SOCIETATEA ACADEMICĂ HYPERION
UNIVERSITATEA HYPERION
FACULTATEA DE ŞTIINȚE SOCIALE,
UMANISTE ŞI ALE NATURII

SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

ȘTIINȚE POLITICE
2017

EDITURA VICTOR
Bucureşti, 2017

Comitetul director:

Prof.univ.dr. Sever Spânulescu, Rectorul Universităţii Hyperion
Prof.univ.dr. Anca Gheorghiu, Preşedintele Senatului Universității Hyperion
Conf.univ.dr. Corina Ene, prorector Universitatea Hyperion
Prof.univ.dr. Dorel Bahrin, director de redacție

Comitetul de Redacție:

Prof.univ.dr. Dănuț Mircea Chiriac, Universitatea Hyperion
Lector.univ.dr.Ioana Valeria Alexe, Universitatea Hyperion

Secretariatul ştiinţific:

Lector univ.dr. Iancu Alice, Universitatea Hyperion – redactor șef

Științele politice, între clasic și modern,
la începutul secolului al XXI-lea

– mai 2017 –

Volum coordonat de:

Prof.univ.dr. Dorel BAHRIN

ISSN 1844-4946

CUPRINS

Prof.univ.dr. Dorel Bahrin, *Strategia Globală 2016 privind politica externă și de securitate a Uniunii Europene și fenomenul Brexit/ The Global Strategy 2016 on the European Union's External and Security Policy and the Brexit Phenomenon*..... 7

Prof.univ.dr. Dănuț Mircea Chiriac, *Spre o nouă Cortină de Fier în Europa/ Towards a new Iron Curtain in Europe*..... 45

Raluca Crăiniciuc, Studentă Anul III Științe Politice, *Constituția din 1923 și Regimul Politic Democratic/The 1923 Constitution and the Democratic Political Regime*..... 59

Cristina Tudor, Studentă Anul III Științe Politice, *Marketingul politic și electoral. Mixul de marketing politic/Political and Electoral Marketing. Political Marketing Mix*..... 90

Claudia Luca, Studentă anul III Științe Politice, *Regimul politic dictatorial. Caracteristici, tipologie/ Political Dictatorial Regime. Characteristics and Typology*..... 109

Cătălina Chiriță, Studentă anul III Științe Politice, *Securitatea națională și natura statului/National Security and the Nature of the State*..... 121

STRATEGIA GLOBALĂ 2016 PRIVIND POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE A UNIUNII EUROPENE ȘI FENOMENUL BREXIT

THE GLOBAL STRATEGY 2016 ON THE EUROPEAN UNION'S EXTERNAL AND SECURITY POLICY AND THE BREXIT PHENOMENON

Prof.univ.dr. Dorel BAHRIN*

Rezumat: *Strategia globală a Uniunii Europene 2016 în domeniul politicii externe și de securitate, s-a născut din nevoia pentru o Uniune Europeană puternică raportată la dimensiunea de securitate și apărare. Lansată sub moto-ul „O Europă mai Puternică" și vizând „gândirea strategică, împărtășind o viziune comună și acționând împreună", aproape simultan cu anunțarea ieșirii Marii Britanii din UE- în cadrul Consiliului European la 28 iunie 2016, strategia trebuie să răspundă unei dificile noi paradigme: scopul și chiar existența Uniunii Europene sunt în pericol. Strategia a fost concepută pe 4 Capitole descriind – 4 Direcții de Acțiune: Pace și securitate, Prosperitate, Democrație, Ordine globală a regulilor; 4 Principii de Acțiune Europeană Externă: Unitate, Angajament, Responsabilitate, Parteneriat; 5 Priorități de Acțiune Externă: Securitatea Uniunii Europene, Reziliență socială și statală în Est și Sud, O abordare integrată a crizelor și conflictelor, Ordine regionale de cooperare, Guvernanță globală pentru secolul 21. Strategia prezentată de Înaltul Reprezentant – Federico Mogherini, liderilor și cetățenilor UE a avut un punct central, anume re-conectarea Uniunii Europene cu cetățenii. În fapt, cetățenia europeană se regăsește în pragul unui sindrom al referendumurilor care poate transforma construcția*

* Universitatea Hyperion din Bucureşti.

europeană într-un capitol încheiat de istorie. Summit-ul NATO din Varşovia 8-9 Iulie 2016 a (re)definit noua etapă – o mai credibilă apărare europeană este esențială pentru un parteneriat transatlantic puternic cu Statele Unite ale Americii.

Cuvinte cheie: *Strategia Globală 2016 privind politica externă şi de securitate a Uniunii Europene; îmbunătățirea strategiei de securitate UE după Brexit, rezistență statală, guvernanță globală, fenomenul Brexit.*

Abstract: *The EU's Global Strategy 2016 – in the field of foreign and security policy, was born out of the need for a strong EU and on the security and defense dimension. Launched under the motto "A Stronger Europe" targeting "strategically thinking, sharing a vision and acting together", but and simultaneously with the announcement of the UK out of the EU- at the European Council on 28 June 2016, the strategy must respond to a terrible new paradigm: the purpose and even the existence of the Union are endangered. The strategy was conceived on 4 Chapters describing 4 Directions of Action: Peace and Security, Prosperity, Democracy, A Rule-Based Global Order; 4 Principles of European External Action: Unity, Commitment, Responsibility, Partnership; 4 External Action Priorities: European Union Security; State and societal resilience in the East and the South; An integrated approach to crises and conflicts; Regional cooperation orders; Global Governance for the 21st Century. The strategy presented by High Representative – Federico Mogherini to EU leaders and citizens has a reset point, namely the EU's reconnection with citizens. In fact, European citizenship is at the brink of a "referendum" syndrome that can turn European construction into a chapter of history. The NATO Summit in Warsaw on 8-9 July 2016 defined the stage: A more credible European defense is essential for a strong transatlantic partnership with the United States.*

Keywords: *Global Security Strategy of the European Union; upgrading the EU security strategy after Brexit; state resilience; global governance; the Brexit phenomenon.*

I. Introducere

Strategia Globală a UE pe care Înaltul Reprezentant – Federica Mogherini – a prezentat-o în luna iunie 2016 a dezvoltat un document programatic similar Strategiei de Securitate a UE din 2003, realizată de Javier Solana, în care premisa invocată la acea dată era cea a unei „Europe sigure într-o lume mai bună". Mai mult decât atât, documentul viza crearea unei strategii care să răspundă provocărilor globale ce au modificat mediul strategic al UE din 2003 încoace.

Sinteza acestui nou act strategic – care vizează rolul ***de actor global al UE,*** pornește de la premisa unui mediu global aflat în perpetuă schimbare, puternic influențat de o lume mai conectată (globalizarea continuă să întărească conexiunea globală *favorizând atât oportunități* – mobilitate umană, dezvoltare, cât și amenințări – terorism, activități ilicite financiare etc.) dar și inechități (*o lume contestată*-state fragile, lipsa guvernanței, inegalități în creștere etc.) și *o lume complexă* (generată de modificări ale structurii de putere globale în care SUA va mai deține o perioadă prim planul, China își va accelera statutul de nouă putere, iar UE va păstra unul dintre cele mai mari venituri pe cap de locuitor etc.). Documentul precizează că abordarea multilateralismului își pierde relevanța într-o lume în care puterile emergente contestă arhitectura de putere globală.

Pentru a se adresa eficient și eficace oportunităților și provocărilor pe care mediul global le generează în prezent și în anii ce vor urma, *Politica de Securitate și Apărare Comună* trebuie să depășească stadiul veșnicului început. Viziunea de ansamblu asupra acestei Strategii Globale 2016 pornește de la premisa că UE are nevoie de instrumente de acțiune externă pentru a-și putea prioritiza implicarea la nivel global.

În acest sens, noua strategie pare a fi conturată în jurul a cinci aspecte cheie: direcție, flexiblitate, avantaje (pârghii), coordonare și capabilități. Pornind de la acestea, documentul dat publicității de Federica Mogherini subliniază necesitatea unei direcții în probleme de

apărare și o implicare a Uniunii în dimensiuni ce țin de dezarmare și control al armamentelor, conform realităților secolului al XXI-lea.

Direcțiile strategice ale UE enunțate vizează asistența umanitară, extinderea, politica comercială și politici de securitate în domeniul cibernetic și al contracarării terorismului.

Acestor direcții trebuie să le corespundă flexibilitate în abordare, pentru a genera eficacitate în probleme legată de cooperare pentru dezvoltare și asistență umanitară sau contracararea terorismului. Totodată, UE trebuie să își utilizeze pârghiile de care dispune, mai ales în domeniul politicii comerciale și de dezvoltare. Documentul relevă, în acest sens, faptul că pârghiile pe care UE le poate utiliza constituie o provocare în dimensiunea *Politicii Europene de Vecinătate.*

La nivelul coordonării, *Strategia* insistă asupra unor eforturi complementare în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comună, în sfera dezvoltării, a amenințărilor cibernetice și dimensiunea energetică. În ceea ce privește capabilitățile se observă încă o dată rolul pe care noul document programatic îl atribuie politicii de apărare, subliniindu-se că operabilitatea unor forțe necesită un important sprijin logistic și informațional și este nevoie, totodată, de implementarea art. 44 al Tratatului de la Lisabona, cu privire la desfășurarea de trupe (face referire la dreptul Consiliului de a încredința unui grup de state membre punerea în aplicare a unei sarcini realizate în coordonare cu Înaltul Reprezentant). Acest drept, care se realizează în conformitate cu art. 43 al TUE, poate utiliza mijloace militare și civile pentru *operațiuni de dezarmare, operațiuni umanitare, de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii.*

***Strategia Globală a Uniunii Europene privind Politica Externă și de Securitate* – 2016** este un document extrem de complex, primul de această dimensiune (privind complexitatea și importanța) care ar fi provocat multe dezbateri dar și importanți pași pe drumul sinuos al comunitarizării fostului pilon PESC, dacă nu s-ar fi declanșat și fenomenul Brexit.

II. O sinteză dezvoltată[1] a *Strategiei Globale a Uniunii Europene privind Politica Externă și de Securitate* – iunie 2016

***Cuvânt Înainte* – prezentat de doamna Federica Mogherini[2]**

(preambul la Strategie) **– extras**

Și pe fondul anunțării intenției ferme de ieșire a Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord din UE, Federica Mogherini atrăgea atenția în *Cuvânt înainte,* că ***scopul, chiar existența Uniunii sunt puse sub semnul întrebării.***

Astfel, crizele din interiorul și din afara frontierelor UE afectează în mod direct viața cetățenilor UE. *De aceea în vremuri dificile, o Uniune puternică este una care gândește strategic, împărtășește o viziune și acționează împreună*. Înaltul reprezentant considera că, nici una dintre țările UE nu are puterea și nici resursele necesare pentru a aborda aceste amenințări dar, că potențialul unei Uniuni de aproape o jumătate de miliard de cetățeni este de neegalat (din punct de vedere economic, UE este a treia forță economică în lume).

Strategia Globală se concentrează atât asupra capabilităților militare și antiterorism la fel de mult ca și domenii ce vizează posibilitățile de angajare, societățile incluzive și drepturile omului. Deși UE a abordat mai mult dimensiunea „soft" privind gestionarea crizelor Înaltul Reprezentant a precizat că se lucrează și la dimensiunea „hard".

Strategia alimentează ambiția de autonomie strategică pentru Uniunea Europeană. De aceea, Politica Externă și de Securitate UE trebuie să facă față atât prezenței superputerilor lumii cât și cu identități din ce în ce mai fracturate.

---

[1] Cca. 40 % din conținutul Strategiei – întrucât la data publicării lucrării nu fusese încă tradusă în limba română.

[2] Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate (IRAEPS) care: prezidează Consiliul pentru Afaceri Externe; asigură punerea în aplicare a deciziilor adoptate de Consiliul European și Consiliul UE. Este și Vicepreședinte a Comisiei UE.

Uniunea va lucra pentru a consolida parteneriatele sale și dezvolta viziunea globalistă privind:

- aprofundarea legăturii transatlantice și parteneriatul cu NATO;
- conectarea la noi jucători și de a explora noi formate. Se va investi în formule regionale, cât și în cooperare între și în cadrul regiunilor. Se va promova reforma guvernanței globale, una care poate face față provocărilor secolului XXI.
- angajarea practică privind partajarea responsabilităților globale cu partenerii UE.

„O lume fragilă solicită o Uniune Europeană mai încrezătoare și responsabilă, solicită o politică externă și de securitate europeană omniprezentă – și orientate spre viitor. Această Strategie globală ne va ghida în activitatea noastră de zi cu zi către o Uniune care să răspundă cu adevărat nevoile cetățenilor săi, speranțelor și aspirațiilor acestora; o Uniune care se bazează pe succesul de 70 de ani de pace; o Uniune cu puterea de a contribui la pacea și securitatea în regiunea noastră și în întreaga lume”[1].

Strategia Globală a Uniunii Europene 2016 – Rezumat
(rezumat inclus în Strategie)

UE trăiește în vremuri de criză existențială, în interiorul și în afara Uniunii Europene. Uniunea este amenințată. Proiectul European, care a adus o pace fără precedent, prosperitate și democrație, este pus la îndoială. Spre Est, echilibrul European de securitate a fost încălcat, în timp ce terorismul și violența afectează Africa de Nord și Orientul Mijlociu, precum și Europa însăși.

► **Interesele și principiile UE**

- Uniunea Europeană va promova pacea și garantarea securității cetățenilor și a teritoriului său. Securitatea internă și externă sunt tot mai interconectate: securitatea internă depinde de pacea de dincolo de granițele UE.
- UE va avansa prosperitatea poporului său.

[1] Citat din document.

- UE va promova o ordine globală bazată pe reguli – multilateralismul ca principiu-cheie, având la bază esența reglementărilor ONU.
- Vor fi promovate principii clare. Pragmatismul va ghida acțiunea externă în anii următori.
- Într-o lume tot mai contestată, UE va fi ghidată de un puternic simț al responsabilității. UE se va angaja în mod responsabil în Europa și în regiunile învecinate la Est și Sud. Se va acționa la nivel global pentru a aborda cauzele profunde ale conflictelor și sărăciei, promovând drepturile omului.
- UE va fi un factor de interes global responsabil, însă responsabilitatea trebuie să fie împărtășită. Se vor aprofunda parteneriatele cu societatea civilă și sectorul privat, în calitate de actori-cheie într-o lume în rețea.

► **Prioritățile acțiunii externe a UE**

Pentru a promova interesele sale UE va urmări ***cinci priorități:***

1. ***Securitatea Uniunii Europene.*** Strategia globală a UE începe la domiciliu. Uniunea a permis cetățenilor să se bucure de securitate fără precedent, democrație și prosperitate. Cu toate acestea, astăzi terorismul, amenințările hibride, volatilitatea economică, schimbările climatice și nesiguranța energetică pun în pericol cetățenii și teritoriul UE. Prin urmare, se vor intensifica eforturile în domeniile: apărării, securității cibernetice, lupta împotriva terorismului, energie și comunicații strategice. Statele membre trebuie să transpună angajamentele de asistență reciprocă și de solidaritate consacrată în tratate și în acțiuni concrete. UE își va intensifica contribuția sa la securitatea colectivă a Europei, conlucrând îndeaproape cu partenerii săi, în primul rând cu NATO.

2. ***Reziliență statală și societală la Est și Sud.*** Este în interesul cetățenilor UE de a investi în capacitatea de reziliență a statelor și societăților care se întind spre Est, în Asia Centrală, precum și la Sud până în Africa Centrală. În conformitate cu politica de extindere a UE, un proces de aderare credibil este esențial pentru a consolida rezistența țărilor din Balcanii de Vest și din Turcia.

3. *O abordare integrată a crizelor și conflictelor.* Atunci când conflictele violente izbucnesc, interesele vitale – comune ale UE sunt amenințate. UE se va angaja într-un mod practic și principial în construcția păcii și pentru a favoriza securitatea umană printr-o abordare integrată. Domeniul de aplicare al „abordării globale" va fi extins. UE va acționa în toate etapele conflictului, acționând cu promptitudine cu privire la prevenție, răspunzând în mod responsabil și în mod decisiv la crize, investind în stabilizarea și evitând dezangajări premature. UE va acționa la diferite niveluri de guvernare, începând cu conflicte cum ar fi cele din Siria și Libia (deci dimensiuni locale, naționale, regionale și globale).

4. *Ordini regionale de cooperare.* UE va sprijini cooperarea regională – în diferite regiuni în: Europa, în Marea Mediterană, Orientul Mijlociu și Africa, peste Atlantic – atât la Nord cât și în Sud; în Asia, în regiunea arctică (cu obiective specifice).

5. *Guvernanța globală pentru secolul XXI.* UE se va angaja într-o ordine globală bazată pe dreptul internațional, care să garanteze drepturile omului, dezvoltarea durabilă și accesul durabil la bunurile globale. Acest angajament se traduce printr-o aspirație de a transforma, mai degrabă decât să păstreze pur și simplu sistemul existent. *UE va depune eforturi pentru a găsi răspunsuri coordonate la nivel global, cu organizațiile internaționale și regionale, state și actori nestatali.*

► De la viziune la acțiune – vizează:

1. *O Uniune credibilă*

Credibilitatea UE depinde de unitatea sa, de realizările sale, de puterea sustenabilă de atracție, eficiența și coerența politicilor UE, precum și aderarea la valorile sale. O Uniune mai puternică necesită, de asemenea, investiții în toate dimensiunile politicii externe – dar în special, în securitate și apărare. Astfel, capacități complete de apărare – pe un spectru larg sunt necesare pentru a răspunde la crize externe. Statele membre rămân suverane în deciziile lor de apărare. Cu toate acestea cooperarea în domeniul apărării trebuie să devină o normă. *UE va încuraja în mod sistematic cooperarea în domeniul apărării și va depune eforturi pentru a crea o industrie solidă de apărare europeană, care este esențială pentru o autonomie de decizie și de acțiune a UE.*

2. *O Uniune responsabilă.* Politica de Securitate și Apărare Comună – PSAC, trebuie să devină mai receptivă. Cooperarea consolidată între statele membre ar trebui reanalizată. Aceasta ar putea duce la o formă mai structurată de cooperare, prin utilizarea deplină a potențialului Tratatului de la Lisabona.

3. *O Uniune unită.* UE trebuie să manifeste mai multă unitate în cadrul politicilor sale externe, între statele membre și instituțiilor UE, precum și între dimensiunile interne și externe ale politicilor UE.

PREZENTAREA PROPRIU-ZISĂ A STRATEGIEI

Strategia Globală a UE privind Politica Externă și de Securitate – 2016, este structurată pe 4 capitole:

- **Capitolul 1. O strategie globală pentru a promova interesele cetățenilor U.E.**
- **Capitolul 2. Principiile directoare de acțiune externă**
- **Capitolul 3. Prioritățile acțiunii externe ale UE**
- **Capitolul 4. De la viziune la acțiune.**

Capitolul 1. O strategie globală pentru a promova interesele cetățenilor U.E.

„Pacea și securitatea, prosperitatea, democrația și o ordine globală bazată pe reguli sunt interesele vitale care stau la baza acțiunii externe a UE”[1].

Direcții de acțiune:

a) Pace și securitate – Uniunea Europeană va promova pacea și va garanta securitatea cetățenilor și a teritoriului său.

b) Prosperitate – UE va promova prosperitatea poporului său. Acest lucru înseamnă: promovarea creșterii economice, noi locuri de muncă, egalitate, și un mediu sigur și sănătos. O Uniune prosperă depinde de o *piață internă puternică* și un sistem economic internațional deschis.

[1] Citat redat din Strategie.

UE va pune accent pe promovarea unei revoluții digitale – prosperitatea sa depinde și de libera circulație a informației și a rețelelor globale, facilitate de un internet gratuit și sigur.

c) Democrație – UE va stimula capacitatea de reziliență[1] a democrațiilor sale, și de a trăi conform valorilor care au inspirat crearea şi dezvoltarea sa: *respectarea și promovarea drepturilor omului, a libertăților fundamentale și a statului de drept. Acestea includ accesul liber la justiție, solidaritatea, egalitatea, nediscriminarea, pluralismul și respect pentru diversitate.*

Pentru a proteja calitatea democrațiilor din Statele Membre, se va respecta dreptul intern, dreptul Uniunii Europene, și dreptul internațional, în toate domeniile, de la migrație și azil, la energie, combaterea terorismului şi comerț.

d) O ordine globală bazată pe reguli – UE va promova o ordine globală bazată pe reguli – respectiv multilateralismul ca principiu-cheie și esența ONU (ex: realizarea acordului nuclear iranian). O ordine multilaterală, întemeiată pe dreptul internațional, inclusiv pe principiile Cartei ONU și Declarația Universală a Drepturilor Omului, este singura garanție pentru pacea și securitatea internă și internațională. O ordine globală bazată pe reguli deblochează întregul potențial al unei Uniuni prospere cu economii deschise și conexiuni globale profunde și încorporări a valorilor democratice în cadrul sistemului internațional.

Capitolul 2. Principiile directoare de acțiune externă

„*Pragmatismul va ghida acțiunea noastră externă în anii următori*”[2].

a) Unitate – Într-o lume mai complexă, cu schimbări globale de putere și disipare a puterii, Statele Membre UE trebuie să stea unite.

---

[1] Conceptul de reziliență vizează în general capacitatea de adaptare a unei organizații pentru a face față schimbărilor și perturbațiilor (Chris Zebrowski. *The value ofresilience. Securing life in the twenty-first century*. Routledge, Taylor and Francis Group. London and New York, 2016).

[2] *Idem.*

(Niciodată nu a fost atât de contestată unitatea Uniunii – se apreciază în strategie).

b) Angajare – Într-o lume globalizată UE va participa pe deplin la piața mondială și conform regulilor care o guvernează. Uniunea nu poate „ridica un pod mobil de apărare" pentru a îndepărta amenințările externe.

c) Responsabilitate – UE va prelua responsabilitatea în primul rând în Europa și în regiunile înconjurătoare, urmărind în același timp un angajament orientat mai departe. UE va acționa la nivel global pentru a aborda cauzele profunde ale conflictelor și sărăciei, precum și va susține indivizibilitatea și universalitatea drepturilor omului.

d) Parteneriat – UE va fi un factor de interes global – responsabil, însă responsabilitatea trebuie să fie partajată și necesită investiții în parteneriate UE. *Co-responsabilitate* va fi principiul călăuzitor în promovarea unei ordini globale bazată pe norme. UE va conlucra cu partenerii de bază – țări și grupări regionale care împărtășesc aceleași valori și va aprofunda parteneriatele cu societatea civilă și sectorul privat ca actori-cheie într-o lume interconectată.

Capitolul 3. Prioritățile acțiunii externe ale UE – cinci priorități generale

3.1. Securitatea Uniunii (Prima prioritate)

Strategia globală a UE începe cu securitatea internă. De-a lungul deceniilor, Uniunea a permis cetățenilor să se bucure de securitate fără precedent, democrație și prosperitate. Cu toate acestea, astăzi terorismul, amenințările hibride, schimbările climatice, volatilitatea economică și insecuritatea energetică pun în pericol cetățenii și teritoriul Uniunii.

***Priorități derivate din prima prioritate*:**

3.1.1. Securitate și apărare

UE *trebuie să aibă o mai mare responsabilitate pentru securitatea sa.*

Privind apărarea colectivă, NATO rămâne cadrul principal pentru majoritatea statelor membre. În același timp, relațiile UE-NATO nu pot aduce atingere politicii de securitate și apărare a acelor membri care nu sunt în NATO. Prin urmare, UE va aprofunda cooperarea cu Alianța Nord-Atlantică în complementaritatea, sinergia și respectarea deplină a cadrului instituțional și a autonomiei decizionale.

UE trebuie să fie consolidată ca o comunitate de securitate: ***Comunitatea de Securitate și Apărare.*** Eforturile europene ar trebui să permită UE să acționeze în mod autonom contribuind în același timp și angajând acțiuni în cooperare cu NATO. O apărare europeană mai credibilă este esențială, de asemenea, în scopul unui parteneriat transatlantic sănătos cu Statele Unite ale Americii.

Deși politica de apărare și a cheltuielilor pentru apărare rămân prerogative naționale, niciun stat membru nu își poate permite să facă acest lucru în mod individual: acest lucru necesită un efort concertat și de cooperare. Cooperarea în domeniul apărării dă naștere la o mai adâncă interoperabilitate, eficacitate, eficiență și încredere.

De asemenea, sporirea fondurilor din partea Uniunii pentru a sprijini cercetarea în domeniul apărării și a tehnologiilor și a cooperării multinaționale, precum și utilizarea deplină a potențialului Agenției Europene de Apărare[1] – sunt condiții prealabile esențiale pentru eforturile europene de securitate și apărare, susținute de o puternică industrie europeană de apărare.

3.1.2. Lupta împotriva terorismului

În Strategie se subliniază faptul că, atacurile teroriste majore au fost efectuate atât pe teritoriul european cât și în afara lui. Creșterea bugetelor în combaterea terorismului și solidaritatea privind combaterea terorismului sunt esențiale. Prin urmare, se va încuraja un mai mare schimb de informații și date operative de cooperare între statele membre și agențiile UE.

---

[1] European Defence Agency (EDA)<https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eda_ro>

„UE va asigura prezervarea valorilor sale pe plan intern și extern: acesta este cel mai puternic antidot împotriva extremismului violent”[1].

În paralel, UE va sprijini refacerea rapidă a statelor membre în cazul unor atacuri, prin eforturi sporite privind securitatea aprovizionării, protecția infrastructurilor critice, precum și consolidarea cadrului voluntar pentru gestionarea crizelor cibernetice. De asemenea, se va dezvolta în continuare cooperarea umană cu Africa de Nord, Orientul Mijlociu, Balcanii de Vest și Turcia – printre altele, și de a lucra cu parteneri din întreaga lume pentru a împărtăși cele mai bune practici și de a dezvolta programe comune privind combaterea extremismului violent și radicalizant.

a) Securitatea cibernetică

UE va spori accentul pe securitatea cibernetică, dotarea membrilor UE și asistarea Statelor Membre în a se proteja împotriva amenințărilor cibernetice, menținând în același timp un spațiul cibernetic deschis, liber și în condiții de siguranță. Acest lucru presupune consolidarea capacităților tehnologice care să permită atenuarea amenințărilor și creșterea rezistenței infrastructurii critice, a rețelelor și serviciilor din domeniu, precum și reducerea criminalității informatice.

Astfel, cooperarea și schimbul de informații între statele membre, instituțiile, sectorul privat și societatea civilă poate promova o **cultură comună de securitate cibernetică,** precum și creșterea reacției pentru eventualele întreruperi sau atacuri ale sistemelor cibernetice.

b) Securitatea energetică

UE va încerca să își diversifice sursele de energie, rutele și furnizorii, în special în domeniul gazelor naturale, precum și pentru a promova cele mai înalte standarde de securitate nucleară în țările terțe.

Pe plan intern, UE va funcționa cu o piață internă a energiei pe deplin funcțională.

Comunicațiile strategice

UE își va consolida comunicările sale strategice și va îmbunătăți coerența și viteza de transmitere a mesajelor.

---

[1] *Ibidem.*

3.2. Reziliență statală și societală în Est și în Sud (A doua prioritate)

Este în interesul cetățenilor UE de a investi în capacitatea de reziliență a statelor și societăților de la Est și Sud până în Africa Centrală. Fragilități dincolo de granițele UE amenință toate interesele vitale ale UE.

a) Politica de extindere

Orice stat european care respectă și promovează valorile consacrate în tratatele UE poate demara procedurile pentru a deveni un membru al Uniunii.

Astfel, o politică de extindere credibilă reprezintă o investiție strategică în securitatea și prosperitatea Europei și a contribuit deja, în mare măsură, la pacea în zonele anterior devastate de război.

Politica UE față de țările candidate va continua să se bazeze pe un proces clar, strict și echitabil de aderare.

b) Vecinii UE

Parteneriatul Estic[1] (din cadrul Politicii Europene de Vecinătate-PEV) și țările din sudul Mediteranei (Uniunea Mediterană[2]), vor fi sprijinite de UE în punerea în aplicare a acordurilor de asociere, inclusiv aprofundate și cuprinzătoare ca Zonele de Liber Schimb.

---

[1] Parteneriatul Estic este un acord de asociere specific pe care Uniunea Europeană l-a încheiat cu Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova, Ucraina și Belarus, proiect inițiat în anul 2008 (sursa Wikipedia). El reprezintă doar o premiză privind semnarea propriu – zisă a Acordului de Asociere la UE (finalizat doar de Georgia și Republica Moldova). Spre deosebire de Uniunea Mediteraneană, Parteneriatul Estic nu are propriul său secretariat, ci este coordonat direct de Comisia Europeană.

[2] Uniunea Mediteraneană este un parteneriat multilateral ce implică 43 de țări din Europa și din bazinul mediteranean: 28 (27 în viitor) state-membre ale Uniunii Europene, Orientul Mijlociu și Peninsula Balcanică. A fost creată în 13 iulie 2008, la Paris, ca o versiune nouă a parteneriatului Euro-Mediteranean (sursa Wikipedia).

Posibilitățile includ crearea unei zone economice cu țările în curs de punere în aplicare ZLSAC[1], extinderea rețelelor transeuropene și al *Comunității Energiei*, precum și construirea de conexiuni fizice și digitale.

Reziliența este o prioritate strategică la Est și Sud de UE, atât în țările care doresc legături mai strânse cu UE cât și cu țările din interiorul și în afara PEV – care nu au nici o intenție de a face acest lucru.

c) Reziliența în regiunile din vecinătatea UE

UE va urmări o abordare multilaterală și elastică în regiunile aflate în vecinătatea sa. UE va lucra prin dimensiunile dezvoltare, diplomație și PSAC, asigurându-se că eforturile sale de reformă a sectorului de securitate permit să se consolideze capacitățile partenerilor UE de a livra securitate – în cadrul statului de drept. Se va coopera cu alți actori internaționali, privind consolidarea capacităților, respectiv cu ONU și NATO – în special.

UE va sprijini, de asemenea, guvernele să elaboreze răspunsuri durabile la provocările privind producția de alimente și utilizarea apei și a energiei eoliene. Un accent deosebit în activitatea UE va fi monitorizarea țărilor de origine și a țărilor de tranzit ale migranților și ale refugiaților. Se va intensifica în mod semnificativ eforturile umanitare în aceste țări, concentrându-se pe problematicile: educație, femei și copii. Împreună cu țările de origine și de tranzit, se vor dezvolta abordări comune și adaptate oferind și susținând: o diplomație preventivă, mediere, migrație legală, gestionarea frontierelor, readmisia și returnarea. Se vor sprijini țările de tranzit prin îmbunătățirea capacităților de primire și de azil, precum și lucrând la educația migranților, formarea profesională etc.

---

[1] Zona de Liber Schimb Aprofundat şi Cuprinzător (beneficiare Republica Moldova, Ucraina, Georgia).

3.3. O abordare integrată a conflictelor și a crizelor (A treia prioritate)

UE observă cu îngrijorare că sunt din ce în ce mai multe statele fragile, care se descompun în conflicte violente. Aceste crize, violența de nedescris și suferința oamenilor cărora le dau naștere, *amenință interesele vitale ale UE*. UE va favoriza securitatea umană printr-o abordare integrată.

Toate aceste conflicte prezintă mai multe dimensiuni – de la gen și securitate, de la guvernare la economie. Dar, domeniul de aplicare al „abordării globale" va fi extins în continuare. Nu exista remedieri rapide la oricare dintre aceste conflicte. Experiența în Somalia, Mali, Afganistan și în alte părți scoate în evidență natura lor prelungită. Prin urmare, UE va urmări o abordare etapizată – care acționează în toate etapele ciclului de conflict. Se va investi în prevenirea, soluționarea, stabilizarea, și pentru a evita dezangajarea prematură atunci când o nouă criză izbucnește în altă parte. Prin urmare, UE se va angaja în continuare în soluționarea conflictelor prelungite din țările Parteneriatului Estic.

UE va urmări o abordare pe mai multe niveluri a conflictelor care acționează la nivel local, național, regional și global.

a) Pace preventivă

UE a contorizat reale progrese privind consolidarea păcii preventive și a diplomației preventive. Prin urmare, se vor dubla eforturile UE privind prevenirea, monitorizarea cauzelor profunde, cum ar fi încălcări ale drepturilor omului, inegalitate, criza resurselor și schimbările climatice. Acest lucru presupune raportarea periodică și propuneri Consiliului, angajarea în diplomația preventivă și medierea prin mobilizarea delegațiilor UE și a reprezentanților speciali, precum și aprofundarea parteneriatelor cu societatea civilă.

b) Securitate și stabilizare

În deplină conformitate cu dreptul internațional, securitatea și apărarea europeană trebuie să devină mai bine pregătită pentru a

construi pacea, securitatea și să garanteze protejarea vieților omenești, în special privind civilii. UE trebuie să fie în măsură să răspundă rapid, în mod responsabil și în mod decisiv la crize, în special pentru a contribui la lupta împotriva terorismului. În același timp, printr-o utilizare coerentă a politicilor interne și externe, UE trebuie să contracareze exportul de instabilitate, care ar putea rezulta din specularea unor astfel de conflicte, de la traficul de persoane și contrabandă până la terorism.

c) Soluționarea conflictelor

Fiecare țară cu potențial de conflict sau generatoare de conflict va trebui să reconstruiască propriul său contract social între stat și cetățenii săi. Uniunea va sprijini astfel de eforturi, *promovarea guvernanței incluzive* la toate nivelurile prin mediere și facilitare. În același timp, UE va dezvolta mai multe abordări creative prin diplomație. Acest lucru înseamnă, de asemenea, promovarea rolului femeilor în eforturile de pace – de la punerea în aplicare a Rezoluției Consiliului de Securitate ONU privind femeile, la îmbunătățirea echilibrului de gen (intern) al UE.

d) Economia politică a Păcii

U.E. va stimula spațiul în care *economia legală*[1] poate să se instaleze și să se consolideze. În mijlocul unui conflict violent, acest lucru înseamnă asigurarea accesului la ajutorul umanitar, pentru a permite accesul la bunuri și servicii de bază care urmează să fie furnizate.

O economie politică a păcii necesită sinergii mai mari între asistența umanitară și dezvoltare, canalizarea sprijinului UE pentru a oferi sănătate, educație, protecție, bunuri de bază și ocuparea legală, a forței de muncă. Sancțiuni graduale, în conformitate cu dreptul internațional și dreptul UE, vor fi calibrate și monitorizate atent pentru a sprijini economia legală.

---

[1] În oglindă – economia subterană (n.a,).

3.4. Ordine – prin cooperare regională (A patra prioritate)

„Această cooperare este o raţiune fundamentală pentru pacea proprie a UE şi de dezvoltare în secolul XXI. Acesta este motivul pentru care vom promova şi sprijini ordinele de cooperare regională la nivel mondial, inclusiv în zonele cele mai divizate”[1].

a) Noua Ordine privind Securitatea Europeană

Suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială a statelor, inviolabilitatea frontierelor şi soluţionarea paşnică a diferendelor sunt elemente-cheie ale *ordinii europene de securitate*. Aceste principii se aplică tuturor statelor, atât în interiorul cât şi în afara graniţelor UE.

Încălcarea de către Rusia a dreptului internaţional, destabilizarea Ucrainei şi conflictele prelungite din regiunea extinsă a Mării Negre, au contestat ordinea europeană de securitate în nucleul ei.

Gestionarea relaţiei cu Rusia reprezintă o provocare strategică cheie. O abordare coerentă şi unită trebuie să rămână piatra de temelie a politicii UE faţă de Rusia. UE nu va recunoaşte anexarea ilegală de către Rusia a Crimeei şi nici un va accepta destabilizarea Estului Ucrainei.

În acelaşi timp relaţia UE şi Rusia este interdependentă. Schimbările substanţiale în relaţiile dintre UE şi Rusia sunt bazate pe un respect deplin – premisă pentru aplicarea dreptului internaţional.

În plus probleme de politică externă includ şi abordări privind: schimbările climatice, regiunea arctică, securitatea maritimă, educaţia, cercetarea şi cooperarea transfrontalieră.

UE va încuraja cooperarea cu Consiliul Europei şi cu OSCE. UE îşi va consolida cooperarea sa cu OSCE ca un pilon al securităţii europene.

---

[1] *Ibidem.*

b) O Mediterană pașnică și prosperă – Orientul Mijlociu și Africa

Marea Mediterană, Orientul Mijlociu și părți din Africa sub-sahariană sunt în criză. Rezolvarea conflictelor și promovarea dezvoltării și a drepturilor omului, în Sud, este esențială pentru abordarea amenințării terorismului, provocările demografice, migrația și schimbările climatice.

UE va promova dialogul și negocierea privind conflictele regionale, cum ar fi cele din Siria și Libia. Privind conflictul palestinian-israelian, UE va colabora îndeaproape cu Cvartetul[1], Liga Arabă[2] și toate părțile cheie, pentru a păstra perspectiva unei soluții cu două state viabile bazat pe liniile de demarcare din anul 1967[3].

UE va urmări cinci linii de acțiune (privind Orientul Mijlociu și Africa):

►***În primul rând,*** *privind Maghreb și Orientul Mijlociu*, UE va sprijini *cooperarea multilaterală funcțională*. UE va susține o cooperare practică, inclusiv prin intermediul Uniunii pentru Mediterana (Uniunea Mediteraniană), privind aspecte precum securitatea frontierelor, traficul de persoane, lupta împotriva terorismului, neproliferarea, apă și securitatea alimentară, energie și climă, gestionarea dezastrelor etc.

UE va promova, de asemenea, în conformitate deplină cu legislația europeană și internațională, aprofundarea cooperării cu Israelul și Autoritatea Palestiniană.

---

[1] „Cvartetul de mediatori" pentru Orientul Mijlociu este reprezentat de: Rusia, SUA, ONU, **UE.**

[2] Statele membre ale Ligii Arabe – 22: Egipt, Irak, Iordania, Kuweit, Libia, Mauritania, Palestina, Arabia Saudită, Somalia, Sudan, Tunisia, Siria, Emiratele Arabe Unite, Yemen, Oman, Liban, Maroc, Qatar, Bahrain, Djibouti (Siria suspendată din 2011).

[3] Războiul israeliano – palestinian din 1967 s-a încheiat la 10 iunie 1967 (războiul de 7 zile). După război, Israelul domina un teritoriu de aproape patru ori mai mare decât la începutul războiului (Sursa: Wikipedia).

►***În al doilea rând,*** UE *va aprofunda cooperarea sectorială cu Turcia*, încercând în același timp a întări democrația turcă, în conformitate cu criteriile sale de aderare, inclusiv normalizarea relațiilor cu Cipru. UE se va angajarea în mod coerent în cadrul dialogului cu Turcia privind: combaterea terorismului, securitatea regională și problematica refugiaților. UE va conlucra, de asemenea, pentru o liberalizare a uniunii vamale și a sistemului de vize și va coopera în continuare în domeniile educației, energiei și transporturilor.

►***În al treilea rând***, UE va urmări un angajament echilibrat în Golf. Aceasta va continua să coopereze cu Consiliul de Cooperare al Golfului[1] (CCG) și cu diferitele țări din Golf. Bazându-se pe acordul nuclear semnat de Iran și punerea sa în aplicare, UE va angaja treptat Iranul pe domenii precum comerțul, cercetarea, mediul, energia, combaterea traficului de persoane, migrația etc. Astfel se va aprofunda dialogul cu Iranul și cu țările din CCG cu privire la conflictele regionale, drepturile omului și combaterea terorismului, urmărind să să promoveze un *spațiu de cooperare și de diplomație*.

►***În al patrulea rând***, având în vedere interconexiunile crescânde dintre Africa de Nord și regiunea Sub-sahariană, precum și între Cornul Africii și Orientul Mijlociu, *UE va sprijini cooperarea în cadrul acestor sub-regiuni.*

Aceasta include promovarea relațiilor triunghiulare – pe Marea Roșie, între Europa, Cornul Africii și Golful Persic, pentru a face față provocărilor comune de securitate. Aceasta înseamnă abordarea sistematică a dinamicii transfrontaliere în regiunile Nord Lacul Ciad și Africa de Vest, regiunea Sahel și prin legături mai strânse cu Uniunea Africană[2],

---

[1] *Consiliul de Cooperare din Golf* a fost înființat în anul 1981 și este format din: Arabia Saudită, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Kuweit, Oman și Qatar.

[2] *Uniunea Africană* este o organizație interguvernamentală regională, înființată în anul 2002, care a înlocuit Organizația Unității Africane (OUA, creată în 1963). Sediul Uniunii Africane este în prezent la Midland în Africa de Sud. Organizația numără 54 de state membre (practic toate statele africane).

Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest (ECOWAS)[1] și Sahel G5[2].

► ***În al cincilea rând,*** UE va investi privind pacea și dezvoltarea în Africa (ca o investiție în propria securitate și prosperitate a UE). Se va intensifica cooperarea și sprijinul pentru Uniunea Africană, precum și cu ECOWAS, Comunitatea Africii de Est și de Sud (COMESA)[3] etc.

---

[1] *Comunitatea Economică a Statelor Vest Africane* (Economic Community Of West African States – ECOWAS) este un grup regional ce are ca scop promovarea integrării economice în toate domeniile de activitate (ex: a industriei, transportului, telecomunicațiilor, energiei, agriculturii, resurselor naturale, comerțului, problemelor de ordin financiar și monetar, social și cultural, dar integrarea nu se limitează numai la acestea. A fost creată și o regiune integrată în care populația beneficiază de liberă circulație, are acces la educație și un sistem sanitar eficient. ECOWAS a fost înființat la 28 mai 1975, prin semnarea Tratatului de la Lagos, și este alcătuit în prezent din următoarele țări: Benin, Burkina Faso, Capul Verde, Coasta de Fildeș, Gambia, Ghana, Guineea, Guineea-Bissau, Liberia, Mali, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leone și Togo. Sediul central al ECOWAS este la Abuja, în Nigeria. Limbile oficiale vorbite în statele membre ale organizației sunt engleza, franceza și portugheza. Populația acestora este de 230 milioane (Sursa AGERPRES).

[2] *G5 Sahel* sau „G5S“ este un cadru instituțional de coordonare și monitorizare a cooperării regionale pentru politicile de dezvoltare și de securitate, creat la un Summit al 15-17 februarie 2014 de către cinci state din regiunea Sahel: Mauritania, Mali, Burkina Faso, Niger şi Ciad.

[3] Piața Comună a Africii de Est și de Sud (Common Market for Eastern and Southern Africa – COMESA) a fost creată în 1994, în baza Acordului semnat la 5 noiembrie 1993, la Kampala, în Uganda, și ratificat la Lilongwe, Malawi, la 8 decembrie 1994. Sediul organizației se află la Lusaka (Republica Zambia). Piața Comună a Africii de Est și de Sud are 19 state membre (Burundi, Republica Democratică Congo, Egipt, Etiopia, Kenya, Madagascar, Sudan, Zambia, Zimbabwe etc.), cu o populație ce totalizează peste 470 Principalele organisme de decizie sunt: Autoritatea COMESA (alcătuită din șefi de stat și de guvern), Consiliul de miniștri, Curtea de Justiție. În 2014, comerțul intra-COMESA a ajuns la 22 miliarde Solari (Sursa AGERPRES).

UE va continua să sprijine eforturile de pace și securitate în Africa și să sprijine activitatea organizațiilor africane privind: prevenirea conflictelor, combaterea terorismului și a crimei organizate, migrația și gestionarea frontierelor.

c) O mai mare aproape de Atlantic

UE va investi în continuare în legăturile sale puternice peste Atlantic, atât la Nord cât și la Sud. Un parteneriat transatlantic solid (prin NATO[1]) cu Statele Unite și cu Canada ajută la consolidarea capacității de adaptare la noile situații și contribuie la o guvernanță eficace la nivel mondial. UE va aprofunda parteneriatul cu NATO, prin dezvoltarea coordonată a capacităților de apărare, prin exerciții paralele și sincronizate – și care se susțin reciproc, va milita pentru consolidarea capacităților partenerilor din NATO, pentru a face față amenințărilor *hibride și cibernetice*, și va promova securitatea maritimă.

Cu SUA, UE va depune eforturi pentru realizarea unui parteneriat comercial și de investiții transatlantic (TTIP[2]). La fel ca acordul global economic și comercial cu Canada (CETA), TTIP demonstrează angajamentul transatlantic față de valorile comune și semnalează dorința UE de a urmări o agendă comercială ambițioasă bazată pe reguli. (Pe agenda de securitate lărgită, SUA va continua să fie partenerul UE de bază). UE va aprofunda cooperarea cu SUA și cu Canada privind gestionarea crizelor, combaterea terorismului și a atacurilor cibernetice, migrația, energia și privind schimbările climatice.

În spațiul mai larg atlantic, Uniunea va extinde cooperarea și va construi parteneriate puternice cu America Latină și Caraibe, întemeiată pe valori și interese comune. De asemenea, UE va dezvolta legături multilaterale cu Comunitatea Statelor din America Latină și

---

[1] "NATO, pentru membrii săi, a fost piatra de temelie a securității euro-atlantice pentru aproape 70 de ani, fiind cea mai puternică și cea mai eficientă alianță militară din lume" (citat din Strategie).

[2] The *Transatlantic Trade and Investment Partnership* (*TTIP*) – http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230.

Caraibe (CELAC[1]), precum și cu diferite grupări regionale, în funcție de avantajul lor competitiv. UE va intensifica dialogul politic și cooperarea în domeniile: migrației, securitatea maritimă și protecția vieții marine, schimbările climatice și energia, dezarmarea, neproliferarea și controlul armelor, precum și combaterea criminalității organizate și a terorismului. UE va urmări realizarea unui acord de liber schimb cu Mercosur[2] și a unui *Acord de dialog politic și de cooperare cu Cuba*[3], și va investi în legături socio-economice mai profunde cu țările latine din America și Caraibe, prin facilitarea regimului de vize, schimburi de studenți, cooperarea în cercetare și în proiecte tehnice. De asemenea, va sprijini în mod activ negocierea și punerea în aplicare a acordurilor de pace în regiune, așa cum face deja în Columbia.

d) O conectare mai strânsă cu Asia

UE apreciază că *există o legătură directă între prosperitatea europeană și securitatea Asiei*. Se are în vedere – importanța economică pe care Asia o reprezintă pentru UE și vice-versa – pacea și stabilitatea în Asia sunt o condiție prealabilă pentru prosperitatea UE. Astfel, se va aprofunda diplomația economică și se va intensifica rolul UE privind securitatea în Asia.

---

[1] The Community of Latin American and Caribbean States – Comunitatea Statelor din America Latină și Caraibe (CELAC) este un bloc regional format din 33 de state din America Latină și Caraibe. A fost fondată la Summit-ul Unității, care a avut loc la 23 februarie 2010 în cadrul Summit-ului 21 al Grupului de la Rio și al celui de-al doilea Summit Latin America și Caraibe privind integrarea și dezvoltarea (CALC), în Riviera Maya, Mexic. Cuprinde toate statele din America Latină și Caraibe și are rol de a consolida integrarea politică, socială și culturală a regiunii, a îmbunătăți calitatea vieții, a stimula creșterea economică etc. CELAC este succesor al Grupului de la Rio și al CALC.

[2] Mercosur (Piața comună a sudului) este o organizație internațională în America de Sud. Țările membre sunt Argentina, Brazilia, Paraguay, Uruguay și Venezuela, Bolivia, Chile, Columbia. Ecuador și Peru au statut de membri asociați (sursa Wikipedia).

[3] Finalizat în 2017 (n.a.).

UE se va angaja în relația cu **China,** relație bazată pe respectarea statului de drept. UE va urmări maximizarea spre Vest a potențialului de conectivitate a *Platformei UE-China*[1], și în conexiune cu ASEM[2] și UE-ASEAN[3]. UE vor aprofunda, de asemenea, schimburile comerciale și de investiții cu China, care urmăresc condiții de concurență echitabile, de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală, o cooperare mai mare pe tehnologia de vârf, dialogul privind reforma economică, drepturile omului și politicile climatice.

---

[1] China, ca putere economică în ascensiune, este considerată de UE unul dintre principalii săi parteneri strategici. Cea de-a 17-a reuniune la nivel înalt UE-China de la Bruxelles (29 iunie 2015) a marcat aniversarea a 40 de ani de relații diplomatice bilaterale și a consemnat „progresele înregistrate în sfera cooperării bilaterale, deopotrivă în plan politic, economic, social şi cultural”. Totodată, la summit-ul din 2015 a fost lansată ***Platforma pentru conectivitate*****,** reprezentând conexiunea dintre Planul de investiții pentru Europa și Centura Economică a Drumului Mătăsii şi Drumul Maritim al Mătăsii pentru secolul XXI (proiectul *O centură, un drum*, inițiat în 2013 de președintele chinez Xi Jinping (http://oaji.net/articles/2017/3365-1484915358.pdf).

[2] **Reuniunea Asia-Europa (ASEM**) este un forum exclusiv asiatic-european pentru consolidarea relațiilor și diverselor forme de cooperare între partenerii săi. A fost înființată oficial la 1 martie 1996 la primul summit din Bangkok – Thailanda, de către cei 15 membri ai Uniunii Europene (UE), 7 membri din cei 10 membri ai Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est – ASEAN (Brunei, Indonezia, Malaezia, Filipie, Singapore, Thailanda, Vietnam, Laos, Myamar, Cambodgia) și țări individuale: China, Japonia și Coreea de Sud. O serie de extinderi au vizat aderarea și a altor state precum India, Mongolia, Pakistan sau Secretariatul ASEAN în 2008, apoi Australia, Noua Zeelandă și Federația Rusă în 2010, Bangladesh, Norvegia și Elveția în 2012, precum și Croația și Kazahstanul în 2014. **Principalele componente ale procesului ASEM se bazează pe următorii 3 piloni: Pilonul politic; Pilonul economic; Pilonul social, cultural și educațional.**

[3] Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est – ASEAN a fost înființată în anul 1967 și urmărește scopuri economice și politice.

În paralel, UE va aprofunda diplomația economică în regiune, „lucrând” pentru acorduri de liber schimb ambițioase cu parteneri strategici, cum ar fi **Japonia și India,** precum și în calitate de state membre ale ASEAN, cu scopul realizării unui eventual acord UE-ASEAN.

UE va extinde parteneriatele sale, inclusiv în materie de securitate, cu Japonia, Republica Sud-Coreea, Indonezia etc. UE va continua să sprijine procesele de consolidare a statului și de reconciliere în Afganistan, împreună cu partenerii săi regionali și internaționali. Se va aprofunda cooperarea în combaterea terorismului, combaterea traficului de persoane și migrația, precum și consolidarea transportului, comerțului și conectivitatea privind energia. UE va promova drepturile omului și va sprijini tranzițiile democratice, cum ar fi în țări ca Myanmar / Birmania.

e) O acțiune cooperativă Arctică

Cu trei state membre și doi membri din Spațiul Economic European – ca state arctice, UE are un interes strategic în regiunea arctică privind o *cooperare permanentă, asigurată de* Consiliul Arctic[1] (5 din cele 8 state membre CA aparțin UE sau SEE) – un cadru juridic care funcționează bine, și o politică solidă de

[1] *Consiliul Arctic* este un forum interguvernamental la nivel înalt care abordează problemele cu care se confruntă guvernele arctice și popoarele indigene din Arctica. Primul pas către formarea Consiliului a avut loc în 1991, când opt țări arctice au semnat *Strategia de protecție a mediului arctic* (AEPS). Declarația de la Ottawa din 1996 a instituit în mod oficial *Consiliul Arctic* ca forum interguvernamental de nivel înalt pentru a oferi un mijloc de promovare a cooperării, coordonării și interacțiunii între statele arctice, cu implicarea comunităților indigene arctice și a altor locuitori arctici asupra problemelor arctice comune, aspecte specifice ale dezvoltării durabile și protecției mediului în regiunea arctică. Declarația de la Ottawa a desemnat opt membri ai Consiliului Arctic: Canada, Rusia, Norvegia, Danemarca, Islanda, Statele Unite ale Americii, Suedia și Finlanda.

cooperare în domeniul securității. UE va acționa privind acțiunea climatică și cercetarea în domeniul mediului, dezvoltarea durabilă, telecomunicații, precum și cooperarea concretă cu statele arctice, cu instituții, cu populațiile indigene etc.

3.5. Guvernanța globală pentru secolul XXI (A cincea prioritate)

UE apreciază că, fără norme internaționale și mijloacele necesare pentru a le pune în aplicare, pacea și securitatea, prosperitatea și democrația (respectiv interesele vitale ale UE) sunt expuse riscului. Ghidată de valorile pe care se întemeiază, UE se angajează să promoveze o ordine globală bazată pe dreptul internațional (cu accent pe aplicarea principiilor Cartei ONU), care să asigure pacea, drepturile omului, dezvoltarea durabilă.

a) Reformarea

UE apreciază că, un angajament de guvernanță globală trebuie să se traducă în determinarea de a reforma ONU, inclusiv Consiliul de Securitate, și instituțiile financiare internaționale[1].

UE va lucra în direcția unei reprezentări din ce în ce unificate a zonei euro în Fondul Monetar Internațional.

b) Investitoare

UE susține necesitatea de a crede în sistemul ONU, care înseamnă a *investi* în acțiunile sale, în special în menținerea păcii, în mediere, și în funcțiile de consolidare a păcii umanitare. PSAC ar putea ajuta în continuare ONU prin misiuni de menținere, de stabilizare sau alte operațiuni.

---

[1] Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

c) De punere în aplicare

UE susține punerea în aplicare a SDGs[1], care va necesita o schimbare la nivelul tuturor politicilor interne și externe, promovând parteneriate de tip public-privat, precum și valorificarea experienței Băncii Europene de Investiții (BEI) în furnizarea unor capacități de asistență tehnică țărilor în curs de dezvoltare și țărilor medii dezvoltate.

d) Adâncire

Ca cea mai mare economie din lume, UE este un prim motor în comerț și investiții la nivel mondial, domenii în care normele pot fi aprofundate în continuare. Prosperitatea UE depinde de un sistem economic deschis și bazat pe reguli cu condiții de concurență echitabile – pe care diplomația economică o va promova în continuare. UE va urmări realizarea de acorduri de liber schimb cuprinzătoare cu SUA, Japonia, Mercosur, India, ASEAN și altele, acorduri ambițioase construite pe beneficii reciproce, cum ar fi TTIP[2] și CETA[3], care pot

---

[1] The *Sustainable Development Goals* (SDGs) – Obiectivele de dezvoltare durabilă, denumite oficial: *Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă* – **este un set de 17 „Obiective globale", cu 169 de obiective** derivate. În conformitate cu punctul de vedere al Organizației Națiunilor Unite, printr-un proces deliberativ care implică cele 193 de state membre ale acesteia, precum și societatea civilă globală, obiectivele sunt cuprinse în Rezoluția A/ RES/70/1 a Organizației Națiunilor Unite din 25 septembrie 2015. Un acord interguvernamental mai larg, care acționează ca *Agenda de dezvoltare post 2015* (succesor al Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului). SDG-urile se bazează pe principiile convenite prin Rezoluția A/RES/66/288, cunoscute popular ca „Viitorul pe care îl dorim". Este un document fără caracter obligatoriu, publicat ca urmare a Conferinței Rio + 20, care a avut loc în 2012 la Rio de Janeiro, Brazilia. [3]SDG-urile au fost informate în mare măsură de afirmația adusă de secretarul general al ONU, Ban Ki-moon, adesea citată, că „nu avem planul B pentru că nu există planetă B" (sursa Wikipedia).

[2] The Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP.

[3] The *Comprehensive Economic and Trade Agreement – CETA*. CETA este un acord comercial UE – Canada votat de Parlamentul European pe 15 februarie 2017. (http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/).

promova standarde internaționale de reglementare, de protecție a consumatorilor, precum și de muncă, de mediu, sănătate și normele de siguranță.

De asemenea, va trebui revigorat rolul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) – care trebuie adusă în centrul negocierilor globale.

UE va contribui la securitatea maritimă la nivel mondial, bazându-se pe experiența sa în Oceanul Indian și Marea Mediterană, și explorarea posibilităților în Golful Guineea, Marea Chinei de Sud și Strâmtoarea Malacca. În calitate de furnizor global de securitate maritimă, UE va încerca să universalizeze și să pună în aplicare Convenția ONU privind dreptul mării, inclusiv mecanismele sale de soluționare a litigiilor existente. UE va promova, de asemenea, conservarea și utilizarea durabilă a resurselor marine și a diversității biologice și creșterea *economiei albastre,* lucrând pentru a „umple" lacunele legislative în domeniu.

e) Lărgirea ariei

UE va căuta să extindă acoperirea normelor internaționale, regimuri și instituții. Proliferarea armelor de distrugere în masă și a vectorilor acestora rămâne o amenințare tot mai mare pentru Europa și în lume. UE va sprijini cu fermitate extinderea aderării, universalizarea, punerea în aplicare și aplicarea deplină a dezarmării multilaterale, neproliferarea și tratatele de control al armamentelor etc.

UE va promova sprijinirea dreptului umanitar internațional, dreptul internațional al drepturilor omului și a dreptului penal internațional. Va sprijini Consiliul pentru Drepturile Omului al ONU și va încuraja cea mai largă acceptare a jurisdicției Curții Penale Internaționale și a Curții Internaționale de Justiție.

f) Dezvoltare

UE va sprijini *guvernanța digitală multilaterală* și un cadru de cooperare la nivel mondial privind securitatea cibernetică, respectând fluxul liber de informații.

Privind energia, UE va încuraja mecanismele multilaterale menite să asigure modele durabile de energie, atât prin dezvoltarea propriilor

politici durabile cât și prin aprofundarea dialogului cu marii consumatorii de energie și cu producătorii.

Asupra sănătății, UE va lucra pentru o prevenție mai eficientă, detectarea și răspunsurile la pandemiile globale.

UE susține, de asemenea, normele globale care sunt necesare în domenii cum ar fi biotehnologia, inteligența artificială, robotica și sisteme de pilotat la distanță, pentru a evita riscurile legate de securitate și de a culege beneficiile lor economice.

g) Parteneriat

UE va colabora cu state și organizații, dar, de asemenea, cu sectorul privat și societatea civilă. Privind marea majoritate a problemelor de *guvernare globală*, UE va conlucra cu ONU, cu alți parteneri de bază, cum ar fi SUA, cu organizațiile regionale, precum și cu parteneri care împărtășesc aceeași viziune și strategii din Asia, Africa și cele două Americi.

Formatul pentru a oferi guvernanța globală efectivă poate varia de la caz la caz. Privind cibernetica, guvernanța globală depinde de o alianță progresivă între state, organizații internaționale, industria, societatea civilă și experți tehnici.

Privind *multilateralismul maritim*, UE va colabora cu ONU și agențiile sale specializate, NATO și ASEAN.

Privind acțiunea umanitară, dezvoltarea durabilă și schimbările climatice, UE va colabora cu ONU și G20, precum și cu noi donatori – societatea civilă și sectorul privat.

Privind antiterorismul, UE va aprofunda dialogul cu ONU, în paralel cu construirea de parteneriate largi cu state, organizații regionale, societatea civilă și sectorul privat pe probleme, cum ar fi combaterea extremismului violent și a finanțării terorismului.

UE va investi în actori nestatali cu rol pivotant. Se va accentua mijloacele de a proteja și de a împuternici actorii civici, în special apărătorii drepturilor omului, susținând o societate civilă viguroasă din întreaga lume.

Capitolul 4. De la viziune la acțiune

a) O Uniune Credibilă

„Pentru a se angaja în mod responsabil, credibilitatea este esențială. Credibilitatea UE depinde de unitatea noastră, de realizările noastre, puterea noastră de durată de atracție, eficiența și coerența politicilor noastre, precum și aderarea la valorile noastre”[1].

***Direcții de acțiune*:**

O Uniune mai puternică presupune *investirea în toate dimeniunile politicii externe:* de la cercetare și problemele climatice la infratructură și de mobilitate, de la sancțiunile comerciale la diplomație și dezvoltare.

O *strategie sectorială*, care urmează să fie adoptată de către Consiliu, ar trebui să precizeze cerințele și prioritățile privind capacitățile ce decurg din această strategie, pentru a îndeplini angajamentul colectiv ca 20% din cheltuielile bugetului de apărare să fie dedicat în achiziționarea de echipamente, în cercetare și tehnologie. Ar trebui dezvoltate capabilități de interoperabilitate maximă și să fie puse la dispoziție – în cazul în care este posibil, în sprijinul UE, NATO, ONU etc.

Astfel, ***în primul rând***, securitatea europeană depinde de *evaluări mai bune și comune ale amenințărilor și provocărilor interne și externe*. Europenii trebuie să îmbunătățească monitorizarea și controlul fluxurilor care au implicații în domeniul securității. Acest lucru necesită investiții în informații, supraveghere și recunoaștere, inclusiv comunicațiile prin satelit. În ceea ce privește *combaterea terorismului*, Statele Membre trebuie să pună în aplicare legislația referitoare la explozivi, arme de foc și registrele cu numele pasagerilor (PNRs[2]), precum și să investească în capacități de detecție și urmărirea transfrontalieră a traficului de arme. În al doilea rând, europenii trebuie să

[1] *Ibidem.*

[2] Passenger name record.

investească în capacitățile digitale pentru a asigura securitatea datelor, a rețelelor și a infrastructurii critice în *„pațiul digital european”*.

În al doilea rând, UE trebuie să se *dezvolte capabilitățile în domeniul serviciilor digitale* și în domeniul tehnologiilor informatice pentru a spori capacitatea de adaptare a UE.

În al treilea rând, în ceea ce privește capacitățile militare – privind tehnologiile de vârf, statele membre au nevoie de toate echipamentele de bază pentru a răspunde crizelor externe și a menține Europa în condiții de siguranță. Pentru a dobândi și menține multe dintre aceste capacități, statele membre vor trebui să se îndrepte spre *cooperarea în domeniul apărării ca normă.* (Statele membre rămân însă suverane în deciziile lor de apărare). Abordarea voluntară a cooperării în domeniul apărării trebuie să se traducă într-un angajament real. O industrie europeană de apărare durabilă, inovatoare și competitivă este esențială pentru autonomia strategică a Europei și pentru o PSAC – credibilă. Este necesar un proces anual de revizuire coordonată la nivelul UE pentru a discuta despre planurile de cheltuieli militare ale statelor membre, ce ar putea induce o mai mare coerență în planificarea apărării și dezvoltarea de capabilități. Acest lucru ar trebui să aibă loc în deplină coerență cu procesul de planificare a apărării NATO. Agenția de Apărare Europeană (AEA) trebuie să joace în acest sens un rol-cheie.

Este crucial, *finanțarea UE privind programele de cercetare și tehnologie de apărare,* reflectat în primul rând în revizuirea intermediară a *cadrului financiar multianual,* și apoi într-un program complet – de sine stătător, în următorul ciclu bugetar.

O *industrie europeană de apărare durabilă*, inovatoare și competitivă este esențială pentru autonomia strategică a Europei și pentru o PSAC credibilă. Aceasta poate stimula creșterea economică și locuri de muncă. Asigurarea participării întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri) în sectorul apărării poate îmbunătăți inovarea și investițiile în tehnologiile militare de mâine.

b) O Uniune mai receptivă (capabilă să răspundă)

Direcții de acțiune:

O Uniune mai sensibilă necesită *o schimbare:* în diplomație, PSAC și de dezvoltare, precum și investițiile în baza de cunoștințe – care stau la baza acțiunii externe.

Astfel, ***în primul rând,*** acțiunea diplomatică a UE trebuie să fie pe deplin întemeiată pe Tratatul de la Lisabona. Un stat membru sau un grup de state membre care doresc și sunt în măsură să contribuie pot fi invitate de către Înaltul Reprezentant (ÎR), sub responsabilitatea Consiliului, să susțină pozițiile în fața Consiliului. ÎR informează Consiliul și asigură coerența cu politicile convenite la nivelul UE.

***În al doilea rând*,** PSAC trebuie să devină mai rapidă și mai eficientă. Europenii trebuie să fie gata să răspundă rapid la crize, în deplină conformitate cu Carta ONU. Acest lucru impune statelor membre să sporească interoperabilitatea și desfășurarea forțelor lor pentru formare și exerciții. Trebuie să ne dezvoltăm *capacitatea de reacție rapidă*, de asemenea, prin soluționarea obstacolelor procedurale, financiare și politice care împiedică generarea forței și reduce eficiența operațiunilor militare PSAC.

În același timp, trebuie să dezvoltăm în continuare misiunile noastre civile – o „marcă" specială a PSAC – prin încurajarea generării de forțe, accelerarea implementării și furnizarea de forme adecvate – bazate pe programele UE. PSAC necesită, de asemenea, raționalizarea structurii instituționale UE. Trebuie să se consolideze structurile de planificare și de conduită operaționale, și de a construi legături mai strânse între structuri și misiuni civile și militare, ținând seama de faptul că acestea pot fi utilizate în același teatru. *Cooperarea consolidată* între statele membre ar trebui analizate în acest domeniu. Dacă va avea succes și repetate în timp, acest lucru ar putea duce la *o formă mai structurată de cooperare,* prin utilizarea deplină a potențialului Tratatului de la Lisabona.

În al treilea rând – politica de dezvoltare va deveni mai flexibilă și aliniată cu prioritățile noastre strategice. UE reafirmă angajamentul

colectiv de a atinge obiectivul de 0,7% ODA / VNB[1] în conformitate cu principiile DAC[2].

În cadrul Comisiei, va funcționa principiul flexibilității – cu instrumente financiare specifice, pentru a permite utilizarea fondurilor neangajate în orice an. UE va investi în cadrul SEAE[3] și pentru o mai bună coordonare între diferitele instituții și statele membre.

Aceasta înseamnă și:

- consolidarea participării femeilor în elaborarea politicilor externe.
- a investi în „EU Conflict" – sistemul de avertizare rapidă a UE privind conflictele.
- un mai mare schimb de informații și de raportare în comun, analiza și planificarea răspunsului între ambasadele statelor membre, delegațiile UE, serviciile Comisiei, reprezentanții speciali ai UE și misiunile PSAC.

Se va încuraja *cooperarea încrucișată* între UE și organizațiile regionale și internaționale, societatea civilă, mediul academic,

---

[1] Cea mai cunoscută țintă a ajutorului internațional propune majorarea ajutorului oficial de dezvoltare (ODA) la 0,7% din venitul național al donatorilor. În 1970, obiectivul de 0,7% ODA / VNB a fost aprobat pentru prima dată de OCDE și a fost reaprobat în mod repetat la cel mai înalt nivel la conferințele internaționale de ajutor și dezvoltare: în 2005, cele 15 țări care erau membre ale Uniunii Europene au convenit să atingă obiectivul până în 2015 – obiectivul de 0,7% a servit drept referință pentru angajamentele politice din 2005 privind creșterea ODA din partea UE etc.< http: //www. oecd.org/ ac/stats/ the07 odagnitarget-ahistory.htm>. Venitul național brut (VNB-GNI) este totalul producției interne și externe revendicate de rezidenții unei țări, care constau în produsul intern brut (PIB) plus veniturile factorilor câștigați de rezidenți străini, minus veniturile obținute în economia națională de către nerezidenți. Comparând VNB-ul și PIB-ul se arată dacă resursele unei națiuni sunt puse în slujba creării de capital autohton. (sursa: Wikipedia).

[2] Comitetului de asistență pentru dezvoltare – DAC al OCDE. Principiile DAC – privind evaluarea și gestionarea asistenței pentru dezvoltare au fost lansate de OCDE la Paris în 1991.

[3] *Serviciul European de Acțiune Externă* (SEAS-EEAS) este serviciul diplomatic al UE.

grupurile de reflecție și sectorul privat prin dialog, cooperare și sprijin – și prin formate inovatoare, cum ar fi schimburile de personal, instituții comune etc.

c) O Uniune integrată

Acțiunea externă a UE va deveni mai bine integrată. Pași importanți au fost deja făcuți: aceștia includ inovații instituționale, cum ar fi crearea prin Tratatul de la Lisabona a mandatului cu dublu rol: de Înalt Reprezentant și Vicepreședinte al Comisiei Europene – ÎRAEPS și Serviciul European de Acțiune Externă – SEAE. Eforturile în coerență includ, de asemenea, inovații politice, cum ar fi „abordarea cuprinzătoare a conflictelor și a crizelor" și programarea comună privind dezvoltarea, care trebuie să fie consolidate în continuare. Noile domenii ale acțiunii externe UE includ: *diplomația energetică, diplomația culturală și de diplomație economică.*

De asemenea, SDGs[1] încurajează să se extindă și să aplice principiul coerenței politicilor pentru dezvoltare în alte domenii de politică, și să încurajeze analiza comună și implicarea tuturor serviciilor Comisiei, instituțiilor și statelor membre.

De exemplu, privind fenomenul migrației – trebuie depășit fenomenul de fragmentare a politicilor externe relevante în materie de migrație. *În special, vom dezvolta legături mai puternice între efortu-*

---

[1] Sustainable Development Goals – Obiectivele de Dezvoltare Durabilă reprezintă 17 obiective globale interdependente stabilite de Națiunile Unite. Fiecare dintre obiectivele generale are mai multe ținte (obiective). Numărul total de ținte este de 169. SDG-urile acoperă o gamă largă de aspecte legate de dezvoltarea socială, cum ar fi: ***sărăcia, foametea, sănătatea, educația, schimbările climatice, egalitatea de gen, apa, salubritate, energie, mediu și justiție socială.*** SDG-urile sunt, de asemenea, cunoscute sub numele de ***„ransformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă"***Agenda 2030 – lansată de ONU la Summit-ul privind Dezvoltarea Durabilă – 2015, a înlocuit *Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului – ODM – lansate în cadrul Declarației Mileniului 2000* (*8 obiective generale dezvoltate pe mai multe ținte),* care s-au încheiat în 2015. Spre deosebire de ODM, l SDG-urile nu fac distincția între națiunile „dezvoltate" și „în curs de dezvoltare" – obiectivele se aplică tuturor țărilor (diferite surse: ONU, Wikipedia etc.).

rile umanitare și de dezvoltare prin analiza de risc în comun, și programarea multianuală și finanțarea. Vom face, de asemenea politici externe diferite, folosind instrumente privind migrația specifice – *de la diplomație și PSAC la dezvoltare și climă* – care să asigure coerența acestora cu cele interne în ceea ce privește gestionarea frontierelor, securitate internă, azil, ocuparea forței de muncă, cultură și educație.

Politica UE de apărare are nevoie, de asemenea, să fie mai bine legată de politici care să acopere piața internă, industria și aria spațială.

De asemenea, trebuie încurajată cooperarea dintre autorități în aplicarea legislației UE, iar serviciile judiciare și de informații trebuie să fie consolidate. În acest sens, trebuie utilizat întregul potențial al Europol și Eurojust, și să se ofere un sprijin mai mare pentru Centrul de analiză a informațiilor al UE[1].

Misiunile PSAC de consolidare a capacităților trebuie să fie coordonate cu lucrările Comisiei în domeniul sectorului de securitate și al statului de drept. Consolidarea capacităților pentru securitate și dezvoltare poate juca un rol-cheie în responsabilizare și care să permită partenerilor UE de a preveni și de a răspunde la crize, și va trebui să fie susținute financiar de către UE.

În cele din urmă, vom continua să integrăm sistematic drepturile omului și aspectele legate de gen în sectoarele de politică și instituții, precum și să încurajăm o coordonare mai strânsă în ceea ce privește aspectele digitale. O mai bună cunoaștere și expertiză cu privire la aceste aspecte este necesară în cadrul SEAE și al Comisiei. O mai bună coordonare între instituții ar aduce un plus de coerență și ar răspândi bunele practici, contribuind la construirea unei Uniuni mai puternice și a unei lumi mai reziliente, mai pașnice și mai durabile.

d) Calea de urmat

Această strategie este susținută de viziunea și ambiția de a avea o Uniune mai puternică, dispusă și capabilă să facă o diferență pozitivă

[1] A un se confunda cu Centrul Satelitar al Uniunii Europene (SatCen)< https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/satcen_ro>

față de cetățenii săi și în lume. Acum trebuie să se traducă rapid la acțiune.

În primul rând, se vor revizui strategiile sectoriale existente, și se vor concepe și se vor implementa noi strategii tematice sau geografice, în conformitate cu prioritățile politice ale acestei strategii. Un astfel de lucru trebuie să înceapă cu proceduri clare și termene convenite cu promptitudine de către toți actorii relevanți.

În al doilea rând, Strategia Globală a UE în sine va necesita o revizuire periodică în consultare cu Consiliul, Comisia și Parlamentul European având la bază rapoarte de evaluare anuale.

III. Strategia Globală a UE după Brexit

De la o „Uniune ce nicicând nu a fost mai sigură, mai liberă și mai prosperă”[1] la „Scopul și existența Uniunii noastre sunt puse la îndoială”[2] au trecut 14 ani, un interval căruia noua strategie europeană are ambiția să-i formuleze o continuitate, să-i ofere răspunsuri, să ajusteze sincope și să adapteze Europa, printr-o optică strategico-prospectivă, la actuala și viitoarea formă a mediului de securitate regional și internațional[3]. Un interval de 14 ani între cele două strategii care a cuprins transformări profunde: un tratat constituțional respins, un nou tratat de funcționare, criza economică ce s-a dovedit un catalizator pentru populism, o antagonizare a relațiilor cu Rusia, aprofundarea cooperării cu NATO, impulsionarea unui nou tip de parteneriat transatlantic, o criză a migrației și a refugiaților și, acum, un referendum de ieșire a unui stat membru important – Marea Britanie, prin prisma apartenenței sale la structuri precum G7, G20

---

[1] Citat din precedenta Strategie de Securitate a UE (*A secure Europe in a better world*) din 2003, fiind adoptată în timpul mandatul Înaltului Reprezentant al UE pentru Politica Externă și de Securitate Comună Javier Solana.

[2] Expunerea de motive la Strategia Globală a UE – 2016 prezentată de doamna Federica Mogherini

[3] http://www.caleaeuropeana.ro/fost-secretar-general-nato-si-inalt-reprezentant-ue-apara-noua-strategie-globala-ue-fiecare-zi-care-trece-fara-actiune-comuna-este-o-oportunitate-pierduta/

sau membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU și prin statutul său de actor occidental european cu cele mai mari cheltuieli în domeniul apărării, dar și cu o contribuție la bugetul UE de 18,209 miliarde EUR (cca. 1/6 din bugetul UE).

În acest context, legătura transatlantică beneficiază de multiple interese comune între Europa și America: de securitate, economice, referitoare la schimbările climatice, gestiune a crizelor sau domeniul energiei. Dezideratul *Parteneriatului Transatlantic pentru Investiții* și *Comerț* își face loc în Strategia Globală UE drept un caz demonstrativ al angajamentului transatlantic, dar nu singurul, mai ales că și relația cu Canada sau oportunitățile din legăturile cu America de Sud nu sunt deloc de neglijat.

De aproape șapte decenii, cooperarea transatlantică are un numitor comun: NATO. Faptul că 22 dintre statele membre UE fac parte și din Alianța Nord-Atlantică este o probă convingătoare că stabilitatea Europei este strâns legată de NATO, iar leadership-ul global al SUA este beneficiar de pe urma unei Europe în care NATO și UE lucrează împreună.

O Strategie al cărei adevărat potențial s-a dezvăluit la Summit-ul NATO de la Varșovia (8-9 iulie 2016): o posibilă viitoare *comunitate de securitate UE-NATO*. Parteneriatul cu NATO depășește prin actuala Strategie premisele începutului de mileniu, în care ordinea internațională proiectată de stabilitatea euro-atlantică era o expresie a modului în care Uniunea Europeană se raporta la Alianța Nord-Atlantică. În perioada 2016-2017 cooperarea aprofundată UE-NATO pare să confere adevăratul potențial al Strategiei Globale pentru politică externă și de securitate a Uniunii Europene.

Comunitatea de securitate europeană pare a fi o formulare îndrăzneață, însă ea este posibilă atâta timp cât implică atât UE, cât și NATO, la procesul de adaptare, asigurare și descurajare strategică al Alianței, poate fi un imens beneficiu de securitate pentru Uniunea Europeană și un sprijin vital pentru viitorul Politicii de Securitate și Apărare Comună.

Pe de altă parte, contribuția normativă a Uniunii Europene la construirea celor patru libertăți fundamentale, la definirea unui cadru pentru domnia legii și cooperare transfrontalieră sau la transformarea

oportunităților economice în prosperitate, au creat soliditate în interiorul granițelor UE și NATO, context în care apărarea externă aliată beneficiază de aportul unor state consolidate intern. Acesta este fundamentul pe care o viitoare comunitate de securitate UE-NATO, izvorâte din aceleași valori, în care Uniunea este componenta *soft-power* și normativă, iar NATO ar reprezenta versiunea *hard*. **Sau, este posibil ca UE să-și construiască o proprie Comunitate de securitate europeană.**

Ținem să remarcăm *deosebita calitate științifică și academică* a Strategiei Globale de Securitate – 2016, coordonată de un fost ministru de externe italian, beneficiind și de expertiza celor mai importante institute de afaceri internaționale și academii din lume etc., pe care IR le-a nominalizat și le-a mulțumit, cu o mențiune specială pentru ideile propuse de state ca: Brazilia, Georgia, Japonia, Norvegia și SUA.

BIBLIOGRAFIE

Bahrin Dorel, *Strategii şi politici de securitate,* Editura Victor, Bucureşti, 2011.

Frunzeti Teodor, Zodilian Vladimir, *Lumea de azi 2015. Enciclopedie Politică și Militară,* Editura AOSR, București, 2015.

Frunzeti Teodor, *Globalizarea securității,* Editura Militară, București, 2006.

Pop Adrian &, *Spre o strategie europeană a bazinului Mării Negre,* Institutul European din România, 2007.

Rombinson Paul, *Dicționar de securitate internațională*, Editura CA Publishing, Colecția Studii de Securitate, Bucureşti 2010.

Site-uri:

- http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
- http://www.presidency.ro/ro/media/securitate-nationala-si-aparare
- http://www.presidency.ro/ro/media/securitate-nationala-si-aparare/ghidul-strategiei-nationale-de-aparare-a-tarii-pentru-perioada-2015-2019
- http://www.caleaeuropeana.ro/fost-secretar-general-nato-si-inalt-reprezentant-ue-apara-noua-strategie-globala-ue-fiecare-zi-care-trece-fara-actiune-comuna-este-o-oportunitate-pierduta

SPRE O NOUĂ CORTINĂ DE FIER ÎN EUROPA
TOWARDS A NEW IRON CURTAIN IN EUROPE

Prof.univ.dr. Dănuț Mircea CHIRIAC*

Rezumat: *O caracteristică a spațiului European, începând, mai ales, cu secolul XIX, este tendința constantă spre confruntare dintre cei doi poli europeni de putere: vestul democratic şi puternic industrializat şi Rusia autoritaristă, deținătoare a resurselor naturale din spațiul Euro-Asiatic. Obiectul conflictului dintre cei doi poli regionali de putere, Europa Centrală şi de Est, a reprezentat un spațiu propice de manifestare a intențiilor acestora, fiind, întotdeauna insuficient dezvoltat economic, militar şi nici suficient maturizat politic pentru a-şi dezvolta propria politică în relațiile internaționale şi, implicit, pentru a opta voluntar în favoarea uneia dintre părți şi, cu atât mai puțin, pentru a ieşi din ecuația de putere a acestora. După al Doilea Război Mondial acest spațiu a intrat sub influența Rusiei, iar după războiul rece, sub influența Occidentului. În contextul geopolitic actual securitatea rămâne, pentru multe din statele acestui spațiu, o problemă de incertitudine generată de paradigma acțională a Federației Ruse.*

Cuvinte cheie: *arhitectură regională de securitate, poli de putere, instrumente de putere, proces de integrare, spațiul Central şi Est European.*

Abstract: *A characteristic of the European space, beginning especially in the 19th Century, is the constant tendency towards confruntation of the two European power centers: the democratic and industrialized West and the authoritarian Russia, owner of the natural resources of the Euro-Asia space. The object of the conflict between the two regional power poles, Eastern and Central Europe, was a space that allowed*

* Universitatea Hyperion din Bucureşti.

for the manifestations of their intentions, while being insufficiently economically and militarily developed and lacking the political maturity that would allow it to develop its own international relations policy and implicitly that would allow for a voluntary positioning for one of the main powers or for the posibility of exiting their power framework. After the Second World War this space entered under Russian influence and after the Cold War, under the Western influence. In the current geopolitical context security remains, for many of the states inhabiting this region, an issue marked by uncertainty due to the action paradigm of the Russian Federation.

Keywords: *regional security architecture, power poles, power instruments, integration process, East and Central European space.*

O caracteristică a spațiului european, începând, mai ales, cu secolul XIX, este tendința constantă spre confruntare dintre cei doi poli europeni de putere: vestul democratic şi puternic industrializat şi respectiv Rusia autoritaristă, deținătoare a resurselor naturale din spațiul Euro-Asiatic, dar incapabilă să-şi dezvolte capacități de producție performante, pentru controlul spațiului central şi est-european aflat între cei doi poli[1]. Acest spațiu oferă Europei Occidentale o piață mai largă de desfacere, potențial crescut de dezvoltare economică şi, cel mai important, ameliorarea balanței multidimensionale de putere în raport cu Rusia. Pentru Rusia, controlul centrului şi a estului european înseamnă, nu doar lipsa tuturor avantajelor enumerate mai sus în favoarea Europei Occidentale şi implicit un ascendent clar de putere. Aşa cum ne-a arătat perioada primului Război Rece (1947-1990), pentru Rusia, controlul centrului şi a estului european înseamnă: control politic şi economic asupra statelor din acest spațiu, resursă intelectuală şi capacități de producție suplimentare care să valorifice ieftin şi în folosul ei resursele naturale de care Rusia dispune, teritoriu geografic care să permită prepozi-

[1] Chiriac, Mircea-Dănuț; Manta, Dănuț; Ion, Emil, *Conflictul militar în epoca contemporană,* Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare 'Carol I', 2007, p. 9.

ționarea forțelor ruseşti cât mai aproape de Europa Occidentală, dar şi purtarea unui eventual conflict cât mai departe de propriul teritoriu, cu efect direct asupra timpului de reacție cu mijloace convenționale din partea Europei Occidentale. Astfel, Rusia îşi asigură poziția de actor regional determinant şi cu influență la nivel global[1].

În mod paradoxal, deşi cei doi poli de putere au interese diametral opuse, se află într-o situație certă de interdependență generată de insuficiența resurselor naturale din vestul Europei, care poate fi compensată, cel puțin în condițiile actuale, doar prin importul gazelor ruseşti, dar şi de dependența Rusiei de producția înalt tehnologizată şi de consum europeană şi de veniturile generate de exportul de gaze în spațiul european.

Practic, la sfârşitul celui de al Doilea Război Mondial, când sistemul internațional era în situația favorabilă Rusiei, Europa Occidentală, superioară din punct de vedere economic, dar aflată într-un raport cert de inferioritate al puterii militare, şi-a asigurat sprijinul SUA, echilibrând balanța militară de putere. De cealaltă parte, Rusia a controlat spațiul Central şi Est European, asigurându-şi astfel aportul economic şi păstrând ascendentul militar convențional. Situația a atins un echilibru instabil de putere care a condus la acumularea unor tensiuni sistemice puternice, implicit la accentuarea dilemei de securitate şi extinderea conflictului la nivel global.

Obiectul conflictului dintre cei doi poli regionali de putere, Europa Centrală şi de Est, a reprezentat un spațiu propice de manifestare a intențiilor celor doi poli, fiind, întotdeauna insuficient dezvoltat economic sau militar şi nici suficient maturizat politic pentru a-şi dezvolta propria politică în relațiile internaționale şi implicit pentru a opta voluntar în favoarea uneia dintre părți şi, cu atât mai puțin, pentru a ieşi din ecuația de putere a acestora. Astfel, la încheierea celui de al Doilea Război Mondial, cu mantia sovietică roşie, cu bagheta ideologică seducătoare a comunismului, dar şi cu

[1] Cosmin Olariu, *Conceptul strategic NATO 2010 şi implicațiile sale asupra securității naționale,* Teză de doctorat, Universitatea de Apărare, „Carol I”, Bucureşti, 2015, p. 364.

tancurile pregătite în joben, Rusia s-a bucurat de beneficiile dictonului „*Primul venit este primul servit*” în spațiul Central şi Est European.

A fost nevoie de 45 de ani pentru ca statele din centrul şi din estul Europei să conştientizeze ce înseamnă «prosperitatea comunistă», iar cetățenii să se sature de drepturile şi libertățile «tovărăşeşti». Cumulat cu epuizarea economică a URSS, generată de incapacitatea de a ține ritmul susținut al Occidentului în cursa înarmărilor şi cu prăbuşirea sistemului de control ideologic comunist, cetățenii statelor din centrul şi din estul Europei au determinat prin mişcări sociale de protest, reorientarea politică a statelor lor în relațiile internaționale şi implicit apropierea de Europa Occidentală.

Acest moment istoric nu a reprezentat nici succesul absolut al Europei Occidentale asupra Rusiei şi nici anihilarea completă a tendințelor expansioniste ale Rusiei spre est. A însemnat doar apariția oportunității de care Europa Occidentală avea nevoie pentru a controla ea însăşi spațiul Central şi Est European, retragerea Rusiei în spațiul său vital pentru refacerea forțelor şi revizuirea modalităților de acțiune. În aceste condiții Europa Occidentală, prin efortul direct al statelor şi prin cel conjugat al instituțiilor colective şi comune, inclusiv NATO şi UE (pe atunci grupul Comunităților Economice Europene), au inițiat procesul de extindere a controlului multilateral în spațiul Central şi Est European prin: exportul ideologic al democrației şi al libertăților cetățeneşti, fără a oferi şi modelele cadrului organizatoric şi instituțional de control al acestora; neutralizarea capacităților de producție existente în acest spațiu, implicit a potențialei concurențe şi exploatarea forței locale de muncă în folosul propriilor investiții economice; inundarea pieței de desfacere cu produse occidentale; reducerea capacității ofensive a instrumentelor militare până la momentul la care nu mai reprezentau un pericol; inițierea proceselor de integrare politică, economică şi militară a acestor state.

Pentru statele din Centrul şi din Estul Europei toate acestea au însemnat şi încă mai înseamnă perioada de trecere de la comunismul radical la democrația autentică, cu toate elementele de conținut al unei astfel de tranziții, din care nu lipsesc: corupția, minciuna, furtul din avutul public şi din cel privat, clientelismul politic, promovarea nonvalorii şi a falsului intelectual în toate domeniile şi instituțiile

statului[1]. Cu forme diverse de manifestare, uneori diabolice şi cu efecte dure pe care majoritatea dintre noi le-am trăit şi le-am simţit, dar nu toţi în egală măsură, acest proces al tranziţiei se apropie de sfârşit. În ciuda faptului că a înlesnit foarte mult atingerea scopurilor urmărite de către statele Europei Occidentale, procesul de tranziţie s-a constituit într-o lecţie experimentală la nivelul întregii societăţi care a permis însuşirea, apoi dezvoltarea şi, în prezent, calibrarea instinctelor democratice autentice în raport cu drepturile şi cu libertăţile cetăţeneşti, atât cele individuale cât şi cele colective, dar şi cu controlul autoritar al statului pentru protejarea, urmărirea şi promovarea intereselor naţionale şi pentru conservarea, protejarea şi promovarea valorilor naţionale, în paralel cu cultivarea şi promovarea valorilor euro-atlantice comune.

Exceptând Germania de Est, care în baza solicitării de aderare la Republica Federativă a Germaniei, în baza art. 23 din Constituţia acestui stat[2] a fost integrată într-un stat deja membru al NATO şi al Comunităţii Europene, atât populaţia, cât şi statele Centrale şi Est Europene s-au dezvoltat şi s-au întărit urmând modelul prezentat mai sus, chiar dacă ritmul de evoluţie şi consistenţa transformărilor diferă de la caz la caz. Apropierea geografică de Occident şi influenţa culturală deja existentă, zestrea genetică şi istorică, dar şi graniţa directă cu Rusia sau experienţa drastică a istoriei recente în relaţia cu acest stat, sunt motive care au contribuit la menţinerea unui ritm alert în cazul statelor baltice, al Cehiei, al Poloniei, al Slovaciei, al Sloveniei sau în cel al Ungariei[3].

---

[1] Mircea-Dănuţ Chiriac, *Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI. Bucureşti,* Editura Universităţii Naţionale de Apărare 'Carol I', 2005, p. 53.

[2] Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, varianta adoptată în 23.05.1949, Art.23, publicat pe site-ul oficial dedicat Legii fundamentale a RFG de către Ministerul Federal al Justiţiei şi al Protecţiei Consumatorilor, la adresa http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf, accesat la 10.07.2015.

[3] Frunzeti Teodor; Zodian Vladimir, *Lumea de azi 2015: Enciclopedie politică şi militară. Studii strategice şi de securitate – Transformări în raporturile de putere în secolul XXI,* Editura RAO, Bucureşti, 2015.

În alte state, cum ar fi Albania, Bulgaria, Croația sau România, în care influența culturală inițială a Occidentului a fost slabă, dar în care influența slavă sau cea turcă au fost puternice, în care zestrea genetică şi istorică nu a oferit suficiente modele profund dedicate intereselor şi valorilor naționale, nefiind direct expuse contactului geografic cu Rusia, procesul a evoluat mai lent.

Există state precum Serbia şi Muntenegru, dar şi Bulgaria, care deşi se află din punct de vedere geografic relativ departe de Rusia, au origini etnice şi culturale slave, mențin relații multilaterale cu Rusia, fapt care îngreunează sau chiar împiedică trecerea la democrația de tip autentic. Bosnia şi Herțegovina sau Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei[1] (the Former Yugoslav Republic of Macedonia, în limba engleză; în continuare va fi utilizată abrevierea FYROM), sunt state cu o puternică comunitate culturală musulmană şi care s-au aflat foarte mult sub influența culturii slave, generând particularități culturale şi societale care nu permit asimilarea prea facilă a valorilor şi principiilor democratice. În plus, implicarea comunității Euro-Atlantice în conflictele interetnice din perioada 1992-2000 generează şi acum resentimente sociale în aceste state.

În condițiile în care Belarus şi Armenia se află în relații foarte apropiate cu Rusia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova şi Ucraina rămân singurele state europene din fosta zonă de influență a URSS, în care atitudinea societală în raport cu principiile democratice este încă nedefinită şi a căror postură statală este inconstantă, datorită unui cumul de factori interni şi externi care includ: dezvoltarea economică şi societală limitată; existența unor minorități cu identitate națională puternică şi prezența unor comunități rusofone sau rusofile puternice[2].

---

[1] Numele sub care Republica Macedonia a fost admisă în ONU, conform United Nations, Security Council, Resolution 817 (1993), adopted by the Security Council at its 3196 th meeting, on 7 April 1993, Para. 2, publicat pe site-ul United Nations, la adresa http://daccess-dds-ny.un.org/ doc/UNDOC/ GEN/ N93/203/74/IMG/N9320374.pdf?OpenElemen, accesată la 10.07.2015.

[2] Frunzeti Teodor; Zodian Vladimir, *Lumea de azi 2015: Enciclopedie politică şi militară. Studii strategice şi de securitate – Transformări în raporturile de putere în secolul XXI,* Editura RAO, Bucureşti, 2015.

Toţi aceşti factori pot genera conflicte, politice, interetnice sau dispute teritoriale, a căror apariţie, menţinere în stare de latenţă şi erupţie este controlată sau sprijinită de către Rusia. În situaţia în care voinţa societală legitimează atitudinea politică pro-occidentală în oricare dintre aceste state, prin pârghii subversive, Rusia face tot ceea ce este necesar pentru instalarea stării de criză peste aceste conflicte[1]. Neutralizarea sau afectarea capacităţii naţionale de răspuns, cumulată cu ineficienţa reacţiei ONU şi cu inexistenţa unor aranjamente ferme de apărare colectivă care să permită intervenţia militară a comunităţii occidentale în sprijinul acestor patru state, constituie condiţiile necesare şi suficiente pentru ca Rusia să intervină hibrid pentru impunerea conducerii politice aservite intereselor ei şi pentru reprimarea viziunii pro-vestice a populaţiei.

Din perspectiva instrumentelor de putere, NATO reprezintă instrumentul de integrare politico-militară, iar UE reprezintă instrumentul de integrare politică, administrativă, economică şi societală a statelor, având şi o componentă militară menită să asigure, atât sarcina de apărare comună, în situaţiile în care cadrul formal al NATO nu este viabil[2] sau în care SUA nu participă la efortul european, cât şi pe cele de management al crizelor, în regim limitat. Întrucât UE acoperă doar aspectele relaţionare dintre statele europene, conectarea efectivă a SUA la economiile europene s-a realizat printr-un sistem de parteneriate strategice particularizate determinat de nivelul de armonizare a intereselor SUA cu cele ale fiecărui stat european în parte, în sensul în care SUA îşi urmăreşte interesele naţionale dincolo de limitele maxim permise prin prevederile şi deciziile colective în NATO, iar statele pot obţine sprijin diplomatic, politic, economic sau militar din partea SUA dincolo de limitele maxim permise prin prevederile şi deciziile

---

[1] Michael Strümer, *Putin şi noua Rusie,* Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2009, p. 149.

[2] *Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată)*, 26.10.2012, Art. 42 (7), publicat pe site-ul Acces to European Union Law, la adresa http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ RO/ TXT/ PDF/? uri= CELEX: 12012M/TXT&from=EN, accesată la 11.07.2015

colective din NATO, respectiv prin prevederile şi deciziile comune din UE[1].

Procesul de integrare în NATO şi în UE este unul lung, consemnând, până în acest moment, obţinerea calităţii de membru al ambelor organizaţii de către un număr de 11 state din cele 21 ale fostului bloc comunist, obţinerea calităţii de membru a NATO şi candidat la statutul de membru al UE de către un stat, în condiţiile în care unele dintre celelalte state se află în postura de candidat la una sau la ambele organizaţii sau se află în diferite forme de parteneriat şi asistenţă cu acestea, în raport cu statutul lor politic în relaţiile internaţionale, cu interesele lor naţionale, cu nivelul de dezvoltare economico-socială sau cu particularităţile generate de poziţia lor geopolitică şi geostrategică faţă de Rusia. A se vedea Tabelul nr. 1. În paralel, majoritatea acestor state au încheiat câte un acord de parteneriat cu SUA.

Tabelul nr. 1.

Raportul relaţiilor statelor din fostul bloc comunist cu NATO şi UE, la 11.07.2015.

Nr. crt.	Numele statului	UE	NATO
1	Bulgaria	membru din 2007	membru din 2004
2	Cehia	membru din 2004	membru din 1999
3	Croaţia	membru din 2013	membru din 2009
4	Estonia	membru din 2004	membru din 2004
5	Letonia	membru din 2004	membru din 2004
6	Lituania	membru din 2004	membru din 2004
7	Polonia	membru din 2004	membru din 1999
8	România	membru din 2007	membru din 2004
9	Slovacia	membru din 2004	membru din 2004
10	Slovenia	membru din 2004	membru din 2004
11	Ungaria	membru din 2004	membru din 1999
12	Albania	Candidat la statutul de membru	membru din 2009
13	FYROM	Candidat la statutul de membru	Candidat la statutul de membru

[1] Cosmin Olariu, *op.cit.,* p. 372.

Nr. crt.	Numele statului	UE	NATO
14	Muntenegru	Candidat la statutul de membru	Candidat la statutul de membru
15	Serbia	Candidat la statutul de membru	Relații de parteneriat
16	Georgia	Relații cordiale	Candidat la statutul de membru
17	Azerbaidjan	Relații cordiale	Relații de parteneriat
18	Moldova	Relații cordiale	Relații de parteneriat
19	Ucraina	Relații cordiale	Relații de parteneriat
20	Kosovo	Potențial candidat la statutul de membru	
21	Bosnia și Herțegovina	Potențial candidat la statutul de membru	Candidat la statutul de membru

Sursa: Uniunea Europeană. Țări, publicat pe site-ul oficial al Uniunii Europene, la adresa http://europa.eu/about-eu/countries/index_ro.htm, actualizat la 01.03.2015 şi *NATO Member Countries,* publicat pe site-ul oficial al NATO, la adresa http://www.nato.int/ cps/en/ natolive/ nato_countries.htm, actualizat la 27.04.2014, accesate la 11.07.2015.

În timp, dezvoltarea economică, atingerea unui prag minim de maturitate democratică şi aderarea de facto la valorile occidentale a condus la situația în care majoritatea statelor din fostul bloc comunist şi devenite membre ale NATO şi UE să se dezvolte multidimensional în cadrul acestor organizații, să conştientizeze şi să exploateze potențialul conferit de statutul de membru, să recupereze din decalajul care le despărțea de statele din Europa Occidentală şi să îşi consolideze postura națională în relațiile internaționale prin intermediul cadrului colectiv de securitate al NATO şi prin cel comun economic al UE. Faptul că Donald Tusk, fost premier al Poloniei ocupă în prezent funcția de preşedinte al Consiliului European[1] şi că generalul Petr Pavel, fost şef al Statului Major General Armatei Cehe ocupă în

[1] *Preşedintele Consiliului European,* publicat pe site-ul oficial al Consiliului Uniunii Europene, la adresa http://www.consilium.europa. eu/ro/ european-council/president/, accesată la 10.07.2015.

prezent funcția de preşedinte al Comitetului Militar al NATO[1], reprezintă două exemple certe ale ascensiunii statelor din Europa Centrală şi de Est în ierarhia instituțională a celor două organizații.

În paralel, sistemul de relații bilaterale al SUA cu statele Central şi Est Europene au permis dobândirea unui avantaj consistent al SUA în raportul potențial de putere cu Federația Rusă, a generat un sistem reciproc de control şi echilibrare a prezenței intereselor occidentale şi a celor americane în Europa Centrală şi de Est şi a înlesnit procesul de aderare şi de integrare a statelor Central şi Est Europene în structurile organizațiilor Euro-Atlantice.

Această evoluție a însemnat, în arhitectura regională de securitate, consolidarea posturii comunității Euro-Atlantice față de Rusia, prin trecerea de la etapa în care Europa Occidentală controla Europa Centrală şi de Est la etapa de integrare a celor două zone în spiritul valorilor Euro-Atlantice şi prin permanentizarea, la nivelul conştiinței macro-societale din Centrul şi Estul Europei, a percepției de apartenență la spațiul Euro-Atlantic. Ori, o astfel de transformare macro-socială nu doar minimizează şansele Federației Ruse de a recâştiga controlul în spațiul Central şi Est European, dar conduce la extinderea spiritului şi a valorilor occidentale în statele din imediata sa vecinătate, chiar în propriul teritoriu, reduce drastic potențialul de valorificare comercială directă şi geopolitică a resurselor sale naturale, dezamorsează conflictele înghețate şi implicit pârghiile de control a statelor din imediata vecinătate, toate acestea conducând în final la reducerea unui actor cu putere regională şi impact global la nivelul unui actor de pluton.

Abordarea pragmatică a acestui context de securitate permite înțelegerea corectă a rațiunilor care stau la baza acțiunilor Federației Ruse şi implicit la obiectivele vizate de politica sa de securitate. Astfel, considerăm că Federația Rusă doreşte conservarea statutului său de actor regional puternic şi a influenței sale la nivel global, şi ar putea angaja următoarele direcții principale de efort: compensarea

---

[1] *General Petr Pavel, Chairman of the Military Committe,* publicat pe site-ul oficial al NATO, la adresa http://www.nato.int/cps/ en/natohq/ who_is_who_49764.htm, modificată la 02.07.2015, accesată la 10.07.2015.

vulnerabilității economice generate de o potențială pierdere a controlului în relațiile cu UE, prin consolidarea poziției sale în BRICS, adică în afara spațiului comercial Euro-Atlantic şi cu parteneri emergenți potenți, dar şi prin popularizarea potențialului de perspectivă al acestei organizații în relațiile economice globale pentru a determina reorientarea altor state dinspre UE către BRICS, concomitent cu menținerea unei relații bune cu China; consolidarea zonei tampon dintre teritoriul său vital şi comunitatea Euro-Atlantică şi extinderea controlului la Marea Neagră şi în Caucaz, prin ocuparea, în forță, a unei suprafețe teritoriale cât mai extinse în statele care nu se află sub protecția vreunui aranjament de apărare colectivă, prin şantajarea economică şi amenințarea cu represaliile militare a conducerilor politice din Ucraina, Moldova, Georgia şi Azerbaidjan, prin activarea şi manipularea conflictelor înghețate din aceste spații; afectarea unității de efort şi de decizie a statelor din UE şi din NATO, prin influențarea conducerilor politice din statele predispuse la jocul politic duplicitar în sensul cerut de interesele lor strategice, prin încurajarea şi sprijinirea activității organizațiilor şi a mişcărilor extremiste, îndeosebi a celor care potentează conflictele interetnice, prin acordarea de facilități fiscale unora dintre membri în defavoarea celorlalți, prin discreditarea unor lideri politici sau prin racolarea unor lideri politici cu aderență publică, prin decredibilizarea Articolului 5 al Tratatului Nord-Atlantic, prin sabotaj economic şi industrial, îndeosebi asupra unor obiective comune sau a căror disfuncționalitate poate genera disensiuni între statele membre; destabilizarea spațiului ex-iugoslav, prin influențarea conducerii politice a statelor care urmăresc accederea şi integrarea sau a celor care nu au aderat la organizațiile Euro-Atlantice, amplificarea şi intensificarea conflictelor interetnice din zonă; afectarea securității interne a comunității Euro-Atlantice, prin înlesnirea sau ignorarea fenomenului migrationist musulman, a activității teroriste şi a celei de criminalitate transfrontalieră, îndreptate spre teritoriile europene.

Consider că Federația Rusă nu va ataca deliberat NATO, în sensul producerii unei agresiuni teritoriale, cel puțin nu în acest context geopolitic. Constatând că în competiția cu comunitatea Euro-Atlantică, purtată în ultimii 25 de ani, exclusiv prin mijloace de tip «soft» şi

«smart», nu numai că nu şi-a atins obiectivele strategice de politică externă, ci chiar a fost dominată, Federația Rusă dorește revenirea la arhitectura sistemică de tip «hard» a Războiului Rece, care permite conducerii politice de la Kremlin menținerea controlului asupra resurselor naționale şi reorientarea acestora dinspre sectorul social înspre cel militar, prin manipularea populației ruseşti pe fond ideologic, inoculând percepția că statele NATO, îndeosebi SUA, doresc să atace şi că vor ataca Rusia.

O astfel de abordare va permite, în sensul viziunii expuse mai sus, definirea şi materializarea unei noi Cortine de Fier între NATO şi Rusia, prin care Federația Rusă: va limita efectul de propagare a influenței occidentale diplomatice, economice şi societale şi implicit de dezvoltare a comunității occidentale înspre est; va reduce formele de purtare a competiției la mijloacele consacrate pe timpul anteriorului val al Războiului Rece; va permite exploatarea avantajului conferit de singurul său instrument redutabil de putere, cel militar. În fond, aşa cum Diagrama lui Jervis ne arată, nu abilitatea de a purta şi de a câştiga efectiv un conflict militar este reprezentativă pentru Războiul Rece, ci reducerea întregii ecuații de putere la identificarea celui care are avantajul raportului numeric de forțe. Ori, într-o astfel de confruntare, chiar dacă aşa cum deja ne-a demonstrat, Federația Rusă nu câştigă, măcar pierde mult mai greu decât o face prin mijloace «soft» şi «smart».

Deşi nu va ataca NATO în mod direct, Federația Rusă va genera, prin propria postură de securitate, percepția că o va face. Astfel, va încuraja comunitatea Euro-Atlantică să participe activ la constituirea noii Cortine de Fier, prin prepoziționări de forțe şi mijloace, prin securizarea frontierelor, prin sporirea cheltuielilor pentru apărare, cu impact direct asupra sumelor care altfel ar fi cheltuire pentru celelalte instrumente de putere le statelor membre NATO şi UE. În schimb, Federația Rusă nu va ezita să utilizeze mijloacele subversive şi, dacă situația o va permite, să introducă în luptă «omuleții verzi».

În întregul context de securitate, sunt două adevăruri fundamentale: în condițiile date de capacitatea actuală de răspuns şi din perspectiva strictă a intereselor naționale ruseşti, aceasta este singura variantă viabilă de acțiune prin care Federația Rusă ar putea opri

răspândirea valorilor occidentale înspre est; până în acest moment, strategii occidentali nu au găsit un răspuns care să evite ieşirea din paradigma acțională a Federației Ruse.

La acestea se adaugă necunoscuta poziționare a SUA, prin administrația Trump.

BIBLIOGRAFIE

1. Chiriac Mircea-Dănuț, *Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI.* Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare 'Carol I', 2005.
2. Chiriac Mircea-Dănuț, Manta Dănuț, Ion Emil, *Conflictul militar în epoca contemporană*, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare 'Carol I', 2007.
3. Olariu Cosmin, *Conceptul strategic NATO 2010 şi implicațiile sale asupra securității naționale,* Teză de doctorat, Universitatea de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2015.
4. Frunzeti Teodor, ZODIAN, Vladimir, *Lumea de azi 2015: Enciclopedie politică şi militară. Studii strategice şi de securitate – Transformări în raporturile de putere în secolul XXI*, Editura RAO, Bucureşti, 2015.
5. Strumer Michael, *Putin şi noua Rusie*, Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2009.
6. *Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată)*, 26.10.2012, Art. 42 (7), publicat pe site-ul Acces to European Union Law, la adresa http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ TXT/ PDF/ ?uri= CELEX:12012M/TXT&from=EN, accesată la 11.07.2015.

CONSTITUȚIA DIN 1923 ȘI REGIMUL POLITIC DEMOCRATIC
THE 1923 CONSTITUTION AND THE DEMOCRATIC POLITICAL REGIME

Raluca CRAINICIUC*

Rezumat: *Dificultatea definirii clare a regimului politic constă tocmai în faptul că noțiunea sau conceptul acesta nu se aplică unei entități abstracte, ci unui regim politic concret, existent într-un anumit stat şi într-o anumită perioadă de dezvoltare a acestuia. Cum fiecărui stat îi sunt caracteristice anumite trăsături de natură politică, economică, socială şi culturală care caracterizează regimul politic, conceptul respectiv tinde să cuprindă sau să reflecte aceste elemente. Aşadar, dacă conceptul teoretic de regim politic este construit pe baza unor criterii rigide, fixe şi aplicat fără discernământ unor realități politice dinamice, există riscul ca unele caracteristici ale regimului respectiv să se altereze sau chiar să se piardă. În esență, prin structurile lor organizatorice, prin mecanismul de funcționare, regimurile politice democratice reprezintă, apără şi promovează interesele generale ale tuturor membrilor societății, ale societății în ansamblul ei. În cadrul fiecărei societăți, în funcție de raportul ce se stabileşte între principalele componente ale puterii de stat exprimate prin instituțiile sale politice (Guvern, Parlament), dar şi ca urmare a unor tradiții politice, regimurile politice democratice îmbracă, în funcționalitatea lor practică, următoarele forme prezentate în cadrul acestei lucrări: regimurile politice parlamentare, regimuri politice prezidențiale, regimurile politice parlamentare semiprezidențiale. Instaurarea, reglementarea şi menținerea unui regim politic caracteristic unei societăți într-o anumită perioadă*

* Studentă anul III, Universitatea Hyperion.

determinată, în vederea realizării unor deziderate de ordin politic, economic şi social nu pot fi realizate decât cu ajutorul implementării tuturor normelor, ce vor sta la baza construcției şi dezvoltării statului respectiv, într-un act juridic fundamental, denumit Constituție. La 26 Martie 1923 a fost votată noua Constituție în Camera Deputaților, iar la 27 martie 1923 a primit şi votul Senatului. Constituția a fost promulgată la 28 martie 1923 şi a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 282 /29.03.1923. Caracteristicile regimurilor democratice și principalele caracteristici ale Constituției din 1923 sunt prezentate în a doua parte a lucrării de față.

Cuvinte cheie: *regim democratic, regimuri politice parlamentare, regimuri politice prezidențiale, regimuri politice parlamentare semiprezidențiale, Constituția din 1923.*

Abstract: *The difficulty of a clear definition of political regimes comes from the fact that this notion or concept does not apply towards an abstract entity, instead to a concrete political regime, existing within a certain state or within a certain period of a state's development. Since each state has certain political, economic, social and cultural characteristics that make up it's political regime, the concept then employed then reflects or embodies these elements. Therefore, if the theoretical concept of political regime is constructed based on rigid criteria, fixed and applied indiscriminately to dinamic political realities, there is the risc that some characteristics of the respective regime might be lost or misrepresented within analysis. Essentially, through their organizational structures and their functioning mechanisms democratic political regimes represent, protect and promote the general interests of all members of society, of society as a whole. Within each society, depending on the relation established within the main components of state power expressed through its political institutions (Government, Parliament), its leader and following political traditions, democratic political regimes present themselved, practically and functionally, in various forms presented within this article: parliamentary political regimes, presidential political regimes and semi-presidential political regimes. The establishment, regulation and maintaining of a*

political regime characteristic to a certain society within a certain period, for the realization of certain political, economic and social goals, cannot happen unless there is a thourough implementation of all norms that will form the basis of the construction and development of that state, within one fundamental judicial document, the Constitution. On the 26th of March 1923 in Romania a new Constitution was voted within the Chamber of Deputies, and on the 27th of March 1923 it was voted on by the Senate. The Constitution was made official on the 28th of March 1923 and published in the Official Monitor no. 282 / 29.03.1923. The main characteristics of democratic regimes and the 1923 Constitution are presented within the second part of the present article.

Keywords: *democratic regime, parliamentary political regimes, presidential political regimes and semi-presidential political regimes, the Constitution of 1923.*

Conceptul de *regim* politic este un concept fundamental al ştiinţelor politice. În operele politice ale lui Platon şi Aristotel regimul politic era numit constituție, iar cunoaşterea tipologiei acestuia reprezintă o condiție importantă a unei guvernări eficiente.

În secolele VI şi V î.Hr. Solon, Clistene şi Pericle reformează şi pun în aplicare un sistem interesant de conducere democratică a societății. Sunt introduse drepturi egale de participare la conducere pentru toți cetățenii atenieni, iar participarea demosului la conducerea statului a primit numele de democrație.

Pericle spunea despre acest sistem: „Trăim sub o rânduială politică ce nu are de râvnit legile altora; departe de a-i imita, suntem mai degrabă o pildă pentru unii. Numele său e democrație, fiindcă orânduirea statului nu se reazemă pe puțini, ci pe cât mai mulți. În afacerile lor personale, toți cetățenii sunt egali în fața legilor; drumul la onoruri în viața politică este deschis fiecăruia în măsura în care opinia publică îi apreciază talentele după merit mai mult decât după clasa socială”[1].

[1] Dănuț Mircea Chiriac, *Istoria ideilor şi gândirii politice,* Suport de curs, Universitatea Hyperion, 2016, p. 9.

1.1. Regimul politic – concept şi tipologie

Etimologic, termenul de regim provine de la latinescul „regimen”– conducere, direcțiune, guvernământ, noțiunea de „regim politic” nefiind însă sinonimă cu cea de „sistem politic”. Cu toate acestea, multă vreme noțiunea de regim politic a fost şi este încă, redusă la instituțiile de guvernare care formează baza instituțională a sistemului politic. Viața politică, fenomenele politice cu precădere, se desfăşoară într-un anumit mediu politic, social şi economic, fiind configurate de diverşi factori de natură politică, economică, culturală, geografică, etnică etc. Aşadar, nivelul de dezvoltare economică, de cultură şi civilizație, mediul social, psihologic şi politic îşi pun puternic amprenta asupra regimului politic. Cum aceşti factori diferă de la o țară la alta, regimurile lor politice vor fi şi ele diferite.

Dificultatea definirii clare a regimului politic constă tocmai în faptul că noțiunea sau conceptul acesta nu se aplică unei entități abstracte, ci unui regim politic concret, existent într-un anumit stat şi într-o anumită perioadă de dezvoltare a acestuia. Cum fiecărui stat îi sunt caracteristice anumite trăsături de natură politică, economică, socială şi culturală, care caracterizează regimul politic, conceptul respectiv tinde să cuprindă sau să reflecte aceste elemente. Aşadar, dacă conceptul teoretic de regim politic este construit pe baza unor criterii rigide, fixe şi aplicat fără discernământ unor realități politice dinamice, există riscul ca unele caracteristici ale regimului respectiv să se altereze sau chiar să se piardă.

Din această cauză, Georges Burdeau consideră că în definirea regimului politic trebuie să se țină seama, pe lângă conceptul juridic, de anumite variabile precum structura economică şi socială a statului asupra căruia se face analiza politică, baza puterii pe care o exercită guvernanții, obiectivele pe care şi le propun aceştia şi de mijloacele şi metodele la care recurg, dar şi de forțele economice, politice şi sociale de care sunt legați cei ce guvernează[1].

---

[1] Georges Burdeau, *Droit constitutionnel et institutions politiques,* Editura L.G.D.J. (Librairie générale de droit et de jurisprudence), Paris, 1997, p. 187.

Pentru politologul francez Jean Louis Quermonne, regimul politic este „ansamblul de elemente de ordin ideologic, instituțional şi sociologic care concură la formarea unui tip de guvernământ al unei anumite țări, într-o perioadă dată”[1]. În timp ce, pentru Maurice Duverger regimul politic reprezintă „o combinație dintr-un sistem de partide, moduri de scrutin, tipuri de decizii şi diferite structuri ale grupului de presiune”[2]. Într-o definiție de dicționar, prin regim politic se înțelege, în general, „modul de guvernare practicat într-o anumită țară sau sistem de guvernământ sau administrație”[3].

Aşadar, o definire a regimului politic, din punctul de vedere al politologiei, comportă două abordări distincte:

a) O primă abordare are în centrul său pe renumiții doctrinari Maurice Duverger şi Georges Burdeau, care definesc regimul politic exclusiv pe baza teoriei instituționale. În cadrul instituțiilor politice, ei iau drept element principal partidele politice. Astfel, Duverger consideră că „cel ce cunoaşte dreptul constituțional şi ignoră rolul partidelor are o imagine falsă despre regimurile politice contemporane”[4]. Aşadar, o definiție a regimului politic conform lui Duverger poate fi „totalitatea instituțiilor politice, care funcționează în țara respectivă, într-o anumită perioadă, constituie regimul politic”[5]. Totodată, Burdeau menționa că „în zilele noastre, pentru a caracteriza regimul care funcționează într-un stat nu trebuie să ne mai întrebăm pe ce bază – parlamentară sau prezidențială – se înfăptuieşte diviziunea puterilor, ci trebuie mai întâi lămurită calitatea partidelor, structura lor şi scopurile lor”[6]. În ceea ce îl priveşte pe Burdeau, pentru acesta

---

[1] Jean-Louis Quermonne, *Les regimes politiques occidentaux,* Editions de Seuil, Paris, 1994, p. 10.

[2] Maurice Duverger, *Institutions politiques,* P.U.F. (Presses universitaires de France), Paris, 1968, p. 13.

[3] *Dicționar de politică,* coordonat de Iain McLean, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001, p. 376.

[4] Maurice Duverger, *Les partis politiques,* Editura P.U.F. (Presses universitaires de France), Paris, 1962, p. 328.

[5] *Ibidem.*

[6] Georges Burdeau, *Droit constitutionnel et institutions politique,* Editura L.G.D.J. (Librairie generale de droit et de jurisprudence), Paris, 1968, p. 147.

regimul politic reprezintă „totalitatea normelor, adoptate sau pur şi simplu practicate în ţara respectivă cu ajutorul cărora se înfăptuieşte conducerea oamenilor”[1]. Totuşi, această definiţie, aşa cum însuşi autorul recunoaşte, poate fi considerată ca fiind una instituţională extinsă. Un alt adept al concepţiei instituţionale în ceea ce priveşte definirea regimul politic este şi Michel Lesage. După opinia sa „definirea şi studierea regimului politic reprezintă studierea relaţiilor existente între toate categoriile de instituţii, în procesul adoptării deciziilor politice”[2].

b) O a doua abordare este cea a politologilor tributari şcolii americane, care îl au ca lider pe Raymond Aron. În viziunea acestora, în definirea regimului politic trebuie luate în considerare şi structurile economico-structurale, tradiţiile istorice, contextul cultural sau valorile definitorii caracteristice fiecărei societăţi. Astfel, pentru Aron „regimul politic nu se reduce la simpla combinare de instituţii”[3]. Această orientare, deşi păstrează în definirea regimului politic elementele instituţionale, aduce în sprijin şi alte componente, dând astfel o imagine mult mai complexă şi mai realistă despre natura şi rolul regimului politic în cadrul societăţii. În explicarea criteriilor definitorii ale regimului politic, Aron consideră că importante sunt nu numai „legătura dintre instituţii şi modalităţile de funcţionare a lor, ci şi formele interdependenţelor sale cu infrastructura, rolul şi locul pe care-l ocupă administraţia în cadrul regimului,dar şi contextul istoric în care acţionează regimul”[4].

Desigur că, de-a lungul timpului, au fost încercate numeroase definiţii ale regimului politic. Redăm, cu titlu exemplificativ, doar câteva dintre acestea.

---

[1] *Ibidem.*

[2] Michel Lesage, *Les regimes politiques de la URSS et de la Europe de L'Est,* Editura P.U.F. (Press Universitaires De France), Paris, 1971 p. 15.

[3] Raymond Aron, *Democraţie şi totalitarism,* Editura All, Bucureşti, 2001, p. 41.

[4] *Ibidem,* p. 129.

Regimul politic reprezintă raportul politic de dominare a societății, exprimând multitudinea de forme în care aceasta se manifestă, reunind astfel ansamblul relațiilor dintre formele sociale de conştientizare, organizare şi promovare a scopurilor ei[1].

Regimul politic desemnează forma prin care se exteriorizează acțiunea puterii, prin intermediul organelor constituționale vizând puterile statului, acțiunea lor reciprocă, dar şi rolul şi funcțiile organelor statului reglementate de Constituție, legi ori alte acte normative. Putând astfel să considerăm că regimul politic nu provine exclusiv din regulile constituționale, ci mai degrabă acesta este rezultatul îmbinării dintre sistemul constituțional şi sistemele de partide ce „modelează" viața politică a unei societăți.

Definirea regimului politic a interesat specialişti deopotrivă ai politologiei şi sociologiei, cât şi ai dreptului. Astfel, potrivit constituționaliştilor români, regimul politic pune în evidență modelul de organizare şi de conducere a unei societăți în care se reflectă atât activitatea instituțiilor statale, cât şi a partidelor politice, a grupărilor de interese sau de presiune, precum şi a celorlalte organizații ale societății civile. O asemenea înțelegere a termenului de regim politic se bazează nu pe identificarea celor care dețin puterea de stat, ci pe modul în care aceştia exercită puterea de stat. Tot în doctrina românească de drept constituțional, potrivit lui Ion Deleanu, regimul politic reprezintă „ansamblul instituțiilor, metodelor şi mijloacelor prin care se realizează puterea, ceea ce nu împiedică ca acest concept să aibă determinări de natură economică, socială, istorică"[2]. Prin conceptul de regim politic, doctrinarii Paul Negulescu şi George Alexianu înțelegeau, cu peste o jumătate de veac în urmă, „ansamblul normelor juridice care stabilesc modul de organizare a statului, fixând organele de conducere, atribuțiile şi modul lor de funcționare"[3].

---

[1] Claudiu Porumbăcean, *Introducere în ştiințe politice. Note de curs*, Editura Vasile Goldiş University Press, Arad, 2009, p. 135.

[2] Ion Deleanu, *Drept constituțional şi instituții politice,* Vol. I, Editura Nova, Bucureşti, 1996, p. 163.

[3] Paul Negulescu, George Alexianu, *Tratat de drept public,* Vol. I, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1942, p. 103.

Pornind de la aceste considerente, referitor la definirea, conținutul şi esența regimului politic, se pot aprecia următoarele[1]:

Regimul politic reprezintă forma concretă de organizare şi funcționare a sistemului politic şi în consecință, prin regim politic se înțelege modul concret de organizare, instituționalizare şi funcționare a sistemului politic şi de exercitare a puterii politice de către o forță social-politică în cadrul unei comunități sociale sau a unui sistem social global. Deşi în cadrul regimului politic instituțiile şi organele puterii de stat au un rol important în constituirea şi în funcționarea sa, regimul politic nu se poate rezuma doar la acestea, ci el cuprinde organizațional şi funcțional, întregul sistem politic. Natura regimului politic, forma sa de exprimare în planul practicii sociale este rezultatul raportului de forțe dintre clase, grupuri sociale, partide, formațiuni politice, într-un cuvânt, dintre cetățeni, organizații, dintre acestea şi societatea civilă şi politică.

Regimul politic nu poate şi nu trebuie identificat cu forma de guvernare. Forma de guvernare desemnează modul concret de formare şi organizare a organelor puterii de stat, caracteristicile şi principiile lor, raporturile dintre ele şi celelalte organe ale statului, dar şi raporturile dintre ele şi celelalte forme instituționalizate ale sistemului politic[2]. Chiar dacă unele elemente ale regimului politic se suprapun într-o oarecare măsură şi sub anumite aspecte, cu cele ale formei de guvernământ, ele nu-şi dizolvă identitatea, calitatea distinctă de a fi elemente definitorii ale regimului politic.

Dacă în privința definirii regimului politic literatura de specialitate nu este în măsură a prezenta o poziție unitară, aceeaşi situație este întâlnită şi în cazul tipologizării acestuia, clasificările propuse fiind extrem de diverse. La baza clasificării regimurilor politice stau criteriile impuse de filosofia politică clasică, în special de Aristotel în lucrarea sa *Politica*. Criteriile la care se raportează acesta în vederea clasificării regimurilor politice sunt: numărul celor care guvernează şi în interesul cui se guvernează[3]. În funcție de aceste variabile, Aristotel

---

[1] Claudiu Porumbăcean, *op.cit.,* p. 144.

[2] *Ibidem.*

[3] Aristotel, *Politica,* Editura Antet, Bucureşti, 2009, p. 65.

împarte regimurile politice în două categorii: regimuri corecte (unde puterea este exercitată în vederea binelui comun) şi regimuri deviate (unde puterea este exercitată în interesul conducătorului).

O altă clasificare a regimurilor politice este realizată de juristul Montesquieu în opera *Despre Spiritul legilor*, în care acesta preia criteriul numărului celor care guvernează de la Aristotel şi îl adaugă şi pe cel în acord cu legile sau cu spiritul legilor[1].

Astfel, fiecare dintre aceste regimuri politice îşi sprijină dominația pe anumite principii de exercitare a puterii[2]:

– Despotismul – pe sentimentul fricii, pe teamă şi pe amenințarea cu violența;
– Monarhia – pe sentimentul onoarei, pe prestigiu şi glorie;
– Republica – pe principiul virtuții.

Pentru Raymond Aron, unicul criteriu în ierarhizarea regimurilor politice este acela al numărului actorilor politici care îşi împart puterea, câți participă la luarea deciziilor sau luptă pentru preluarea puterii politice. Aşadar, Aron porneşte în clasificarea regimurilor politice de la partidele politice, mai exact de la numărul partidelor politice ce conduc în societate. Din acest punct de vedere el distinge următoarele tipuri de regimuri politice:

– regimurile politice monopartidiste, considerate prin conținutul şi esența lor regimuri nedemocratice, totalitare;

– regimuri politice multipartidiste sau constituțional pluraliste, democratice prin caracterul lor.

Aceste două tipuri de regimuri, după Aron, „simbolizează două moduri caracteristice de exprimare instituțională a ideii de suveranitate populară, două moduri de organizare a luptei forțelor politice”[3].

Având drept criteriu tot numărul conducătorilor, Prelot sistematizează regimurile politice astfel: democrația, monocrația, oligarhia şi regimul mixt.

---

[1] Montesquieu, *Despre Spiritul legilor,* Editura Antet, Bucureşti, 2011, p. 16.

[2] *Ibidem,* p. 41.

[3] Raymond Aron, *op.cit.,* p. 78.

Democrația este reprezentată de acele regimuri „în care în majoritate poporul determină în mod liber orientarea şi îşi asumă controlul conducerii şi legislației”[1].

Monocrația este ceea ce înțelege Prelot prin conducerea unei singure persoane, cu mențiunea că această noțiune este diferită de noțiunea clasică de „monarhie”, care desemnează „numai moştenirea funcțiilor şefului statului”, pe când monocrația are un dublu aspect de deținere a puterii şi de a formula ideologia[2].

În ceea ce priveşte regimurile oligarhice acestea reprezintă, în concepția lui Prelot, conducerea politică a societății de către o parte a populației. Mai mult, în cadrul acestor regimuri, el distinge mai multe tipuri de conducere:

– conducerea de către clasa privilegiată-aristocrația-conducerea de către indivizii înstăriți-plutocrația de cens-conducerea de către unul sau câteva partide-particrație[3].

Privitor la regimurile mixte, ele sunt cele care ocupă un loc intermediar între democrație şi monocrație. Acestea pot fi de două feluri:

– regimul mixt, înclinat spre democrație;

– regimul mixt, înclinat spre monocrație.

O clasificare interesantă a regimurilor politice este cea făcută de Maurice Duverger.

Acesta pune la baza clasificării regimurilor politice patru criterii, care în esență vizează:

– baza puterii politice;
– problema alegerii şi structurii conducătorului;
– formarea organelor de conducere;
– relațiile dintre acestea.

Pornind de la aceste criterii, Maurice Duverger distinge două tipuri de regimuri politice: regimurile liberal-democratice şi regimurile autoritare. În cadrul regimurilor liberal-democratice sunt incluse regimurile prezidențiale şi cele parlamentare, în timp ce regimurile

---

[1] Marcel Prelot, *Institutions politique et droit constitutionnel,* Editura Dalloz, Paris, 1990, p. 55.

[2] *Ibidem,* p. 108.

[3] *Ibidem,* p. 132.

autoritare sunt împărţite în: regimuri comuniste, fasciste şi regimurile politice ale ţărilor în curs de dezvoltare[1].

O altă clasificare pe care o considerăm demnă a fi menţionată, o întâlnim la Georges Burdeau care clasează regimurile politice pornind de la trei criterii esenţiale:

– originea şi baza puterii;
– scopul regimului şi tipul de societate;
– sistemul de organizare a organelor puterii de stat şi de repartizare a competenţelor între ele.

Georges Burdeau deosebeşte astfel două tipuri de regimuri politice: autoritare şi democratice. „Autoritarismul se caracterizează prin dominaţia şefului statului şi limitarea libertăţilor politice”[2]. Toate regimurile politice autoritare sunt dictaturi şi ele provin nu atât din teoria politică cât şi din criza socială[3].

În ceea ce priveşte regimurile democratice, Burdeau descoperă regimuri ale „democraţiei conduse” şi regimuri ale „democraţiei care conduce”.

Conchizând, putem afirma că la baza tipologizării regimurilor politice, trebuie să stea o varietate de criterii, întrucât numai acestea sunt în măsură să releve adevărata natură, semnificaţie şi individualitate a lor. Dintre criteriile care trebuie folosite în clasificarea regimurilor politice evidenţiem următoarele: modul de constituire şi funcţionare a organelor puterii de stat (numire, alegere directă sau indirectă a acestora), modul de alegere a conducătorilor, conţinutul şi sfera drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor, în special a celor politice şi mai ales a modului cum se regăsesc şi se materializează în practica vieţii social-politice, natura şi baza ideologică a regimului, sistemul partidist (monopartidist, bi şi pluripartidism), natura, profunzimea şi amplitudinea relaţiilor sociale şi în special a celor politice.

---

[1] Maurice Duverger, *Institutions politiques et droit constitutionnel,* Editura P.U.F. (Presses Universitaires de France), Paris, 1966, p. 15.

[2] *Ibidem,* p. 391.

[3] *Ibidem,* p. 375.

Pornind de la aceste orientări, regimurile politice pot fi clasificate în:

a) regimuri politice democratice;

b) regimuri politice dictatoriale, totalitare.

Desigur că, o asemenea tipologizare a regimurilor politice nu poate fi rigidă şi nu poate epuiza marea varietate de forme şi manifestări pe care acestea le pot îmbrăca în viața politică reală, practică a fiecărei societăți. La aceasta trebuie avut în vedere amplul fenomen de mobilitate la care sunt supuse regimurile politice. Trecerea de la o formă de regim politic la alta este astăzi o realitate şi este rezultatul unor modificări în planul raportului de forțe, de combinații politice ce pot apărea în peisajul politic al unei societăți. Un exemplu elocvent îl constituie prăbuşirea regimurilor politice comuniste din Europa răsăriteană şi centrală şi angajarea lor spre regimuri democratice.

1.2. Caracteristicile regimului politic democratic

Conform dicționarului sociologic, democrația reprezintă o modalitate de conducere a unui sistem social caracterizat prin participarea, în diferite forme, a membrilor respectivului sistem la procesul de conducere. Aşadar, democrația presupune „conducerea poporului de către popor”[1]. De fapt, deşi democrația presupune conducerea poporului pe sine însuşi, acest fapt se dovedeşte destul de complicat, chiar imposibil, deoarece nu poate fi întregul popor la guvernare. În acest context putem vorbi despre guvernați şi guvernanți, cu mențiunea că în cadrul unei democrații, avem de-a face cu egalitatea tuturor cetățenilor.

Modelul organizării democratice a puterii a apărut pentru prima dată în Grecia antică, în Atena. Este interesant de subliniat că pentru Platon şi Aristotel democrația, ca formă de organizare şi conducere a societății, avea mai degrabă o conotație negativă, fiind

[1] Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, *Dicționar de sociologie,* Editura Babel, Bucureşti, 1998, p. 178.

considerată drept modalitatea prin care mulțimea îşi impunea tirania asupra cetății.

Începând cu secolul XIX-lea, odată cu publicarea *Democrației în America* a lui Alexis de Tocqueville s-a modificat percepția asupra regimului, care va tenta preocupările gânditorilor. Vom reține, cu titlu de exemplu, definiția operațională a democrației pe care ne-o oferă economistul austriac Joseph Alois Schumpeter, conform căruia „metoda democratică este acea ordine instituțională prin care se ajunge la decizii politice, ordine în care unele persoane obțin dreptul de a decide, în urma unei înfruntări concurențiale pentru obținerea votului popular”[1].

Democrația apare în două forme distincte, putând astfel vorbi despre democrație directă (pură) şi democrație indirectă (reprezentativă). Caracteristic democrației directe este tocmai exercitarea puterii politice de către suveranul acesteia (poporul) într-o manieră nemijlocită, fără „intermediari”. Acest tip de democrație exista în Grecia Antică, mai precis în Atena lui Pericle secolului V i.Hr., astăzi întâlnindu-se în anumite state ale republicii constituționale federale Statele Unite ale Americii (Arizona, California, Colorado, Michigan, Montana, Nevada, North Dakota şi Oregon) dar şi în unele cantoane elvețiene. În ceea ce priveşte democrația indirectă, puterea politică este încredințată de către suveranul ei, poporul, unor reprezentanți aleşi. Interesant este faptul că tocmai sufragiul legitimează dreptul reprezentanților poporului de a decide şi a acționa în numele acestuia.

Regimurile democratice au apărut odată cu primele forme de organizare democratică a societății, având însă o serie de trăsături specifice în raport cu formațiunile sociale. Dacă în antichitate şi epoca medievală, regimurile democratice au reprezentat rarități, odată cu epoca modernă, cel puțin în țările dezvoltate, acestea devin o formă principală de exercitare a conducerii politice a societății, îmbrăcând forme specifice în raport de condițiile concrete ale fiecărei țări: regimuri politice democratice în cadrul unor monarhii constituționale

[1] Claudiu Porumbăcean, *op.cit.,* p. 141.

(Anglia, Belgia, Olanda, Spania, Norvegia, Japonia etc.), regimuri democratice în cadrul unor republici parlamentare (Italia, Germania, Portugalia, Finlanda), regimuri democratice prezidențiale (SUA, Franța). După înfrângerea fascismului în cel de-al Doilea Război Mondial şi scoaterea în afara legii a mişcărilor şi partidelor care au generat regimuri politice dictatoriale, precum şi în procesele ce au avut loc în țările din estul Europei, inclusiv în fosta Uniune Sovietică, după 1990, asistăm la extinderea regimurilor democratice.

Procesul de democratizare a vieții politice cunoaşte, în ultima vreme, un curs rapid de extindere în America Latină, iar țările Africii traversează o perioadă accentuată de frământări politice cu tendință vădită de democratizare. Se poate aprecia că în epoca contemporană, regimurile democratice capătă o pondere tot mai mare în viața politică a tuturor țărilor, de aceasta fiind legată promovarea progresului şi prosperității, a colaborării între popoare şi, în ultimă instanță, a menținerii păcii mondiale.

Din punctul nostru de vedere o chestiune delicată a democrației o reprezintă posibilitatea existenței unei tensiuni între libertatea individuală şi integrarea individului în societate. Pe de-o parte, această integrare a individului în comunitate presupune o limitare a libertăților sale, iar pe de altă parte doar ordinea face posibilă exercitarea acestor libertăți. Cu toate acestea, trebuie menționat că libertatea fără integrare ar duce la anarhie, la instaurarea legii junglei.

În opinia lui Domenico Fisichella[1], democrația modernă are mai multe caracteristici:

– posibilitatea existenței unui dezacord şi a unei opoziții în raport cu deținătorii puterii, fără ca opozanții să fie considerați neapărat inamici (dihotomia amic/inamic devine amic/adversar);

– adversarul nu este un inamic, îşi poate manifesta dezacordul şi poate ajunge în mod paşnic la putere;

---

[1] Domenico Fisichella, *Ştiința Politică,* Editura Polirom, Iaşi, 2007, p. 312.

– competitivitatea datorată pluralismului societății poate avea efect pozitiv, interesul general ce se caută a fi îndeplinit provenind de fapt din suma intereselor individuale;

– politica este doar una din dimensiunile vieții individuale, ea nu acoperă întreaga experiență de viață a oamenilor şi societății, ea respectă şi garantează autonomia socială, economică, culturală;

– importanța libertății individuale în raport cu statul;

– democrația modernă este una reprezentativă, principiul reprezentării majoritare fiind temperat de garanțiile oferite minorităților;

– existența unui minim de consens social.

În principal, se poate considera că esența regimului politic democratic se află în sistemul drepturilor şi libertăților omului, în accesul liber şi egal al cetățenilor la viața politică, dar şi în determinarea prin voința lor a dinamicii şi calității regimului politic. Aşadar, un regim politic este democratic în măsura în care libertatea, democrația, pluralismul politic și parlamentarismul fundamentează existența societății civile. Caracterul democratic al unui regim politic presupune ca statul să fie liber, puterile sale (de natură politică, economică, culturală etc.) să nu fie acaparate sau subordonate de nici una din grupările care le dispută, căci orice identificare cu acestea în detrimentul majorității cetățenilor, poate să conducă la un regim antidemocratic, totalitar, dictatorial. De aceea, încălcarea jocului democratic de către un grup sau altul, înseamnă anularea libertății proprii a celorlalte grupuri, dar și un atentat la libertatea, autoritatea și suveranitatea puterii politice a statului de drept, ce exprimă legitim, interesele societății[1]. Caracteristic regimului politic democratic este faptul că legitimitatea funcționării acestuia este dată de votul liber, direct, egal şi secret al cetățenilor în cadrul alegerilor electorale, activitate prin care se exercită un control atât asupra regimului puterii, cât și asupra opoziției. Astfel, în cadrul unui asemenea regim, putem spune că sistemul politic se caracterizează prin lipsa puterii personale

[1] ftp://ftp.ulim.md/Economie/ 2007/M_CERNENCU/ MATERIAL% 20PRELEGERI%20POLITOLOGIE/MAN UAL%20POLITOLOGIE%20 CALIN%20VALSAN/CAPITOLUL%207%20REGIMURILE%20POLITIC E.pdf accesat la data de 24.11.2016

nelimitate, prin limitarea mandatului și responsabilitatea celor aleși în fața alegătorilor. În acest mod, puterea este dispersată, limitată, controlată democratic și concurențial, evitându-se existența unui posibil arbitrariu din partea conducătorului politic.

Regimurile democratice prezintă anumite caracteristici definitorii:

– puterea politică se constituie şi acționează prin consultarea cetățenilor;

– organele puterii politice sunt emanația voinței cetățenilor şi rezultatul sufragiului liber;

– în societățile democratice există şi se aplică principiul echilibrului şi separării puterilor în stat;

– există un larg sistem de drepturi şi libertăți cetățeneşti;

– existența pluripartidismului politic şi pluralismului ideologic, fapt ce naşte şi asigură funcționalitatea opoziției politice, a diversității opiniilor şi ideologiilor în societate.

În esență, prin structurile lor organizatorice, prin mecanismul de funcționare, regimurile politice democratice reprezintă, apără şi promovează interesele generale ale tuturor membrilor societății, ale societății în ansamblul ei. În cadrul fiecărei societăți, în funcție de raportul ce se stabileşte între principalele componente ale puterii de stat exprimate prin instituțiile sale politice (Guvern, Parlament), dar şi ca urmare a unor tradiții politice, regimurile politice democratice îmbracă, în funcționalitatea lor practică, următoarele forme[1]: regimurile politice parlamentare, regimuri politice prezidențiale, regimurile politice parlamentare semiprezidențiale.

a. Regimurile politice parlamentare

Regimul parlamentar are la bază ideea colaborării puterilor, presupunând autonomia funcțională a celor trei categorii de organe, dar îndeosebi a legislativului, şi existența unor mijloace specifice de presiune reciprocă. Pivotul regimului parlamentar este Guvernul, în special primul-ministru.

---

[1] Ana-Maria Buiga, *Curs introductiv în ştiințele politice.* Note de curs, Editura Universității „Transilvania” Braşov, Braşov, 2003, p. 55.

Regimul parlamentar prezintă anumite caracteristici:

– disocierea organului executiv în funcție de şef de stat şi de Guvern;

– şeful de stat este neresponsabil din punct de vedere politic;

– Guvernul, ca organ colegial, răspunde politiceşte în fața Parlamentului care îl poate demite;

– Guvernul răspunde, indirect, şi pentru activitatea şefului statului, întrucât actele acestuia trebuie obligatoriu contrasemnate de şeful Guvernului;

– Guvernul se sprijină în activitatea sa pe o majoritate parlamentară, provenită, prin sufragiu universal direct, din interiorul propriului partid, sau pe o coaliție parlamentară, constituită în scopul desemnării Guvernului şi pentru a sprijini activitatea acestuia;

– Guvernul, prin intermediul şefului statului, poate recurge la disoluția adunării, provocând astfel un arbitraj popular, prin organizarea de noi alegeri.

Prin combinarea sistemului parlamentar cu sistemul de partide, adică procedând la examinarea sistemului politic în ansamblul său, regimul parlamentar poate fi înfățişat sub două aspecte: regimul parlamentar bipartid şi regimul parlamentar multipartid.

b. Regimurile politice prezidențiale

Regimul prezidențial are la bază ideea separării organice accentuate a puterilor în stat, dar în acelaşi timp, suplețe în procesul exercitării acestor puteri, deci colaborarea lor este una funcțională[1].

Principalele trăsături ale acestui sistem sunt următoarele:

– stricta repartizare a atribuțiilor între puterea legislativă şi cea executivă;

– monocefalismul executivului şi caracterul reprezentativ al şefului acestuia, care este în acelaşi timp şi şeful statului, ales prin sufragiu universal;

– Guvernul nu acționează ca organ colegial şi solidar, membrii săi fiind răspunzători, individual, numai în fața şefului statului.

---

[1] *Ibidem,* p. 57.

c. Regimurile politice parlamentare semiprezidențiale

Regimurile mixte sau semiprezidențiale sunt produsul unor combinații de elemente aparținând unor regimuri politice diferite, în special regimului prezidențial şi celui parlamentar. Lupta pentru supremație, din cadrul unor societăți, dintre puterea executivă (Guvern, şeful statului) şi puterea legislativă (Parlament) a impus apariția unui element de mediere, de echilibru dintre acestea. De regulă, acest element a fost găsit în persoana şefului statului, preşedintelui, care din dorința de a limita puterea Parlamentului, a fost înzestrat cu prerogative ce țin atât de executiv, cât şi de legislativ, el putând astfel media între acestea. Asemenea regimuri se nasc şi se dezvoltă îndeosebi în societățile foste comuniste din Europa centrală şi răsăriteană, unde perioada de tranziție impune considerăm, ca o necesitate, menținerea unui executiv puternic dar şi a unui legislativ autoritar[1].

Societatea modernă a considerat necesar ca principiile şi regulile de organizare şi funcționare a societății, deci şi a regimului politic, să fie cuprinse într-un document fundamental, numit Constituție. Societatea românească s-a înscris în acest curent, iar după Primul Război Mondial, în 1923, a elaborat una dintre cele mai liberale constituții europene, care a stat la baza organizării şi funcționării regimului politic interbelic[2].

1.3. Constituția din 1923 – fundamentul regimului politic al democrației constituționale româneşti

Instaurarea, reglementarea şi menținerea unui regim politic caracteristic unei societăți într-o anumită perioadă determinată, în vederea realizării unor deziderate de ordin politic, economic şi social nu pot fi realizate decât cu ajutorul implementării tuturor normelor, ce vor sta la baza construcției şi dezvoltării statului respectiv, într-un act juridic

---

[1] *Ibidem,* p. 59.

[2] Dănuț Mircea Chiriac, *Istoria politică modernă şi contemporană a României,* Editura Victor, Bucureşti, 2014, p. 65.

fundamental, denumit Constituție. Din punct de vedere etimologic, termenul „constituție”, provine din latinescul „constitutio” semnificând fie dispoziție, ordin[1] fie „aşezare cu temei”, „starea unui lucru[2]. În Dreptul Român, Constituția părea să ocupe un loc special în sistemul ierarhic al actelor normative ale imperiului, fiind semnată de către împărat, dar rămânând, totuşi, o simplă lege. Însă Constituția nu a apărut în cadrul societăților pe care avea „datoria” să le normeze sub o formă scrisă.

Primele constituții au fost cele nescrise, cunoscute şi sub numele de constituții cutumiare. Constituțiile cutumiare sunt rezultatul experienței şi practicii zilnice, al unor tradiții, uzanțe, precedente sau principii fundamentale cristalizate în decursul timpurilor în activitatea statală[3]. În prezent, constituții cutumiare pure nu se mai întâlnesc, ci doar forme mixte. În ciuda aparentei ei simplități, dată de caracterul flexibil şi de perfecta remulare pe relieful societății[4], constituția cutumiară prezintă totuşi serioase neajunsuri.

În primul rând, tocmai flexibilitatea acesteia face ca „normele”, regulile să fie incerte, incomplete. În al doilea rând, fiind „în continuă mişcare”, constituția devine greu de păstrat pentru durate îndelungate, caracterul imprecis îngreunând stabilirea unei cutume drept încetățenită sau căzută în desuetudine. În al treilea rând, constituția cutumiară, prin specificul ei, nu impune nicio limită organelor puterii, lăsând cale liberă arbitrariului şi despotismului. Tocmai de aceea, ca o reacție la toate inconvenientele prezentate de constituțiile cutumiare, în ciuda experienței şi tradițiilor notabile pe care le aduceau, apar constituțiile scrise. Constituția scrisă se prezintă ca un singur document în care sunt adunate un set de norme clare privitoare la organizarea şi funcționarea statului. Stabilitatea şi siguranța pe care

---

[1] Marieta Safta, *Drept constituțional şi instituții politice,* Vol. I, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2014, p. 64.

[2] Ioan Muraru, Simina Elena Tănăsescu, *Drept constituțional şi instituții politice,* Vol. I, Ed. XIII, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 41.

[3] *Ibidem,* p. 47.

[4] Ion Deleanu, *Instituții şi proceduri constituționale,* Editura Servo-Sat, Arad, 2001, p. 134.

constituția scrisă le conferă se desprind din claritatea şi precizia normelor înscrise în aceasta. Datorită caracterului scris, constituția joacă două roluri importante, pe de-o parte conferă stabilitate instituțiilor politice şi garanție împotriva arbitrariului conducătorilor, iar pe de altă parte asigură o educație morală şi politică, în spiritul respectării ei.

Aşadar, prin cunoaşterea normelor constituționale, individul devine cetățean, putând să-şi protejeze şi exercite drepturile, dar şi să îşi asigure participarea la viața politică a societății. Important de menționat ar fi faptul că la baza constituțiilor scrise au stat câteva principii caracteristice secolului al XVIII-lea, precum: principiul contractelor scrise, principiul domniei legii şi teoria contractului social. Definirea Constituției a reprezentat o chestiune ce a suscitat dispute între autorii constituționalişti de-a lungul vremii. Astfel, o primă definiție a Constituției în doctrina românească o regăsim la profesorul Constantin Disesscu, conform căruia aceasta reprezintă „organizarea exercițiului suveranității”[1]. Alte definiții mai găsim în doctrina recentă, prin glasurile lui Tudor Drăganu şi Ion Deleanu, care definesc Constituția ca fiind acea lege, care având forța juridică superioară celorlalte legi, reglementează în mod sistematic atât principiile structurii social-economice, cât şi cele ale organizării şi funcționării statului bazat pe aceasta, garantează material drepturile fundamentale cetățeneşti şi stabileşte datoriile corespunzătoare acestor drepturi.

Însă, în încercarea cuprinderii tuturor trăsăturilor Constituției într-o singură definiție o vom reține pe aceea conform căreia Constituția este „legea fundamentală a unui stat, constituită din norme juridice, învestite cu forță juridică supremă şi care reglementează acele relații sociale fundamentale care sunt esențiale pentru instaurarea, menținerea şi exercitarea puterii”[2].

În România apariția primei constituții este mult mai târzie decât în alte țări europene, această întârziere explicându-se prin faptul că înfăptuirea şi dezvoltarea statului român modern, au fost, nu de puține ori, deziderate ale unei istorii destul de zbuciumate, marcate de numeroase şi importante dominații străine. Parcurgerea chiar succintă

---

[1] Ioan Muraru, Simina Elena Tănăsescu, *op.cit.,* p. 42.
[2] *Ibidem,* p. 44.

a evoluției constituționale a României, considerăm că impune împărțirea istoriei constituționale româneşti în patru perioade distincte. O primă perioadă, caracterizată ca fiind una a încercărilor, destul de timide, de normare a unei societăți româneşti profund rurale şi slab modernizate, poate avea drept punct de plecare „proiectul constituțional" al lui Ionică Tăutu din 1822, urmat fiind de Regulamentele Organice din Țara Românească (1831) şi Moldova (1832), dar şi de Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris (1864) al lui Alexandru Ioan Cuza, culminând cu elaborarea Constituției din 1 iulie 1866[1].

A doua perioadă este perioada deplinei continuități constituționale a României, corespunzând, din punct de vedere istoric, marilor realizări politice naționale (cucerirea independenței în 10 mai 1877 şi întregirea neamului la 1 decembrie 1918), dar şi cu atingerea unei maxime dezvoltări economice şi sociale. Astfel, această fază debutează cu adoptarea Constituției din 1866[2], fiind urmată de promulgarea Constituției din 1923 şi încheindu-se cu instaurarea regimului carlist la 20 februarie 1938 şi implicit, cu statornicirea unui nou act fundamental, cel din 1938.

Cea de-a treia perioadă, cea mai frământată din punct de vedere politic, o putem denumi „perioada loviturilor de stat", tocmai din cauza deselor schimbări de pe scena politică românească. Ea debutează cu lovitura de stat a lui Carol al II-lea, ratificată prin Constituția din 1938 şi se încheie cu lovitura de stat din 30 decembrie 1947, Constituția din 1948 sancționând la rândul ei, instaurarea noului regim comunist[3].

În ceea ce priveşte ultima perioadă, aceasta este una din cele mai întunecate, poate chiar cea mai întunecată din istoria României, fiind perioada dictaturii comuniste. Această etapă debutează cu instaurarea regimului comunist cu ajutorul Constituției din 1948, fiind urmată de adoptarea altor două acte fundamentale de natură totalitară: Constituția din 1952 şi Constituția din 1965 şi încheindu-se prin revo-

---

[1] Dănuț Mircea Chiriac, *op.cit.,* p. 44.
[2] *Ibidem,* p. 74.
[3] *Ibidem,* p. 305.

luția din decembrie 1989 şi adoptarea Constituției din 1991, constituție ce consfințea revenirea la un regim politic democratic.

Realizarea în 1859 a statului modern român printr-o largă consultare şi voința poporului a constituit un profund act de democratism politic, având în acelaşi timp un rol majoritar în impunerea unirii în fața Europei. Reformele burghezo-liberale întreprinse şi realizate de Alexandru Ioan Cuza şi principele Carol I, îndeosebi Constituția de la 1866, considerăm că au pus într-adevăr bazele democratismului politic modern românesc. Fiind o continuare a Regulamentelor Organice, dar şi a Statutului dezvoltător al Convenției de la Paris, actul fundamental de la 1866 se prezintă drept un nou pas pe linia modernizării şi democratizării societății româneşti, a aşezării vieții politice româneşti şi a întregului său edificiu în concordanță cu marile transformări politice petrecute în Europa secolului al XIX-lea.

După înfăptuirea unității naționale în anul 1918, se impunea adoptarea unei noi constituții care să fie conformă cu realitățile societății româneşti din acea perioadă şi care să asigure procesul de dezvoltare generală a României, dar aşa cum menționa şi un renumit doctrinar[1] simpla revizuire a Constituției de la 1866 în fața noilor condiții istorice (unirea Basarabiei cu Vechiul Regat la 27 martie 1918, unirea Bucovinei cu Vechiul Regat la 27 octombrie 1918 şi unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat la 1 decembrie 1918) apărea ca fiind una inoportună şi insuficientă în cadrul noii situații de ordin istoric, politic, economic şi social. Astfel că, soluția inedită de la 8 iunie 1884, când prin intermediul unui singur articol (articolul 133) s-a dispus, cu ajutorul legilor speciale, aplicarea Constituției teritoriului – pe atunci nou alipit – (Dobrogea) nu îşi putea găsi corespondent şi în acest context, tocmai din cauza circumstanțelor diferite.

În 1878, Dobrogea apărea drept o provincie mică, predominant rurală şi într-o oarecare măsură, neevoluată. Pe când, în 1923 cele noi trei provincii însumau un teritoriu şi o populație superioare Vechiului Regat, astfel că extinderea şi aplicarea actului fundamental de la 1866 asupra unor cetățeni ce dispuneau (şi) de un grad de cultură destul de

[1] Eleodor Focşeneanu, *Istoria constituțională a României,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 83.

ridicat, care nu luaseră parte la adoptarea Constituției nu reprezenta o soluție viabilă. Însa odată cu unirea celor trei provincii, populația României a suferit transformări nu doar din punct de vedere numeric, ci şi din punct de vedere etnic şi religios. În acest fel, minoritățile naționale (maghiară, germană, ruteană, sârbă) şi confesiunile religioase (greco-catolică, catolică, protestantă etc.), în trecut neglijabile şi neînsemnate în Vechiul Regat, reprezentau acum parte semnificativă a populației României Mari, cu drepturi şi libertăți depline, fapt ce trebuia consfințit şi de către legiuitorul de la 1923. În plus, urmările reformelor agrare şi electorale întreprinse de regele Ferdinand au dus la apariția unei puternice economii țărăneşti, dar şi la transformarea (metamorfozarea) sistemului electoral românesc, realități ce trebuiau reflectate în viitorul act fundamental al României Mari.

Aşadar, în fața noilor realități de ordin istoric, politic, economic, social şi cultural clasa politică românească a fost nevoită să introducă un nou cadru legislativ potrivit situației date, deziderat ce nu a fost însă lipsit de neajunsuri ori neconcordanțe.

La 26 Martie 1923 a fost votată noua Constituție în Camera Deputaților, iar la 27 martie 1923 a primit şi votul Senatului. Constituția a fost promulgată la 28 martie 1923 şi a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 282 / 29.03.1923. Noua lege fundamentală era sistematizată în VIII titluri:

I. Despre teritoriul României;
II. Despre drepturile românilor;
III. Despre puterile statului;
V. Despre puterea armată; VI. Dispoziţiuni generale;
VII. Despre revizuirea Constituţiunii;
VIII. Dispoziţii tranzitorii şi suplimentare[1].

Unul dintre cele mai importante principii constituționale consfințite prin actul fundamental promulgat la 28 martie 1923 este cu siguranță principiul suveranității naționale. Potrivit Constituției regatul României era declarat ca fiind un stat național, unitar şi indivizibil, având un teritoriu inalienabil, ce nu putea fi colonizat cu populații ori

[1] http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 accesat la data de 10.12.2016.

grupări etnice străine şi conferind puterea politică în mâinile poporului. („Regatul României este un stat național unitar şi indivizibil (art. 1). Teritoriul României este nealienabil. Hotarele Statului nu pot fi schimbate sau rectificate decât în virtutea unei legi (art. 2). Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă străină. (art. 3) şi Toate puterile statului emană de la națiune, care nu le poate exercita decât numai în prim delegațiune şi după principiile şi regulile aşezate în Constituția de față" (art. 33)[1].

La elaborarea noii constituții s-a avut în vedere actul fundamental din 1866, din care s-au preluat într-o oarecare măsură şi forma anumitor norme legale, în acest fel au fost înlocuite sau schimbate integral 20 de articole, introduse 7 articole noi şi reformulate 25 de articole, restul de 76 de articole rămânând neschimbate. Constituția adoptată menținea principiile generale ale Constituției din 1 iulie 1866 şi reproducea în cea mai mare parte textul acesteia. S-a optat deci aparent pentru soluția revizuirii vechii legi fundamentale, dar ținându-se seama şi de obiecția că noua Constituție în întregul ei trebuia să reprezinte voința tuturor cetățenilor țării, incluzându-i şi pe cei din noile provincii, astfel că, la votarea pe articole au fost supuse votului nu doar articolele revizuite, ci şi cele rămase neschimbate, astfel încât, cel puțin formal, s-a dat o soluția acceptabilă pentru cei care susțineau un nou pact fundamental. Formal, era o Constituție nouă, în fond, era însă Constituția veche amplu revizuită.

Cu toate acestea, Constituția din martie 1923 a fost contestată vehement de către forțele politice din opoziție, mai ales de către naționalii transilvăneni şi de către țărănişti. În cele din urmă, pactul fundamental a fost acceptat în mod unanim şi aplicat de toți factorii politici, deoarece contestarea lui nu privea conținutul, ci procedura de adoptare care nu ar fi garantat reprezentarea voinței libere a tuturor membrilor națiunii. Dând o consacrare juridică realităților social-istorice ale României întregite, aşezământul constituțional din martie 1923 fixa şi câteva particularități specifice, ceea ce îi conferea şi o anumită individualitate şi originalitate.

---

[1] http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 accesat la data de 10.12.2016.

Este interesant de relevat că pentru prima dată în istoria formelor constituționale românești, se prevedea înființarea unui Consiliu Legislativ a cărei menire era „să ajute în mod consultativ la facerea și coordonarea legilor, emanând fie de la puterea executivă, fie din inițiativa parlamentară, cât și la întocmirea regulamentelor generale de aplicare a legilor”. Consultarea Consiliului Legislativ era obligatorie pentru toate proiectele de legi, cu excepția acelora care se refereau la credite bugetare. („Art. 76. – Se înființează un Consiliu legislativ, a cărui menire este să ajute în mod consultativ la facerea și coordonarea legilor, emanând fie de la puterea executivă, fie din inițiativa parlamentară, cât și la întocmirea regulamentelor generale de aplicarea legilor. Consultarea Consiliului legislativ este obligatorie pentru toate proiectele de legi, afară de cele cari privesc creditele bugetare; dacă însă, într-un termen fixat de lege, Consiliul legislativ nu-și dă avizul sau, Adunările pot proceda la discutarea și aprobarea proiectelor. O lege specială va determina organizarea și modul de funcționare al Consiliului legislativ”)[1].

Principiul legalității și supremației Constituției este mult mai clar exprimat în actul fundamental din 1923 spre deosebire de cel anterior. În acest fel, în articolul 103 se menționează expres puterea conferită Curții de Casație, aceasta fiind singurul organ jurisdicțional constituțional al statului român („Numai Curtea de Casație în secțiuni-unite are dreptul de a judeca constituționalitatea legilor și a declara inaplicabile pe acelea care sunt contrarii Constituțiunii. Judecata asupra inconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat. Curtea de Casație se va rosti ca și în trecut asupra conflictelor de atribuțiuni. Dreptul de recurs în casare este de ordin constituțional”)[2].

Un alt aspect deosebit de important este reprezentat de faptul că actul fundamental din 1923 menționa principiul constituțional al separației puterilor în stat. Astfel, puterea legislativă era exercitată de un Parlament bicameral (format din Adunarea deputaților și Senat), puterea executivă revenea Regelui și Guvernului, iar puterea

---

[1] http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 accesat la data de 11.12.2016.

[2] *Ibidem.*

judecătorească era exercitată de către instanțele judecătoreşti în fruntea cărora se afla Înalta Curte de Casație.

Puterea legislativă se exercita colectiv de către Rege şi Reprezentanța Națională împărțită în două adunări: Senatul şi Adunarea deputaților. Orice lege cerea acordul de voință al celor trei ramuri ale puterii legislative. Art. 34 prevedea că nici o lege nu putea fi supusă sancțiunii regale, decât după ce a fost discutată şi votată liber de majoritatea ambelor adunări. Inițiativa legislativă era acordată fiecăreia din cele trei ramuri ale puterii legislative. („Puterea legislativă se exercită colectiv de către Rege şi Reprezentațiunea națională. Reprezentațiunea națională se împarte în două Adunări: Senatul şi Adunarea deputaților. Orice lege cere învoirea a câtor trele ramuri ale puterii legiuitoare. Nici o lege nu poate fi supusă sancțiunii regale decât după ce se va fi discutat şi votat liber de majoritatea ambelor Adunări”)[1]. Corpul electoral al Adunării deputaților era acum ales prin vot universal, egal, direct, obligatoriu şi secret al cetățenilor majori, cu scrutin de listă, prin recunoaşterea principiului reprezentării minorităților, în timp ce Senatul cuprindea două categorii: senatori aleşi şi senatori de drept.

În ceea ce priveşte puterea executivă, aceasta era exercitată în numele Regelui de către Guvern, alcătuit din miniştri, care formează împreună Consiliul de Miniştri, având ca preşedinte persoana însărcinată de Rege cu formarea Guvernului. Consiliul de Miniştri delibera asupra celor mai importante probleme, dar nu putea elabora decizii care să producă efecte juridice. El putea, totuşi, propune Regelui proiecte de lege sau decrete care urmau să fie dezbătute şi aprobate de Reprezentanța Națională. Miniştrii nu puteau fi membri ai adunărilor legislative, dar participau la dezbaterea proiectelor de lege, fără drept de vot. Pentru toate actele îndeplinite în exercitarea puterii, miniştrii aveau o triplă răspundere: politică, penală şi civilă. („Art. 92. Guvernul exercită puterea executivă în numele Regelui, în modul stabilit prin Constituțiune. Art. 93. Miniştrii întruniți alcătuesc Consiliul de Miniştri, care este prezidat, cu titlul de Preşedinte al Consiliului de Miniştri, de acela care a fost însărcinat de Rege cu

[1] *Ibidem.*

formarea guvernului. Departamentele ministeriale şi subsecretariatele de Stat nu se pot înfiinţa şi desfiinţa decât prin lege”)[1].

Cât priveşte puterea judecătorească, Constituţia de la 1923 prevedea că ea se exercita de organele judecătoreşti. Hotărârile judecătoreşti se pronunţau în virtutea legii şi se exercitau în numele Regelui. Se extindeau atribuţiile Curţii de Casaţie şi Justiţie, care este investită cu dreptul de a examina valoarea constituţională a actelor legislative. Pentru a se asigura independenţa şi obiectivitatea judecătorilor, ca şi egalitatea în faţa justiţiei, constituantul de la 1923 dă o nouă formulare principiilor inamovibilităţii judecătorilor, neintervenţiei Regelui sau Guvernului în administrarea justiţiei, stipulând expres interdicţia constituirii unor „comisii sau tribunale excepţionale, în vederea unor anume procese, fie civile, fie penale sau în vederea judecării anumitor persoane”.

Având în vedere posibilitatea apariţiei unor abuzuri sau ilegalităţi în activitatea organelor administrative, Constituţia din 1923 extinde competenţa organelor judecătoreşti şi în materie de contencios administrativ. Prin aceasta, orice persoană lezată în drepturile sale, fie printr-un act administrativ de autoritate, fie printr-un act de gestiune elaborat cu încălcarea legilor şi a regulamentelor, fie prin reaua voinţă a organelor administrative, se putea adresa justiţiei pentru recunoaşterea dreptului său.

Constituţia de la 1923 dezvolta modalităţile de exercitare independentă a prerogativelor celor trei puteri. Astfel, independenţa legislativului faţă de executiv era asigurată şi garantată prin imunitatea parlamentară a deputaţilor şi senatorilor („Art. 54. Nici unul din membrii uneia sau celeilalte Adunări nu poate fi urmărit sau prigonit pentru opiniunile şi voturile emise de dânsul în cursul exerciţiului mandatului său. Art. 55. Nici un membru al uneia sau celeilalte Adunări nu poate, în timpul sesiunii, să fie nici urmărit, nici arestat în materie de represiune, decât cu autorizarea Adunării din care face parte, afară de cazul de flagrant delict”)[2]. Independenţa executivului faţă de legislativ prin recunoaşterea puterilor constituţionale ale

[1] *Ibidem.*
[2] *Ibidem.*

Regelui ca fiind ereditare şi declararea persoanei acestuia ca inviolabilă, iar independența puterii judecătoreşti era garantată prin inamovibilitatea judecătorilor („Art. 104. – Judecătorii sunt inamovibili în condițiunile speciale pe cari legea le va fixa”)[1].

Ca urmare a reformei electorale instituite de regele Ferdinand se instituia votul universal, egal, direct, obligatoriu şi secret. Cu toate acestea, militarii şi femeile, ca în (aproape) toate țările europene de la acea vreme, nu puteau să-şi exprime opțiunea politică în fața urnelor. Aşadar, Constituția din 1923 este primul act fundamental din istoria românilor care consacră votul universal, deşi într-o manieră restrictivă. Reglementarea votului universal este stric legată de alegerea Adunării Deputaților (organ compus din deputații aleşi de cetățenii români majori, prin vot universal, egal, direct, obligatoriu şi secret. „Art. 64 – Adunarea deputaților se compune din deputați aleşi de cetățenii Români majori, prin vot universal, egal, direct, obligator şi secret pe baza reprezentării minorității”), în timp ce senatorii erau aleşi de către românii în vârstă de 40 de ani („art. 68 – Toți cetățenii Români de la vârsta de 40 ani împliniți aleg, pe circumscripții electorale cari nu pot fi mai mari decât județul, prin vot obligator, egal, direct şi secret, un număr de senatori. Numărul senatorilor de ales în fiecare circumscripție, care nu poate fi mai mare decât un județ, se stabileşte de legea electorală, proporțional cu populația”[2]). Privitor la emanciparea din punct de vedere politic a femeilor, se menționa doar că „viitoarele legi speciale votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub cari femeile pot avea exercitarea drepturilor politice”. Cu toate acestea, se cuvine a reține că principiul votului universal a înlocuit principiul votului censitar[3].

Constituția consacra câteva principii ce stăteau la baza regimului democratic românesc, printre care principiul suveranității naționale, principiul separației puterilor în stat, principiul legalității şi cel al descentralizării, precum şi libertățile şi drepturile românilor, fără

---

[1] *Ibidem.*

[2] *Ibidem.*

[3] http://www.sferapoliticii.ro/sfera/167/art01-RaduA.php accesat la data de 17.12.2016.

deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, egalitatea înaintea legii a tuturor românilor, fără deosebire de naştere sau clasă socială, dobândirea şi exercitarea drepturilor civile şi politice, fără nici o piedică determinată de deosebirea de credinţe religioase şi confesiuni, de originea etnică şi de limbă, dar şi garantarea proprietăţii de orice natură şi a creanţelor asupra statului.

Din punct de vedere al formei şi condiţiilor de modificare, noua lege fundamentală apare ca o Constituţie de un tip mai rigid, neputând să fie modificată sau revizuită decât cu respectarea unor cerinţe formulate în cele două articole, cu mai multe alineate, din penultimul Titlu al Constituţiei. Iniţiativa revizuirii putea fi luată de Rege sau de una din cele două Adunări legislative, care trebuiau fiecare, în mod separat, să se pronunţe cu majoritate absolută dacă Constituţia urma să fie modificată în întregime sau în parte, după care urma procedura de revizuire alcătuită dintr-un ansamblu complex de operaţii tehnico-juridice. („Art. 129. – Constituţiunea poate fi revizuită în total sau în parte din iniţiativa Regelui sau oricăreia din Adunările legiuitoare. În urma acestei iniţiative ambele Adunări, întrunite separat, se vor rosti cu majoritate absolută, dacă este locul ca dispoziţiunile constituţionale să fie revizuite. Îndată ce necesitatea revizuirii a fost admisă, ambele Corpuri legiuitoare aleg din sânul lor o comisiune mixtă, care va propune textele din Constituţiune ce urmează a fi supuse revizuirii. După ce raportul acestei comisiuni va fi citit în fiecare Adunare, de două ori în interval de cincisprezece zile, ambele Adunări întrunite la un loc, sub preşedinţia celui mai în vârstă dintre Preşedinţi, în prezenţa a cel puţin două treimi din totalitatea membrilor ce le compun, cu majoritate de două treimi, stabilesc în mod definitiv cari anume articole vor fi supuse revizuirii. În urma acestui vot Adunările sunt de drept dizolvate şi se va convoca corpul electoral în termenul prescris de Constituţiune.

Art. 130. – Adunările cele noui proced în acord cu Regele la modificarea punctelor supuse revizuirii. În acest caz Adunările nu pot delibera dacă cel puţin două treimi a membrilor din cari se compun nu sunt prezenţi şi nici o schimbare nu se poate adopta dacă nu va întruni cel puţin două treimi ale voturilor. Adunările alese pentru revizuirea Constituţiunii au o durată constituţională obişnuită şi, în afară de

modificarea Constituțiunii, ele funcționează şi ca Adunări legiuitoare ordinare. Dacă Adunările de revizuire nu-şi pot îndeplini misiunea, nouile Adunări vor avea acelaş caracter”)[1]. În noua Constituție, în pofida strădaniilor de înnoire, multe articole au rămas în vechea formă, iar alte modificări au fost doar enunțate.

Cu toate acestea, legiuitorul român a părut a fi pe alocuri neclar, inconsecvent. Astfel, în legislația timpului se regăseşte „Decretul Regal nr. 1626 / 31.08.1944 pentru fixarea drepturilor românilor în cadrul Constituțiunii din 1866, cu modificările din 29.03.1923”. Titlul decretului regal amintit se referă *expressis verbis* la Constituția din 1866 ca fiind legea fundamentală care stabileşte drepturile românilor, nicidecum la cea din 1923. În consecință, deşi recunoaşte valabilitatea Constituției din 1866, actul normativ exemplificat recunoaşte expres şi existența Constituției din anul 1923. Această interpretare credem că exprimă în modul cel mai clar cu putință legătură dintre cele două legi fundamentale, în sensul asigurării continuității unui proces constituțional unic existent în țara noastră în perioada 1866-1923. Ca atare, în 1923 a fost adoptată o nouă Constituție care a adaptat şi a dezvoltat, conform realităților social-politice existente după Marea Unire, dispozițiile cu caracter constituțional adoptate în iunie 1866[2].

Constituția din martie 1923 – în ciuda criticilor aduse în epocă – a fost cea mai modernă lege fundamentală din istoria de până atunci a României şi una dintre cele mai avansate din Europa acelor ani. Ea a creat cadrul necesar pentru unificarea instituțional-administrativă, economică şi culturală a României Mari. Desigur că textul constituțional în sine îşi avea valoarea lui, dar esențială era aplicarea prevederilor concrete. Din acest punct de vedere au existat numeroase inconsistențe şi chiar abateri de la litera şi spiritul Constituției. În general însă, pactul fundamental din martie 1923 a creat posibilitatea de manifestare liberă a tuturor cetățenilor, grupărilor şi formațiunilor politice, a permis forțelor vii ale națiunii să se dezvolte în voie. În mod

---

[1] http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 accesat la data de 18.12.2016.

[2] http://sorincurpan.ro/wp-content/uploads/2012/12/Dezvoltarea-constitutionala-a-Romaniei.pdf accesat la data de 18.12.2016.

cert, perioada cât s-a aflat în vigoare această Constituție a fost cea în care regimul democratic a cunoscut o adevărată înflorire[1].

Constituția din 1866, legiferarea votului universal în 1918 şi în special Constituția din 1923, au făcut posibilă existența unui regim politic parlamentar cu profunde valențe democratice, în ciuda existenței anumitor limitări. Dar, chiar şi aşa, în contextul existenței anumitor restrângeri şi oscilații, pe care (inevitabil) le-a cunoscut regimul politic românesc până în 1938, acesta, considerăm noi, poate fi apreciat drept un regim parlamentar democrat.

BIBLIOGRAFIE

1. Aristotel, *Politica,* Editura Antet, Bucureşti, 2009, p. 65.
2. Aron Raymond, *Democrație şi totalitarism,* Editura All, Bucureşti, 2001.
3. Buiga Ana-Maria, *Curs introductiv în ştiintele politice.* Note de curs, Editura Universității „Transilvania" Braşov, Braşov, 2003.
4. Burdeau Georges: *Droit constitutionnel et institutions politiques,* Editura L.G.D.J. (Librairie générale de droit et de jurisprudence), Paris, 1997.
5. Chiriac Dănuț Mircea, *Istoria ideilor şi gândirii politice.* Suport de curs, Universitatea Hyperion, 2016.
6. Chiriac Dănuț Mircea, *Istoria politică modernă şi contemporană a României*, Editura Victor, Bucureşti, 2014.
7. Quermonne Jean-Louis, *Les regimes politiques occidentaux*, Editions de Seuil, Paris, 1994.
8. Deleanu Ion, *Drept constituțional şi instituții politice*, Vol. I, Editura Nova, Bucureşti, 1996.
9. Deleanu Ion: *Instituții şi proceduri constituționale*, Editura Servo-Sat, Arad, 2001, p. 134.
10. Duverger Maurice, *Institutions politiques*, P.U.F. (Presses universitaires de France), Paris, 1968.
11. Duverger Maurice, *Les partis politiques*, Editura P.U.F. (Presses universitaires de France), Paris, 1962.
12. Duverger Maurice, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Editura P.U.F. (Presses Universitaires de France), Paris, 1966.
13. Fisichella Domenico, *Ştiința Politică*, Editura Polirom, Iaşi, 2007.

[1] *Ibidem.*

14. Focşeneanu Eleodor, *Istoria constituţională a României*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.
15. Lesage Michel: *Les regimes politiques de la URSS et de L' Europe de L'Est*, Editura P.U.F. (Press Universitaires De France), Paris, 1971.
16. McLean Iain (coord.), *Dicţionar de politică*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001.
17. Montesquieu, *Despre Spiritul legilor,* Editura Antet, Bucureşti, 2011.
18. Muraru Ioan, Tănăsescu Simina Elena, *Drept constituţional şi instituţii politice*, Vol. I, Ed. XIII, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2008.
19. Negulescu Paul George Alexianu, *Tratat de drept public,* Vol. I, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1942.
20. Porumbăcean Claudiu, *Introducere în ştiinţe politice.* Note de curs, Editura Vasile Goldiş University Press, Arad, 2009.
21. Prelot Marcel, *Institutions politique et droit constitutionnel*, Editura Dalloz, Paris, 1990.
22. Safta Marieta, *Drept constituţional şi instituţii politice*, Vol. I, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2014.
23. Zamfir Cătălin, Vlăsceanu Lazăr, *Dicţionar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998.

Website-uri

1. ftp://ftp.ulim.md/Economie/2007/M_CERNENCU/MATERIAL%20PRELEGERI%20POLITOLOGIE/MANUAL%20POLITOLOGIE%20CALIN%20VALSAN/CAPITOLUL%207%20REGIMURILE%20POLITICE.pdf accesat la data de 24.11.2016
2. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 accesat la data de 10.12.2016
3. http://www.sferapoliticii.ro/sfera/167/art01-RaduA.php accesat la data de 17.12.2016
4. http://sorincurpan.ro/wp-content/uploads/2012/12/Dezvoltarea-constitutionala-a-Romaniei.pdf accesat la data de 18.12.2016

MARKETINGUL POLITIC ŞI ELECTORAL. MIXUL DE MARKETING POLITIC
POLITICAL AND ELECTORAL MARKETING. POLITICAL MARKETING MIX

Cristina TUDOR*

Rezumat: *Oare Marketingul politic a fost comercializat prea mult? Luând o definiție a marketingului politic care exclude (controversat) gestionarea ştirilor şi controlul "spin" – nu încearcă să "demonstreze" că are, doar sugerând că impactul marketingului în politică nu este direct analog cu eficacitatea sa în afaceri din cauza diferențelor dintre un context de afaceri şi unul politic. Spunem în mod special că programele de marketing politic pot face uneori rău, iar două studii de caz – din Canada şi Marea Britanie – au fost examinate pentru a ilumina acest lucru. Afirmația este că marketingul este deci mai puțin relevant în politică, atât la nivelul descrierii, cât şi al prescripției. Scopul citatului este de a sensibiliza studenții şi cercetătorii la diferențele dintre contextele comerciale şi politice, diferențele dintre care practicanții trebuie să fie conştienți dacă trebuie să utilizeze marketingul politic în cel mai înalt mod.*

Cuvinte cheie: *marketing, politică,programele de marketing politic.*

Abstract: *Has political marketing been over-marketed? Taking a definition of political marketing that (controversially) excludes news management and "spin" control – does not seek to "prove" that it has, merely to suggest that the impact of marketing in politics is not directly analogous to its effectiveness in business because of differences between a business context and a political one.*

* Studentă Anul III Ştiințe Politice, Universitatea Hyperion.

We argue specifically that political marketing programmes can sometimes do harm, and two case studies – from Canada and Britain – are examined to illuminate this. The claim is that marketing is thus less relevant in politics, both at the level of description and prescription. The broader aim of the article is to sensitise students and researchers alike to the differences in commercial and political contexts, differences of which practitioners must be aware if they are to utilise political marketing to its best advantage.

Keywords: *marketing, politics, the political marketing programmes.*

În articolul de față am expus ideile care stau la baza promovării liderului politic prin intermediul celui mai puternic instrument disponibil: *marketingul politic*.

Marketingul a existat dintotdeauna, fie că vorbim de a promova un produs tangibil, un serviciu, o idee, un ideal, cu toții suntem „născuți" cu această abilitate de a face marketing, însă puterea de a ieşi în evidență din mulțime este strict interconectată de strategia de marketing adoptată. De aceea în cadrul lucrării de licență am analizat pas cu pas ideea promovării unui lider politic cu ajutorul instrumentului principal, marketingul.

Ca să înțelegem mai în profunzime ***liderul politic,*** subiect ce face obiectul primei mele părți din lucrarea de licență, îmi doresc să vă expun câteva idei de bază a ceea ce înseamnă marketingul politic şi electoral ca o introducere în subiectul celei de a două părți a lucrării mele de licență, ***mixul de marketing politic,*** urmând ca ulterior, în încheierea acestei lucrări de licență, să vă fac cunoscute câteva dintre ***strategiile şi mijloacele de promovare ale liderului politic*** folosite pe timpul campaniilor electorale cu ajutorul unui Studiu de caz.

Însă pentru această sesiune de comunicări științifice mă voi limita la a vă expune conceptele de bază ale ***mixului de marketing,*** la modul cum a luat el naştere, dar şi la cum contribuie mixul de marketing la profesionalizarea politicii.

„Marketingul politic este o disciplină în plină expansiune, relativ nouă în spațiul științific ce surprinde un tip de evoluție în abordarea

asupra politicii şi trebuie legată de alte fenomene adiacente şi complementare: profesionalizarea politicii şi a campaniilor în speţă, schimbări în natura interacţiunii între partide şi alegători, dar şi în ce priveşte locul şi rolul partidelor în relaţia dintre stat şi societatea civilă. Marketingul politic se referă, într-o logică de bază, la folosirea conceptelor şi tehnicilor de marketing în politică. Marketingul politic studiază relaţia dintre „produsul" unei organizaţii politice şi cererile pieţei, interacţiunea actorilor politici (partide sau candidaţi) cu electoratul".

„Marketingul electoral a preluat mixul de marketing din economie, asimilând produsul cu candidatul/partidul, diferenţiat prin doctrină care trebuie promovată, preţul cu bugetul de campanie electorală, distribuţia cu canalele de comunicare a informaţiei despre candidat/partid/doctrină (mass-media, vizite la alegători, afişe, broşuri etc.), iar promovarea cu totalitatea mijloacelor în care canalele de difuzare a informaţiei sunt utilizate pentru a transmite cu maxim de eficienţă mesajul candidatului. Există, însă şi posibilitatea de a considera mixul de marketing pentru o piaţă electorală ca fiind format doar din, 2P" şi anume: produs şi promovare. Această abordare se justifică prin faptul că alegătorul nu are de plătit un preţ care să-l stimuleze sau nu în cumpărarea produsului respectiv, atrăgând atenţia asupra confuziei care se face între costurile campaniei electorale şi preţul plătit de către cumpărătorul-alegător. Strategia electorală reprezintă linia directoare a activităţii desfăşurate de stafful electoral în vederea atingerii obiectivului final. Modalitatea de punere în practică a strategiei se numeşte tactică. În timp ce strategia determină sensul, orientarea acţiunilor, CE trebuie făcut, tactica stabileşte CINE şi cu CE va acţiona, UNDE, CÂND şi CUM acţiunile simple vor duce în final la realizarea planului strategic în condiţiile competiţiei electorale. O imagine politică nu poate fi modificată atât de uşor precum ne lasă să credem experţii în marketing"[1].

Odată făcută această mică introducere, permiteţi-mi să vă introduc în lumea ***mixului de marketing.***

---

[1] http://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/ Elementele-strategiei-de-marke27.php la data de 10/02/2017, ora 19:00

Apariția marketingului politic şi electoral

Combinarea diferitelor resurse, astfel încât să permită organizației realizarea unui contact eficient cu piața, a condus la naşterea conceptului de marketing mix. Acest concept ce ocupă o poziție centrală în teoria şi practica marketingului, a fost creat de profesorul Neil H. Borden, de la Universitatea Harvard, la dezvoltarea şi cristalizarea să în forma actuală jucând un rol important şi un alt profesor american, E. Jerome McCarthy[1].

„*Mixul de marketing* este definit ca un ansamblu de instrumente tactice de marketing, controlabile, pe care organizația le combină cu scopul de a produce pe piața-țintă reacția dorită”[2].

Conceptul de *marketing mix*, introdus în 1964 de Neil Borden, a luat naştere din dorința de a utiliza coerent şi unitar variabilele prin care organizația productivă ține sub control piața. Aceste variabile, în număr de douăsprezece, erau: produsul, prețul, marca, distribuția, vânzarea personală, publicitatea plătită (advertising), promovarea vânzărilor, ambalarea, expunerea, serviciile post-vânzare, logistica şi cercetarea de marketing.

În acelaşi an, 1964, Jerome McCarthy a simplificat modelul lui Borden, păstrând elementele esențiale, care vor structura de-acum încolo mixul de marketing sau „cei 4 P”.

Mixul de marketing cuprinde toate elementele de care se poate folosi o organizație ca să influențeze cererea pentru produsul său. Elementele componente pot fi împărțite în patru categorii de variabile, cunoscute şi sub numele de „cei 4 P”: produsul, prețul, distribuția (plasamentul) şi promovarea.

Prezentat pe scurt, conținutul acestor variabile este următorul:

1. Variabila „produs” cuprinde totalitatea bunurilor şi serviciilor pe care firma le oferă pe piață.
2. Variabila „preț” se referă la suma de bani pe care consumatorii o plătesc pentru a obține produsul.

---

[1] Florescu C. (coordonator), *Marketing*, Editura Marketer, Bucureşti, 1992, p. 287.

[2] Kotler Philip, Armstrong Gary, Saunders John, Wong Veronica, *Principiile marketingului*, Editura Teora, Bucureşti, 1998, pp. 134-136.

3. Variabila „plasament” cuprinde acele activități ale firmei prin care produsul este pus la dispoziția consumatorilor vizați.
4. Variabila „promovare” cuprinde activitățile de comunicare a avantajelor produsului şi de convingere a consumatorilor vizați în vederea cumpărării lui[1].

Aşadar putem spune în concluzie că mixul de marketing constituie setul de instrumente tactice al organizației, necesar stabilirii unei poziții solide pe piața-țintă, unde „cei 4 P” reflectă concepția ofertanților cu privire la instrumentele de marketing disponibile în vederea influențării grupurilor-țintă.

Politica de produs

Produsul, în concepția lui PH. Kotler, teoreticianul marketingului (în *Marketing management*, p. 126, New Jersey, 1992), este „... ceva ce poate fi oferit pe o piață pentru a putea fi privit, cumpărat, utilizat sau conservat, astfel încât să poată satisface o dorință sau o necesitate. Aceasta se referă la obiecte fizice, servicii, organizații şi idei”. Elementele ce caraterizează produsul şi îl diferențiază de celelalte produse ale pieței prin indicatori-caracteristici: nume (acțiune, program, eficiența pe care o promite prezentarea), cine îl oferă pe piață (stil prezentare, prestigiu, recunoaştere socială, calități apreciate, defecte, calități necesare şi care trebuie „suplimentate”, dezirabilitate publică, credibilitate, atractivitate, traiectoria umană – de partid, structura guvernamentală sau personalitatea politică – în momente anterioare, similare), forma de prezentare (ambalajul), cine este ofertantul (eticheta), calitatea, rezistența în timp, garanțiile de durabilitate în mediul social-politic, necesitatea intervențiilor acolo unde adaptarea produsului se face dificil, precum şi imaginea publică. Politica de produs se aplică din momentul concepției produsului şi se încheie odată cu înlocuirea produsului cu un alt produs[2].

---

[1] Răzvan Zaharia, *Marketing social-politic,* Editura Uranus, Bucureşti, 2001, p. 210.

[2] Cristina Pripp, *Marketing politic*, Editura Nemira, Bucureşti, 2002, pp. 37-38.

Criteriul de elaborare al unui produs se impune a fi cel al *avantajului sau utilității* pe care o aşteaptă consumatorul de politică. Ce *„consumă" de fapt clientul politic? Speranțe şi vise... se poate spune!* Suma avantajelor pe care le oferă produsul poartă numele de *set de funcții*. Pentru a înțelege mai bine aceste aspecte voi analiza în continuare conceptele de bază care stau la baza politicii de produs, componentă a mixului de marketing.

La baza locului primordial ocupat de politica de produs în mixul de marketing stau trei argumente importante:

- rareori se poate face un marketing bun cu un produs prost;
- erorile făcute în deciziile privind produsul sunt foarte greu de corectat şi au consecințe dureroase asupra întreprinderii;
- deciziile privind celelalte trei componente ale mixului sunt subordonate caracteristicilor produsului comercializat.

Analiză în detaliu a ofertei politice raportată la produs, se poate realiza conform modelului întocmit de PH. Kotler (în *Marketing Management,* 1992) pe cinci niveluri succesive:

1) **Esența, nucleul sau nivelul fundamental** reprezintă funcția de bază a produsului ce satisface o dorință sau oferă soluții la problemele cetățenilor.
2) **Produsul generic** ar trebui să fie acel produs care să asigure funcția de bază, precum şi funcțiile secundare.
3) **Produsul aşteptat sau ca atare** care identifică necesitățile prioritare ale consumatorilor, mai stabileşte şi seturi de funcții pe care cumpărătorul se aşteaptă să le găsească la produs;
4) **Produsul amplificat** reprezintă nivelul la care produsul prezintă un plus de avantaje care-l deosebesc de restul ofertelor din aceeaşi gamă;
5) **Produsul potențial sau completat** reprezintă toate posibilitățile şi adăugirile din limitele creativității ofertantului, care includ pe lângă produsul de bază: garanții, service post-vânzare, extra informații[1].

[1] *Ibidem*, pp. 45-46.

Implementarea unei politici de produs eficiente presupune definirea componentelor fiecărui produs realizat de întreprindere, importantă fiind *„imaginea”* asupra căreia trebuie să acționeze marketingul.

Componentele ce definesc produsul său metaprodusul – definit de Ph. Kotler în *Marketing Management*, 1992, ca fiind „... un ansamblu de elemente corporale, acorporale, comunicaționale şi simbolice”, fie el obiect fizic tangibil sau obiect fizic intangibil (program politic, strategie de dezvoltare, informație, idee, puncte de vedere, experiența acumulată într-un domeniu etc...) pot fi grupate în următoarele categorii:

- *componentele corporale* – însuşirile fizico-chimice, performanțele tehnice ale produsului, caracteristicile intrinseci, merceologice (formă, dimensiuni, greutate, ambalaj, conținut, structură etc.) – conținutul programului politic, calitățile, credibilitatea şi recunoaşterea publică a personalității care-l lansează;
- *componentele acorporale* – nu au corp material ci reprezintă numele programului şi al personalității care-l propagă, marca, costurile pe care le suportă populația, protecția socială şi juridică pe care o asigură, durata programului, modul de desfăşurare pe etape, constituirea echipei de „exploatare”, aplicabilitatea pe zone geografice şi pe segmente-țintă, prețurile suportate de structura politică;
- *comunicațiile cu privire la produs (elementele comunicaționale)* – reprezintă mesajele şi publicitatea care asigură imaginea publică, relațiile comunicaționale care intervin în promovarea programului;
- *imaginea produsului (elementele simbolice)* – semnifică sinteza reprezentărilor mentale de natură cognitivă, afectivă, socială şi personală a produsului în rândul consumatorilor, fiind o rezultantă a unui proces complex, în care celelalte trei componente ale produsului au un rol important – avantajele pe care programul le conferă consumatorului, sub forma statutului social, educațional-profesionl şi cultural[1].

---

[1] Constantin Florescu (coordonator), *Marketing,* Editura Marketer, Bucureşti, 1992, p. 298.

Deoarece *conceptul de imagine* joacă un rol fundamental şi definitoriu pentru întregul concept de marketing, este necesară trecerea în revistă a principalelor categorii de imagine cu care se operează, precum şi a componentelor imaginii.

Categorii de imagine:

- ✓ **imaginea dorită** – reprezintă imaginea pe care candidatul ar dori să o aibă în rândurile electoratului şi ea diferă în funcţie de obiectivele urmărite şi nu se poate îndepărta prea mult de imaginea existentă, iar pentru determinarea sa se utilizează „poziţionarea" candidatului în raport cu ceilalţi concurenţi;
- ✓ **imaginea transmisă (difuzată)** – reprezintă imaginea pe care candidatul o transmite prin intermediul unei agenţii de publicitate şi această imagine nu trebuie să difere mult de imaginea dorită;
- ✓ **imaginea recepţionată** – reprezintă acea imagine pe care fiecare persoană care aparţine grupului-ţintă şi-o formează despre respectivul candidat;
- ✓ **imaginea efectivă („imagine reală")** – reprezintă o sinteză a imaginilor recepţionate la nivel individual, prelucrate la nivel social şi este singura categorie de imagine care poate şi trebuie să fie studiată cu mijloace specifice cercetării de marketing deoarece ea reprezintă baza conturării imaginii dorite şi, ulterior, a întregii campanii electorale[1].

Principalele elemente componente ale imaginii sunt următoarele:

- **notorietatea** – este componenta cantitativă a imaginii, în marketingul electoral exprimându-se ca procent al alegătorilor care au auzit de respectivul candidat; în practică există trei tipuri de notorietate: notorietate spontană, notorietate asistată şi notorietate „top of mind";
- **conţinutul imaginii** – este o componentă preponderent calitativă a imaginii, care vizează conotaţiile existente în

[1] Răzvan Zaharia, *Marketing social-politic*, Editura Uranus, Bucureşti, 2001, p. 217.

mintea persoanelor intervievate în legătură cu un candidat, organizație politică, socială sau instituție publică;

- **intensitatea imaginii** – este o componentă preponderent cantitativă a imaginii, care relevă cât de puternică este o anumită imagine;
- **claritatea imaginii** – este acea componentă a imaginii care arată cât de distinctă este imaginea unei organizații sau a unui candidat în raport cu concurenții săi;
- **istoricul imaginii** – este acea componentă a imaginii care este legată de trecutul unei organizații sau a unui candidat, trecutul care este parte a imaginii actuale datorită faptului că din evoluție se pot desprinde concluzii privind tendințele viitoare[1].

În marketingul electoral, produsul este reprezentat de candidat şi de ideile sale, legătura dintre aceste două elemente fiind indisolubilă, în acest context, politica de produs vizând adaptarea produsului la aşteptările segmentelor de alegători vizate pentru atingerea obiectivelor prestabilite. Un prim pas hotărâtor în elaborarea unei bune strategii de marketing politic şi electoral, îl constituie definirea imaginii pe care candidatul doreşte să o transmită alegătorilor în vederea atingerii obiectivelor.

Cercetările de marketing sunt folosite în elaborarea unui concept de produs adecvat pentru a evidenția poziționarea actuală a candidatului şi a oponenților săi, în raport cu anumite atribute specifice profilului candidatului ideal. Pornind de la calitățile candidatului, de la aşteptările electoratului şi în raport cu poziționarea celorlalți candidați, se determină conceptul de produs, a cărui conturare se va urmări consecvent în toate activitățile desfăşurate ulterior în timpul campaniei electorale.

Aşadar, produsul electoral este alcătuit, în optică de marketing, din aceleaşi patru categorii de componente ca şi produsul clasic:

a. *componente corporale* – se referă la persoana candidatului: vârsta, sexul, aspectul fizic, timbrul vocii, îmbrăcămintea etc. care reprezintă „ambalajul”;

---

[1] *Ibidem*, pp. 216-221.

b. *componente acorporale* – se referă atât la persoana candidatului, cât şi la ideile acestuia: numele candidatului şi originea sa, apartenenţa partinică, programul politic, comportamentul public al candidatului, anturajul, experienţa, moralitatea etc.;
c. *comunicaţiile cu privire la produs (elemente comunicaţionale)* – reprezintă ansamblul activităţilor desfăşurate de candidat, prin intermediul mijloacelor specifice politicii de comunicaţie, la care se adaugă informaţiile formale sau informale vehiculate pe seama candidatului;
d. *imaginea produsului (elemente simbolice)* – constituie sinteza reprezentărilor mentale a candidatului în rândul alegătorilor[1].

Candidatul, în calitatea sa de produs electoral, nu poate fi creat pornind de la zero, el există, are un trecut, are anumite obligaţii, gândeşte într-un anumit fel. Marketingul electoral nu poate decât să încerce o adaptare a candidatului la aşteptările electoratului, mai degrabă încercând să realizeze un compromis între cele două părţi.

În marketingul electoral, produsul, odată ales prin voinţa majorităţii, este impus tuturor cetăţenilor, întreaga colectivitate fiind obligată să îl „consume" pentru o perioadă de ordinul anilor, de aceea, achiziţionarea produsului electoral ar trebui să aibă un caracter foarte implicant pentru alegător.

Politica de preţ

În literatura de specialitate, „în general, se apreciază că rolul preţului este modest în combinaţia mixului, dată fiind flexibilitatea mai redusă a preţului – şi deci posibilităţile mai limitate ale firmei de a-l manevra – în comparaţie cu celelalte variabile ale mixului"[2].

Preţul include costurile pe care le are de plătit „cumpărătorul". Deoarece cumpărătorul este beneficiarul serviciilor, ideilor şi strategiilor de dezvoltare politică, costurile pe care le are de suportat pot fi mai mari sau mai mici, iar când planurile nu au aplicare în realitate pot

---

[1] *Ibidem*, p. 216.

[2] Constantin Florescu (coordonator), *Marketing*, Editura Marketer, Bucureşti, 1992, p. 332.

apărea consecințe grave precum: şomaj, neclaritatea programelor de asistență socială, medicală, educațională, ineficiența legislației, scăderea venitului pe cap de locuitor. Ca să putem aprofunda această politică, putem porni de la premiza definirii prețului ca un ansamblu de strategii, tactici şi tehnici care stabilesc nivelurile şi variația în timp, pe zone demografice, psihografice, ale costurilor pe care trebuie să le suporte populația.

Prețul se găseşte într-o strânsă legătură cu produsul, fiind una dintre componentele acorporale ale acestuia. În această calitate, prețul se constituie într-un motiv de cumpărare sau de necumpărare a produsului, al cărui rol este de regulă, deosebit de important, de aceea este foarte important să fie reliefate relațiile calitate-preț şi imaginea de marcă-preț, aşa cum sunt ele percepute de către consumator.

În privința relației calitate-preț, se poate afirma că între calitatea percepută a unui produs şi prețul acestuia există o relație de proporționalitate directă: **cu cât prețul unui produs este mai ridicat, cu atât cumpărătorul va considera că produsul este de o calitate superioară.**

Numeroase studii efectuate demonstrează că **în mintea cumpărătorului există o corelație mai puternică între imaginea de marcă a produsului şi calitatea acestuia, decât între preț şi calitate.**

Pentru a se stabili nivelul prețului, se poate apela la una dintre următoarele variante:

◊ orientarea după costuri;

◊ orientarea după concurență;

◊ orientarea după cerere.

În cazul marketingului electoral, prețul unui candidat este reprezentat de gradul de acceptare a respectivului candidat, care depinde de credibilitatea acestuia în rândurile electoratului, de aceea un alegător nu va vota un candidat care nu oferă nici o promisiune, dar nici un candidat care face prea multe promisiuni, acesta fiind considerat demagog lipsit de credibilitate. Concluzia este că un candidat trebuie să îşi elaboreze programul politic şi să îşi ajusteze comportamentul, astfel încât să fie perceput ca un produs oferind suficiente promisiuni credibile, situându-se astfel în zona de prețuri acceptată de către alegători. Un candidat mai puțin cunoscut îşi va forma o imagine mai

bună practicând un preț mai ridicat, adică dovedindu-se credibil prin evitarea formulării de promisiuni nerealiste[1].

Dacă o marcă beneficiază de o imagine bună, ea trebuie să fie vândută la un preț mai mare decât cel al mărcilor concurente, această afirmație fiind tradusă în plan electoral prin următoarele recomandări: un candidat cu o imagine bună trebuie să-şi fixeze un preț ridicat, riscând, în cazul în care mizează o vreme îndelungată pe un preț scăzut să-şi deterioreze imaginea, datorită imposibilității de a respecta toate aceste promisiuni.

Politica de distribuție (plasament)

Distribuția (plasamentul), element al mixului de marketing, este asigurată prin canalele, rețelele şi circuitele de distribuție a produselor susținute prin componenta motivațională a indivizilor implicați în valorificarea proiectelor. A structura politici de distribuție, înseamnă a ne implica în traseul pe care-l urmează programul politic, având posibilitatea astfel să aflăm dacă, cum şi unde ajunge produsul, modul în care este solicitat produsul şi momentul în care acesta este solicitat. Distribuția este construită ca un ansamblu de operații care are scopul de a introduce în circuitul fizic produsele şi serviciile şi utilizează procedee diverse precum:

1. alegerea canalelor de distribuție, respectiv a persoanelor celor mai indicate în diverse faze de aplicare a proiectelor;
2. stabilirea relațiilor cu clienții politici, prin intermediari care vor facilita audiența produsului/serviciilor la segmentul-țintă;
3. manipularea informațiilor, în scopul de a face cunoscută valoarea produsului;
4. conservarea materialului până la momentul necesar;
5. construirea unor alianțe între diferite structuri organizaționale politice sau între personalități politice, în scopul consolidării şi eficientizării programului politic.

---

[1] Răzvan Zaharia, *Marketing social-politic*, Editura Uranus, Bucureşti, 2001, p. 240.

Toate aceste procedee fac ca programul să fie „cât mai aproape” de segmentul-țintă, în timp şi spațiu[1].

Un canal de distribuție în mixul de marketing este denumit *canal de marketing*. Membrii canalului de distribuție joacă un rol decisiv în succesul derulării unui program politic deoarece ei pot influența şi chiar accelera schimburile. Structura unui canal de distribuție se referă la numărul etapelor intermediare pe care le parcurge programul în drumul lui către consumatorul de politică. Astfel structura politică sau candidatul îşi poate promova produsul, fie printr-o singură persoană sau mai multe cu intenția de a lansa programul pe mai multe direcții în acelaşi timp, fie cu ajutorul intermediarilor care stabilesc locurile şi momentele cele mai favorabile lansării programului cu scopul de a sensibiliza segmentele-țintă destinatare. De îndată ce se realizează structura canalelor de distribuție, se face selecția celor care vor constitui canalul de distribuție[2].

Politica de distribuție a organizațiilor politice se referă la totalitatea deciziilor şi activităților privind procesul schimburilor desfăşurate între organizație şi grupurile țintă vizate de aceasta. În esență, ca şi în marketingul clasic, este vorba despre punerea la dispoziția acestor grupuri țintă a unor idei, bunuri şi/sau servicii corespunzătoare din punct de vedere calitativ şi cantitativ, în locul şi la momentul dorite de către acestea.

În marketingul electoral, esențialul politicii de distribuție este reprezentat de prezența fizică a candidatului în toate locurile unde se petrece ceva important (probleme, evenimente, întâlniri, locuri publice foarte frecventate etc.). Pentru că produsul este reprezentat de candidat şi ideile acestuia, cea mai convingătoare formă de distribuție este contactul direct între produs (candidat) şi beneficiarii acestuia (alegători).

Pentru a spori eficiența, utilizarea mass-media pentru distribuția produsului electoral (candidatul şi ideile sale) este soluția care s-a impus cu autoritate în ultimele decenii. În țările cu tradiție democratică, o altă soluție des întâlnită, este utilizarea voluntarilor pentru difuzarea ideilor candidatului în rândurile alegătorilor. Pentru

---

[1] Cristina Pripp, *Marketing politic*, Editura Nemira, Bucureşti, 2002, p. 62.
[2] *Ibidem,* p. 67.

candidat, fixarea coordonatelor politicii de distribuție reprezintă practic stabilirea unui program concret al activităților prestate de el şi de echipa sa de voluntari, înaintea şi în timpul campaniei electorale. Un aspect important de reținut în selecția sau inițierea activităților este de a alege acele activități care se bucură de interes şi au o largă audiență în rândul segmentelor de alegători vizate, cu precădere a acelor activități care sunt preluate de către mass-media, în special de televiziune.

Pentru a se „vinde" în condiții optime, candidatul are nevoie de un grup numeros şi bine organizat de voluntari, care să participe la transmiterea mesajelor sale prin corespondență, fie expediată prin poştă (mailing), fie introduse direct în cutiile poştale ale destinatarilor sau chiar prin intermediul telefonului (dacă legislația permite), mesajele transmise putând fi personalizate sau nepersonalizate[1].

Apelul la mass-media pentru a difuza ideile ce alcătuiesc programul candidatului, reprezintă o formulă care conduce la o mare economie de timp, oferindu-i acestuia posibilitatea de a apărea el însuşi în fața unui foarte mare număr de alegători.

Politica de promovare

Promovarea (comunicarea) se referă la modul în care populația este informată despre programul poliță şi, totodată la modalitățile de stimulare a interesului pentru oferta respectivă. Comunicarea este asigurată prin mesajele transmise către grupul-țintă, canalele de comunicare ale mesajelor, metodele de promovare, relațiile publice care se stabilesc în scopul susținerii, promovării ofertelor, negocierii cu persoanele disponibile în aplicarea proiectului şi culegerii datelor privind investigarea comportamentului consumatorului şi auditoriului, prin pre – şi post-testarea impactului campaniilor „promoționale". Comunicarea în cazul promovării programelor politice, constituie un ansamblu de politici, acțiuni şi mijloace de informare, sensibilizare şi influențare a comportamentului consumatorului de politică, prin

[1] Răzvan Zaharia, *Marketing social-politic*, Editura Uranus, Bucureşti, 2001, p. 248.

publicitate, relații publice, prezentarea permanentă şi performanță pe toate canalele mass-media a programelor şi personalității politice până la comunicarea personalizată[1].

Pe scurt, eforturile de promovare a produselor politice, fie ele programe politice sau personalități, pe perioada campaniilor electorale sau pe perioada mandatului, converg spre un unic scop, acela de a influența şi de a menține comportamentul şi atitudinile electoratului.

Tacticile politicilor de promovare utilizate sunt:

- influențarea comportamentului maselor;
- reîmprospătarea memoriei consumatorilor de politică;
- furnizarea informațiilor;
- stimularea cererii;
- contracararea concurenților;
- diferențierea produsului;
- influențarea persoanelor cu putere de decizie.

În funcție de produsul ce urmează a fi lansat, tehnicile de promovare a acestuia sunt variate şi de cele mai multe ori creative şi inedite. Cunoaşterea în detaliu a programelor şi a personalităților politice este o condiție *sine qua non* a reuşitei unei campanii electorale, de aceea, am putea să grupăm tehnicile de promovare a ofertelor politice în două categorii: *reclamă* şi *relaționarea cu publicul.* În cadrul acestor tehnici, politicile de promovare se diferențiază în funcție de costuri în: *advertising* (publicitatea plătită – tipuri de reclame politice advertising: reclama ofertei politice – conturează imaginea favorabilă unui singur produs; reclama organizațională – conturează o imagine pozitivă a organizației în rândul societății civile; reclama comparativă – se face pentru a duce un plus de calitate al organizației sau produsului prin comparație cu eşecurile concurenței) şi *publicity* (formă de publicitate gratuită şi mascată)[2].

Din perspectiva marketingului, atât a celui clasic, cât şi a celui politic, important este demersul sistematic de a menține controlul asupra mesajelor vehiculate în rândul diferitelor componente ale mediului, în scopul de a le utiliza pentru îndeplinirea obiectivelor

---

[1] Cristina Pripp, *Marketing politic*, Editura Nemira, Bucureşti, 2002, p. 39.

[2] *Ibidem*, pp. 81-82.

proprii. Astfel, comunicația se prezintă sub forma comunicației promoționale, instrument esențial în menținerea dialogului cu mediul, care utilizată alături de celelalte componente ale mixului de marketing realizează promovarea programului politic sau a personalității.

În cadrul politicii de comunicație sunt utilizate o serie de forme şi mijloace specifice de promovare a intereselor organizației, care combinate în diverse proporții, iau forma submixului de comunicație promoțională care conține următoarele elemente: publicitatea, promovarea vânzărilor, relațiile publice, publicitatea gratuită, valențele promoționale ale produsului, utilizarea forțelor de vânzare.

Publicitatea reprezintă *„orice formă impersonală de prezentare şi de promovare a unor idei, bunuri sau servicii, plătită de către un anunțător precis identificat”*[1]. Principalele avantaje ale publicității[2] sunt legate de *caracterul public* al acesteia, *repetabilitatea mesajului* ori de câte ori anunțătorul consideră necesar, *valorizarea organizației*, *expresivitatea mesajelor* transmise, *eficiența* în cazul unei audiențe dispersate geografic, *capacitatea de asociere* cu alte forme de comunicație promoțională, incluzând că, pe lângă efectul imediat, publicitatea beneficiază şi de un *efect remanent*, pe termen lung. Printre dezavantajele utilizării publicității menționez: caracterul impersonal ce conduce la o capacitate de convingere mai redusă decât în cazul utilizării forțelor de vânzare, comunicația este unidirecțională, destinatarul mesajului neavând posibilitatea de a răspunde la mesajul primit, costurile substanțiale implicate, dificultatea de a stabili eficiența activității desfăşurate. Principalele mijloace utilizate în cadrul publicității sunt: televiziunea, presa scrisă, radioul, Internetul, cinematograful, publicitatea exterioară (panouri, afişe, însemne luminoase etc.), publicitatea prin tipărituri (cataloage, pliante, prospecte, broşuri, agende, calendare etc.).

Promovarea vânzărilor este definită ca *„acordarea de stimulente pe termen scurt, cu scopul de a încuraja clienții să încerce sau să*

---

[1] Kotler Philip, *Managementul marketingului*, Editura Teora, Bucureşti, 1997, p. 756.

[2] Kotler Philip, Armstrong Gary, Saunders John, Wong Veronica, *Principiile marketingului*, Editura Teora, Bucureşti, 1998, p. 832.

achiziţioneze un anumit produs sau serviciu"[1]. Deşi formele de promovare a vânzărilor sunt diversificate, acestea au în comun câteva caracteristici: captează atenţia publicului vizat oferindu-i informaţii care l-ar putea orienta către produsul respectiv, încorporează un anumit avantaj, atracţie sau concesie care prezintă o valoare pentru publicul-ţintă, includ o invitaţie clară de a încheia rapid tranzacţia, eficienţa acţiunilor este imediată şi poate fi măsurată relativ uşor.

Relaţiile publice reprezintă cultivarea unor contacte directe, consecvente şi sistematice, cu diverse categorii privilegiate de public, precum: reprezentanţi mass-media, oameni politici, lideri de opinie, reprezentanţi ai mediului de afaceri, în scopul de a atrage simpatia şi sprijinul acestora faţă de respectiva organizaţie, fapt ce va reflecta în instaurarea unui climat de încredere în rândurile publicului larg. Cele mai folosite tehnici de relaţii publice, îndeosebi în relaţia cu mass-media, sunt: acordarea de interviuri, lansarea de ştiri, redactarea de articole, organizarea de conferinţe de presă, discursurile, dejunurile oficiale, turneele, organizarea unor muzee proprii, organizarea de seminarii, simpozioane sau conferinţe, implementarea unor linii telefonice gratuite.

Publicitatea gratuită constă în vehicularea sub diferite forme, în special în mass-media, a unor informaţii, pozitive sau negative, cu privire la organizaţie, informaţii care cel mai adesea sunt rezultatul unor evenimente, iar difuzarea lor nu a fost plătită de către organizaţie. Publicitatea gratuită (publicity) are marele avantaj că pe beneficiar nu îl costă nimic, dar, în acelaşi timp având dezavantajul că nu poate fi controlată de acesta.

Abordarea personalizată a consumatorului (denumită şi publicitate directă) se axează pe desfăşurarea unor activităţi de mailing, e-mailing, phoning, distribuţie de tipărituri, pentru a dialoga cu membrii anumitor grupuri-ţintă, clienţii.

Politica de promovare este cea de-a patra componentă a mixului de marketing, ocupând un loc central în cazul marketingului politic deoarece cu această componentă sunt cel mai bine familiarizate

---

[1] Kotler Philip, *Managementul marketingului*, Editura Teora, Bucureşti, 1997, p. 756.

organizațiile politice. Rolul politicii de promovare este acela de a facilita schimburi directe sau indirecte, prin informarea şi influențarea indivizilor, grupurilor sau organizațiilor, în scopul de a-i determina să apeleze la serviciile prezentate, să achiziționeze produsele organizațiilor sau să sprijine activitatea acestora[1].

Concluzii

- Marketingul politic aplică marketingul comportamentului tuturor organizațiilor politice: grupuri de interese, sector public, media, parlament, guvern local, precum şi partidelor[2].
- Mixul de marketing pentru o piață electorală poate fi format doar din „2P" şi anume: produs şi promovare.

BIBLIOGRAFIE

1. Florescu C. (coordonator), *Marketing*, Editura Marketer, Bucureşti, 1992.
2. Kotler Philip, *Managementul marketingului*, Editura Teora, Bucureşti, 1997.
3. Kotler Philip, Armstrong Gary, Saunders John, Wong Veronica, *Principiile marketingului*, Editura Teora, Bucureşti, 1998.
4. Pripp Cristina, *Marketing politic*, Editura Nemira, Bucureşti, 2002.
5. Zaharia Răzvan, *Marketing social-politic*, Editura Uranus, Bucureşti, 2001.

Site-uri

1. http://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/Elementele-strategiei-de-marke27.php la data de10/02/2017, ora 19:00
2. https://marketingpolitic.files.wordpress.com/2012/01/dan-mihalache-curs-de-marketing-politic.pdfhttp:// www.emeraldinsight.com/ doi/abs/ 10.1108/03090560110401956

[1] Răzvan Zaharia, *Marketing social-politic*, Editura Uranus, Bucureşti, 2001, p. 258.

[2] https://marketingpolitic.files.wordpress.com/2012/01/dan-mihalache-curs-de-marketing-politic.pdf, 24/04/2017, ora 10.00.

REGIMUL POLITIC DICTATORIAL. CARACTERISTICI, TIPOLOGIE
POLITICAL DICTATORIAL REGIME. CHARACTERISTICS AND TYPOLOGY

Claudia LUCA*

Rezumat: *Unii gânditori consideră că regimul politic trebuie definit numai referindu-ne la modul de organizare a statului. Alții consideră că regimul politic trebuie definit în legătură cu organizarea întregului sistem politic. Plecând de la părerile politologilor, putem înțelege prin regim politic modul de organizare şi funcționare a sistemului politic, de înființare a instituțiilor de conducere în societate în raport cu cetățenii. Esența dictaturii constă în faptul că puterea nu este disputată. Deşi regimurile dictatoriale sunt relativ uşor de distins de cele democratice, nu este la fel de uşor să stabilească criterii de analiză prin care să se diferențieze regimurile dictatoriale între ele. Regimul politic dictatorial este caracterizat prin deținerea puterii de către o persoană sau un grup restrâns. Puterea dictatorială este obținută prin violență şi mijloace neconstituționale, fiind exercitată fără restricții. De regulă în regimurile dicatoriale, separarea puterilor este înlocuită cu unitatea puterilor.*

Privind regimurile dictatorial,au existat, de-a lungul istoriei, mai multe tipuri de regimuri dictatoriale, sub forma tiraniilor, în antichitate, sub forma monarhiilor absolutiste, în perioada medievală. În istoria modernă şi contemporană au existat şi există regimuri politice dictatoriale precum: regimuri autoritare, dictaturi militare, totalitarismul de dreapta, de tip fascist – în Italia având conducător pe Mussolini şi în Germania având conducător pe Hitler şi totalitarismul de stânga, de tip comunist în Rusia având drept dictator pe Stalin iar în China pe Mao Zedong. Aceste regimuri totalitare au reprezentat forme extreme de manifestare a dictaturii.

* Studentă anul III Științe Politice, Universitatea Hyperion.

Cuvinte cheie: *regim politic dictatorial, regim politic conservator, elite, regimuri autoritare, dictaturi militare, totalitarismul de dreapta, regimuri totalitare de tip fascist, regimuri totalitare de tip comunist.*

Abstract: *Some thinkers believe that a political regime needs to be defined only by referring to the organization of the state. Others believe that the political regime needs to be hin relation to the organization of the entire political system. Starting from the various positions of political scholars, we can understand a political regime as the mode of organization and functioning of the political system, of establishing leading institutions in society. The essence of dictatorship resides in the fact that power is undisputed. Although dictatorship regimes are relatively easy to distinguish from democratic ones, it is not as easy to establish analysis criteria that differentiate dictatorship regimes among themselves. The dictatorship political regimes is characterized by the having of power by one person or by a small group. Dictatorship power is obtained through violence and non-constitutional means, and is exercised with no limits. Usually within dictatorship regimes the separation of state powers is replaced by the unity of state powers.*

In history there have been many types of dictatorship regimes, such as ancient tiranny or the medieval absolute monarchy. In modern and contemporary history there were and there are still dictatorship political regimes such as: authoritarian regimes, military dictatorships, right wing totalitarian regimes (of fascist typology) and left wing totalitarian regimes (of communist type).

Keywords: *dictatorship political regimes, elites, conservative regime, uthoritarian regimes, military dictatorships, right wing totalitarian regimes (of fascist typology) and left wing totalitarian regimes (of communist type).*

Unii gânditori consideră că regimul politic trebuie definit numai referindu-ne la modul de organizare a statului. Alții consideră că regimul politic trebuie definit în legătură cu organizarea întregului sistem politic.

Aristotel ne dă una dintre cele mai clare şi complete definiții, enunțând că *„regimul politic* reprezintă raportul politic de dominare a societății, exprimă multitudinea de forme în care acesta se manifestă, reunește ansamblul relațiilor dintre formele sociale de conştientizare, organizare şi promovare a scopurilor ei”[1].

Politologul Maurice Duverger afirmă că un regim politic este „un ansamblu coerent şi structurat, ale cărui părți sunt interdependente şi reacționează global la modificările mediului”[2]. Un alt teoretician consideră că *„regimul politic poate fi definit ca modul de angajare a raporturilor politice, ca expresie a adecvării statului la scopurile puterii şi la menirea exercitării ei*”[3]. Din punct de vedere al procesului de guvernare, autorul J. W. Lapierre consideră regimul drept o *„modalitate de a răspunde problemelor de ordin organizatoric ce se pun guvernării, problemelor de amenajare a sa pentru a realiza o eficiență maximă*”[4].

Plecând de la părerile politologilor, putem înțelege prin regim politic modul de organizare şi funcționare a sistemului politic, de înființare a instituțiilor de conducere în societate în raport cu cetățenii. În acest cadru, modul de constituire a instituțiilor de conducere generează un anumit tip de regim politic:

- Instituții de conducere în societate constituite cu acordul cetățenilor, care conduc la regimuri politice democratice.
- Instituții de conducere în societate constituite fără acordul cetățenilor, fără ca aceştia să fie întrebați ce îşi doresc, astfel de organe duc la regimuri politice dictatoriale[5].

Se poate spune că, în evoluția sa, societatea umană a dezvoltat două tipuri de regim politic: regimul politic democratic şi regimul politic dictatorial.

---

[1] Aristotel, *Politica,* Cărțile a II-a şi a VI-a, Editura Antet, 1996, p. 345.

[2] Maurice Duverger, *Democrația fără popoare,* Editura Fundației „Chemarea”, 1997.

[3] http://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/_Notiunea-de-regim-politic23.php accesat la data de 12.04.2017.

[4] *Ibidem*, accesat la data de 12.04.2017.

[5] http://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/_Notiunea-de-regim-politic23.php accesat la data de 12.04.2017.

Democrația înseamnă „guvernare de către popor”. Constă din echitate politică şi participarea tuturor în procesul politic şi garantarea libertății individului. Regimurile democratice se caracterizează prin competiție deschisă pentru obținerea puterii politice între grupuri autonome şi grupuri organizate, care iau naştere în mod spontan în societate. Cei care câştigă competiția sunt responsabili în fața întregului electorat. Competiția este susținuta prin intermediul partidelor politice şi al alegerilor democratice care determină sprijinul popular al oricărui competitor[1].

Permisele de bază ale democrației, sunt stabilirea unei limitări ale puterii statului şi responsabilitatea elitelor conducătoare fața de întregul popor. Cele două premise sunt tratate pe larg în Constituție. Toate democrațiile funcționează pe baza unui set de reguli care au fost aprobate şi general acceptate de către popor. Constituția defineşte limitele şi scopurile guvernării ca şi mijloacele, procesele şi procedurile prin care vor fi obținute. Ea este legea fundamentală a unui stat şi încălcarea ei este pedepsită de instituțiile abilitate[2].

1.1. Regimul politic dictatorial. Caracteristici, tipologie

Cuvântul „dictatură” provine din latinescul „dictatură” ce înseamnă „a afirma”, „a porunci”, cu alte cuvinte dominația nelimitată a unui grup social, a unei persoane.

Această noțiune, în Roma Antică, era atribuită magistraților superiori, autorizați cu puteri nelimitate în împrejurări excepționale, precum război, răscoale. În politologie, termenul de dictatură era asociat cu cel de autoritarism, totalitarism, absolutism, despotism, existând numeroase păreri cu privire la trăsăturile definitorii ale dictaturii, printre care[3]:

- Caracterul absolut al autorității supreme;

---

[1] *Ibidem*, p. 347.

[2] Elena Nedelcu, *Democrația şi cultura civică,* Editura Paideia, Bucureşti, 2000, p. 67.

[3] http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/pagina2.asp?id=cap7, accesat la data de 12.04.2017.

- Lipsa unor norme de succesiune;
- Lipsa unor legi sau cutume în virtutea cărora dictatorii să răspundă pentru faptele lor;
- Concentrarea puterii în mâna unei singure persoane.

Astfel, politologia distinge mijloacele şi metodele proprii guvernării dictatoriale, atât legale cât şi ilegale, de la manifestații paşnice la violențe în funcție de evoluția istorică.

Esența dictaturii constă în faptul că puterea nu este disputată. Deşi regimurile dictatoriale sunt relativ uşor de distins de cele democratice, nu este la fel de uşor să stabilească criterii de analiză prin care să se diferențieze regimurile dictatoriale între ele. Regimul politic dictatorial este caracterizat prin deținerea puterii de către o persoană sau un grup restrâns. Puterea dictatorială este obținută prin violență și mijloace neconstituționale, fiind exercitată fără restricții. De regulă în regimurile dictatoriale, separarea puterilor este înlocuită cu unitatea puterilor[1].

Societatea umană a dezvoltat două tipuri de dictatură: unul conservator în care elitele politice şi regimul pe care îl sprijină şi căruia îi dau substanță încearcă să mențină forțele sociale dominante, în special structura claselor sociale. În acest tip de dictatură defensiv, conducerea politică încearcă să mențină *status-que*-ul existent împotriva forțelor noi care încearcă să impună schimbări[2].

Al doilea tip de dictatură este cel radical. Acesta este transformator şi mobilizator, care impune schimbări în structura socială. Este asociat cu grupuri sau clase noi care încearcă să înlocuiască *status-que*-ul existent. Toate formele de dictatură se caracterizează prin instabilitate. Există un conflict între elitele politice aflate în competiție, unele încercând să se mențină la putere,iar altele să obțină puterea. Conflictul se poate muta şi în plan economic,atunci când intervine lupta între elitele politice şi cele economice[3].

---

[1] *Ibidem,* pp. 180-181.

[2] Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, Editura Humanitas, Bucureşti 2006, p. 567.

[3] *Ibidem*, p. 568.

Privind regimurile dictatorial,au existat, de-a lungul istoriei , mai multe tipuri de regimuri dictatoriale, sub forma tiraniilor, în antichitate, sub forma monarhiilor absolutiste, în perioada medievală. În istoria modernă şi contemporană au existat şi există regimuri politice dictatoriale precum: regimuri autoritare, dictaturi militare, totalitarismul de dreapta, de tip fascist – în Italia având conducător pe Mussolini şi în Germania având conducător pe Hitler şi totalitarismul de stânga, de tip comunist în Rusia având drept dictator pe Stalin iar în China pe Mao Tzedun. Aceste regimuri totalitare au reprezentat forme extreme de manifestare a dictaturii.

Secolul XX dezvoltă totalitarismul, ca formă extremă a regimului dictatorial. Regimurile totalitare comuniste au apărut în timpul Primului Război Mondial în fostul imperiu ţarist şi după al Doilea Război Mondial în unele ţări din centrul şi estul Europei, în Asia şi America Latină şi au dispărut în mare parte în urma revoluţiilor anticomuniste din anii 1989-1990. Fascismul şi comunismul au apărut mai ales în toate statele imperiale continuând să dezvolte pe alte planuri tradiţii de dominaţie antidemocratică. După prăbuşirea marilor imperii,se observă trecerea de la ţarism la comunism, de la regimul şi imperiul militarist german la fascismul dreptei extremiste, ca în final să se instaureze în Ungaria şi Germania regimuri de extremă dreaptă, ceea ce a demonstrat disponibilitatea acestor societăţi moştenitoare ale fostelor structuri imperiale agresoare, pentru aşezarea regimurilor totalitare[1].

1.2. Caracteristicile regimului politic totalitar

Totalitarismul este o formă extremă de manifestare a dictaturii. Aceasta este o realitate apărută în secolul XX, când mijloacele tehnice au permis realizarea unui control total al societăţii. Tehnologia modernă permite regimului politic de tip totalitar o bună organizare a managementului şi a represiunii, făcând posibilă gestionarea unui vast câmp concetraţionar. Totaliarismul este o „barbarie industrializată”,

[1] Vaslan Călin, *Politologie,* Editura Economică, Bucureşti 1997, pp. 167-173.

consideră Raul Hillberg[1]. În secolul XX s-au manifestat două forme de totalitarism: totalitarismul de dreapta, sub forma nazismului german şi totalitarismul de stânga, sub forma comunismului sovietic. Indiferent de forma de manifestare totalitarismul are câteva caracteristici.

Dictaturile totalitare sunt regimuri politice fundamentate pe ideologia şi partidul politic de extremă stânga sau de extremă dreaptă, ale căror mijloace şi practici de guvernare au atins formele cele mai arbitrare ale puterii absolute, exercitate prin teroare, propagandă şi asasinat[2].

Bazându-se pe tehnologia modernă, statul de tip totalitar începea ca o dictatură ce exercita întreaga putere politică, însă nu se oprea acolo. Statul instituia un control cât mai complet asupra tuturor aspectelor vieții umane: economic, social, cultural, intelectual. Deşi un asemenea control nelimitat nu a putut fi niciodată pe deplin realizat, libertatea de acțiune a individului a fost în mare parte redusă. Deviația de la normă, chiar în materie de artă sau comportament familial, putea deveni o crimă. În teorie nimic nu este neutru din punct de vedere politic, nimic nu era înafara obiectivelor statului. Această viziune grandioasă, în privința controlului absolut al statului era complet diferită de liberalismul şi democrația secolului al XX-lea, dar şi de autoritarism. Democrația încearcă să limiteze puterea statului şi să protejeze drepturile sacre ale individului: liberalii se bazau pe raționalitate, armonie, progres şi o clasă de mijloc[3].

Toate acestea erau respinse de către adepții totalitarismului. Aceştia credeau în puterea voinței, credeau că individul era mult mai puțin valoros decât statul şi că nu existau drepturi pe termen lung, ci doar recompense temporare pentru loialitate şi serviciile aduse.

Doar liderul atotputernic şi partidul unic, aflați mai presus de lege şi de tradiție, determinau destinul statului totalitar. Spre deosebire de vechiul autoritarism, totalitarismul nu se bazează doar pe o elită şi pe

---

[1] Raul Hillberg, *La destruction des Juifs d'Europe*, din l'Humanite, 18 martie, 1998.

[2] *Ibidem*, pp. 140-145.

[3] Raymond Aron, *Democrație și totalitarism,* Editura All, Bucureşti 2003, p. 200.

mase, statul totalitar a căutat şi, uneori a reuşit să obțină sprijinul şi chiar admirația oamenilor obişnuiți. Totalitarismul s-a întemeiat pe mase îndoctrinate politic, pe oameni angajați în procesul politic, mai ales dedicați naționalismului. Acest caracter de mişcare de masă a oferit totalitarismului o mare parte din puterea sa[1].

O altă caracteristică a statelor totalitare a fost dinamismul lor fără limite. Societatea totalitară a fost o societate complet mobilizată, o societate care înainta către un țel final. Acel țel nu a fost niciodată limitat doar la supraviețuirea regimului, ca în cazul unei dictaturi. În mod paradoxal, regimurile totalitare nu şi-au atins niciodată obiectivele finale, sau mai precis, de îndată ce un scop era realizat cu prețul unor sacrificii enorme, apărea la comanda liderului, un alt țel, menit să îl înlocuiască pe cel vechi. Astfel totalitarismul era, în cele din urmă, un fel de revoluție permanentă, de revoluție neterminată, în cadrul căreia transformarea profundă şi rapidă, impusă de sus, continuă la nesfârşit[2].

Una din lucrările care a descris pe larg totalitarismul, împreună cu caracteristicile acestuia, este *Origins of totalitarism* care aparține autoarei Hannah Arendt. Aceasta realiza un studiu comparativ a celor două modele de regimuri totalitare, de tip sovietic, între anii 1934-1937 şi de un tip hitlerist, între anii 1941-1945.

Hannah Arendt afirmă că totalitarismul are controlul absolut iar aceasta înlocuieşte propaganda cu îndoctrinarea şi foloseşte violența pentru a realiza constant doctrinele lor ideologice „totalitarismul deține controlul absolut, acesta înlocuieşte propaganda cu îndoctrinarea şi foloseşte violența nu pentru a-i speria pe oameni, cât pentru a realiza constant doctrinele sale ideologice și minciunile sale practice”[3].

Astfel, naziştii au folosit la început propaganda antisemită pentru a-şi câştiga controlul ferm asupra populației, ei nu au avut nevoie de teroare pentru a sprijini propaganda. Un bun exemplu în acest sens,

---

[1] *Ibidem*, p. 203.

[2] Stephane Courtois, *Comunism și totalitarism,* Editura Polirom, Bucureşti, 2011, p. 7.

[3] Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2014.

este când naziştii au ucis „cea mai mare parte a inteligenţei poloneze, nu i-au ucis din cauza opoziţiei ci pentru că polonezii nu aveau intelect, iar când au plănuit să-i răpească pe copiii cu ochii albaştri şi părul blond, nu aveau intenţia să înspăimânte populaţia, ci doar să salveze sângele german”.

Hannah Arendt afirma că „teroarea continuă să fie folosită de regimurile totalitare chiar şi când scopurile psihologice au fost atinse; adevărata ei oroare constă în faptul că domneşte asupra unei populaţii total subjugate”.

Prin urmare, putem spune că propaganda este unul dintre cele mai importante instrumente ale totalitarismului.

Regimurile politice totalitare au apărut în secolul XX. Regimurile de extrema stânga au avut ca ideologie marxismul, principala caracteristică a lor fiind desfiinţarea proprietăţii private, prin care se dorea trecerea băncilor, industriei şi terenurilor agricole în proprietatea statului. Regimurile de extremă dreapta au avut ca ideologie naţionalismul extremist, acesta promovând dragostea faţă propriul popor şi ura faţă de diferite naţionalităţi.

Marxismul reprezintă totalitatea de idei filosofice, economice şi social-politice, formulate iniţial de Marx şi Engels şi dezvoltate ulterior de Lenin. În marxism se abordează un şir de probleme extrem de importante referitoare la conştiinţă, existenţa şi legalităţile dezvoltării şi funcţionării societăţii. Dezvoltarea societăţii, conform marxismului, are loc ca rezultat al luptei de clasă. Lupta de clasă duce la lichidarea societăţii cu clase antagoniste şi respectiv lichidarea exploatării, la eliberarea proletariatului. Lenin completează marxismul cu posibilitatea revoluţiilor socialiste în ţările înapoiate. Ideile lui Lenin au stimulat revoluţiile şi schimbările sociale în ţările subdezvoltate ca Rusia, China, Iugoslavia, democraţiile populare. Marxismul a influenţat puternic dezvoltarea gândirii filosofice, economice şi social-politice din secolul XX[1].

Doctrina politică comunistă, bazată pe ideologia marxistă-leninistă, priveşte organizarea şi conducerea societăţii prin dictatura

---

[1] V. G. Afanasiev, *Filosofia marxistă,* Editura Politică, Bucureşti, 1962, p. 39.

proletariatului, care după afirmația lui Lenin se manifestă în cadrul şi în afara legii, pe baza acțiunii unui singur partid, partidul-unic. Dictatura proletariatului reprezintă în concepția fondatorilor acestei doctrine o formă superioară de organizare şi conducere politică a societății, deoarece ar reprezenta o dictatură a majorității exploatate împotriva minorității exploratoare. Ca urmare, principiile pluralismului politic, al separației puterilor în stat, supremația legii, drepturile şi libertățile cetățenilor sunt eliminate.

Unii ideologi marxişti-leninişti, precum cei chinezi, susțin principiul dictaturii proletariatului ca o formă de organizare şi conducere politică a societății pe o perioada nedefinită. După cum se ştie pe baza doctrinei politice marxist-leniniste, după Primul şi al Doilea Război Mondial, au fost create regimuri comuniste care s-au manifestat ca regimuri totalitare, bazate pe dictatură şi represiune sângeroasă. Sunt cunoscute marile represiuni care au atins proporțiile unor reprimări în masă, cu consecințe dramatice pentru soarta cetățenilor în țările unde acestea au avut loc[1].

Este de înțeles că putem considera ca fiind obligatoriu,în definiția totalitarismului fie monopolul puterii, fie naționalizarea vieții economice, fie teroarea ideologică.

Putem afirma că fenomenul este perfect atunci când toate aceste elemente sunt reunite şi realizate pe deplin[2].

Regimurile totalitare au unele trăsături comune: la baza apariției şi menținerii lor au stat existența unui singur partid, ideologii singulare, absolutiste care la fascism s-au manifestat în exterminarea popoarelor şi indivizilor aparținând altor comunități, rase, iar ideologia comunistă prin lupta de clasă care a distrus drepturile şi libertățile cetățenilor şi ale națiunilor[3].

În concluzie, în regimurile totalitare, organizarea conducerii se caracterizează prin concentrarea puterii în mâinile unei elite politice limitate numeric. Se permite existența grupurilor autonome, mai ales a

---

[1] http://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/Doctrina-politica-comunista-ma52289.php,accesat la data de:22.03.2017.

[2] *Ibidem,* pp. 9-13.

[3] Raymond Aron, *op.cit.*, p. 213.

celor care au apărut înaintea regimului, de exemplu Biserica şi multe grupuri politice active, lucruri ce dau o uşoară senzaţie de pluralism politic.

În regimurile totalitare statul pătrunde şi anihilează forţele din societate, fiind înfiinţate noi instituţii care să supună toate forţele societale controlului nelimitat al elitei conducătoare. Acest lucru se obţine prin pătrunderea intereselor şi a societăţilor, desfiinţându-le pe unele, remodelându-le pe altele şi punând baza altora.

În opinia lui Raymond Aron un regim totalitar se caracterizează prin 5 elemente principale:

1. Activitatea politică este monopolizată de un singur partid.

2. Partidul unic este animat sau deţine o ideologie căreia îi conferă autoritate absolută, ea devenind adevărul oficial al statului.

3. Pentru diseminarea acestui adevăr oficial statul se foloseşte de un dublu monopol – cel al mijloacelor de aplicare a violenţei organizate şi de persuasiune. Sistemul de comunicare socială (mass-media) este asimilat de către stat şi comandat de cei care reprezintă statul.

4. Cea mai mare parte a activităţilor economice şi profesionale sunt subordonate statului şi devin o parte din acesta. Cum statul este inseparabil de ideologia oficială, acestea sunt impregnate de „adevărul de stat”.

5. Pentru că totul este activitate de stat şi pentru că orice activitate este supusă ideologiei oficiale, orice greşeală comisă în câmpul economico-profesional este o greşeală ideologică. De aici o politizare, o transfigurare ideologică a tot ce se desfăşoară în societate[1].

Oriunde a ajuns la putere, totalitarismul a dezvoltat instituţii politice noi şi a distrus tradiţiile sociale, juridice şi politice ale ţării. Regimul totalitar a transformat totodată clasele în mase, a înlocuit sistemul partidelor cu o mişcare de masă, a mutat centrul puterii de la armată la poliţie şi a stabilit o politică externă orientată spre dominaţie mondială[2].

Controlul şi acapararea totalitară a societăţii se extinde asupra economiei, educaţiei, culturii, religiei şi chiar asupra familiei. Elitele

---

[1] Raymond Aron, *op.cit.,* p. 210-224

[2] Hannah Arendt, *op.cit.,* p. 567.

totalitare tind să devină extrem de ideologice în scopurile pe care şi le propun. Deseori sunt utopice şi transcendentale, deci radical diferite de valorile şi scopurile societăţii pe care vor să o controleze şi să o modifice, unde ideologia este extrem de mobilizatoare. Ce înseamnă acest lucru? Mobilizarea este intensificarea participării. Este procesul prin care regimul determină cât mai mulţi cetăţeni să se implice activ în viaţa publică. Regimurile totalitare, dimpotrivă, încearcă prin eforturile de a mobiliza populaţia, să-şi impună ideologia şi a impune dezvoltarea unui consens popular larg, dar nu în sens democratic, ci e vorba doar de o aprobare din partea populaţiei.

BIBLIOGRAFIE

1. Aristotel, *Politica*, Editura Antet, 1996.
2. Duverger Maurice, *Democraţia fără popoare,* Editura Fundaţiei „Chemarea", 1997.
3. Nedelcu Elena, *Democraţia şi cultura civică,* Editura Paideia, Bucureşti, 2000.
4. Arendt Hannah, *Originile totalitarismului*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.
5. Călin Vaslan, *Politologie,* Editura Economică, Bucureşti, 1997.
6. Hillberg Raul, *La destruction des Juifs d'Europe*, din l'Humanite, 18 martie, 1998.
7. Aron Raymond, *Democraţie şi totalitarism,* Editura All, Bucureşti, 2003.
8. Courtois Stephane, *Comunism şi totalitarism,* Editura Polirom, Bucureşti, 2011.
9. Afanasiev V. G., *Filosofia marxistă,* Editura Politică, Bucureşti, 1962.

Website-uri

1. http://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/Notiunea-de-regim-politic23.php accesat la data de 12.04.2017
2. http://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/Doctrina-politica-comunista-ma52289.php,accesat la data de:22.03.2017.

SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI NATURA STATULUI NATIONAL SECURITY AND THE NATURE OF THE STATE

Cătălina CHIRIȚĂ*

Rezumat: *Individul este același în oricare sistem de drept, are aceleași nevoi privite din prisma securității individuale. Deoarece nimeni și nimic nu poate fi absolut sigur, securitatea este un concept relativ în care nu există reglementări unitare la nivel internațional care să răspundă tuturor amenințărilor care pot afecta individul. Securitatea individuală este subordonată structurilor politice de la nivelurile superioare și este afectată atât pozitiv cât și negativ de către stat. Astfel securitatea individuală trebuie înțeleasă în contextul securității sociale și de stat. În cadrul acestei lucrări delimitez principalele considerații teoretice privind securitatea de la un nivel individual la unul social, național și internațional*

Cuvinte cheie: *securitate individuală, securitate socială, securitate statală.*

Abstract: *Individuals have the same needs when understood through the lens of individual security. Security remains a relative concept with no unified regulations on an international level to all threats that could be targeted at an individual. Individual security is subordinated to political structures from upper levels and can be affected either positively either negatively by the state. Individual security needs to be set in the context of social and national security. Within this article I outline the main theoretical considerations concerning security from an individual to a social, national and international level.*

Keywords: *individual security, social security, state security.*

* Studentă anul III Științe Politice, Universitatea Hyperion.

1. Securitatea individuală ca problemă socială

Individul reprezintă unitatea de bază ireductibilă căreia îi poate fi aplicat conceptul de securitate[1]. El este considerat, într-o democrație autentică, ca fiind beneficiarul stării de securitate. Securitatea individuală nu poate fi explicată și definită cu ușurință deoarece factorii incluși: viață, sănătate, libertate, stare materială etc., sunt foarte complicați, iar unii dintre ei nu pot fi înlocuiți în cazul pierderii (viață, membre, statut)[2]. Ideea de securitate este mai ușor de aplicat lucrurilor decât oamenilor. Pornind de la ideea că la baza tuturor acțiunilor stau interesele, la nivelul individului interesele sunt de două categorii: promovarea și apărarea valorilor (limba maternă, religia, cultura, tradițiile, obiceiurile) iar din punct de vedere al trăsăturilor generale ale existenței, interesele persoanei sunt legate de viață, sănătate, mediu, avere, statut social, libertăți democratice. Securitatea individuală se referă în primul rând la asigurarea integrității fizice a individului împotriva oricărei forme de violență, ce rezultă sau nu dintr-un conflict. Toți indivizii caută să obțină securitatea prin toate mijloacele și din acest motiv ideea de securitate a devenit o preocupare a oricărei comunități umane. Omul reprezintă elementul esențial al oricărei forme de organizare socială, iar gradul de realizare a securității acestuia se reflectă în securitatea grupului din care face parte. Securitatea umană sau individuală pune înainte de toate oamenii, trebuințele lor primordiale, şi recunoaşte că siguranța acestora (a indivizilor, grupurilor şi comunităților) este parte integrantă a promovării şi menținerii păcii. Securitatea statelor este esențială, dar nu suficientă, pentru asigurarea siguranței popoarelor[3].

Securitatea individuală reprezintă o stare ce rezultă din echilibrul dinamic ce se stabilește între diferitele componente ale mediului de

---

[1] Buzan, Barry, *Popoarele*, *Statele și Frica*, Editura Cartier, Chișinău, 2014, p. 46.

[2] *Ibidem,* p. 47.

[3] Dumitriu Petru, *Reformarea sistemului Națiunilor Unite și gestionarea consecințelor globalizării,* Academia de Studii Economice, București, 2000, p. 204.

viață dat. Ea presupune controlul adecvat al pericolelor, nu absența lor totală, antrenând cu sine o senzație de liniște și bunăstare. Bunăstarea individului, pe lângă rolul jucat de factorul economic, începe să fie asociată și cu alți factori precum: longevitatea, sănătatea, accesul la educație sau la un nivel de viață adecvat, creșterea posibilităților de alegere a fiecăruia, implicarea activă în viața politică și socială. La începutul existenței sale, omul se afla într-o stare naturală în care avea dreptul de a-și rezolva singur amenințările celorlalți. Odată cu apariția statului, dreptul moral al oamenilor de a-și face singuri dreptate se transferă instituțiilor statului. Statul este responsabil pentru asigurarea cadrului politico-social ideal pentru realizarea în condiții optime a drepturilor și libertăților omului, ce îi revin conform legii. Statul are obligația de a lua măsuri pentru protecția cetățenilor săi, astfel el devine mecanismul prin care oamenii caută să-și asigure niveluri adecvate de securitate împotriva amenințărilor sociale. Amenințările la adresa securității individuale se produc într-o largă varietate de forme, cu toate acestea există patru tipuri evidente de amenințări: fizice (durere, rănire, moarte), economice (împiedicarea accesului la resurse sau muncă), amenințările drepturilor (negarea libertăților civice), și cele ale poziției sau statutului (desființarea, umilirea publică). Securitatea presupune focalizarea tuturor mecanismelor statale, regionale și internaționale în direcția realizării bunăstării individului. Securitatea individuală este o prioritate deoarece omul, încă de la început, a simțit nevoia de siguranță și libertate pentru a putea evolua. Individul devine cu atât mai puțin tolerant și evoluativ, cu cât acesta este expus în situații care prezintă pericol social. Eforturile de a realiza securitatea pot deveni uneori autodistrugătoare pentru om din motivul că ele pot genera insecuritate, paranoia fiind punctul final logic al obsesiei securității[1].

Libertatea și securitatea sunt două deziderate sociale. Din punct de vedere al securității personale ea poate fi împărțită în două categorii importante: prima categorie se referă la nevoile elementare (alimente, servicii medicale) și a doua categorie include protecția în fața unor elemente ce pot perturba în mod negativ viața socială. Din perspectiva

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 48.

libertății omului, acesta trebuie să dispună de libertatea de a-și exercita dreptul la o opțiune. Securitatea individuală cuprinde diferite aspecte care sunt adesea contradictorii (protecția împotriva crimei față de încălcarea libertăților civile), aceste aspecte sunt supuse dificultății de a distinge între evaluarea obiectivă și evaluarea subiectivă. Relațiile cauză-efect cu privire la amenințare de multe ori controversate și obscure (explicația individuală față de cea socială a crimei).

Securitatea individuală este în relaționare directă cu dezvoltarea umană și drepturile omului. Declarația Universală a Drepturilor Omului din anul 1948 prevedea în articolul trei că: „orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”[1].

Dincolo de mediul cultural, individul este același în oricare sistem de drept, are aceleași nevoi privite din prisma securității individuale. Deoarece nimeni și nimic nu poate fi absolut sigur, securitatea este un concept relativ în care nu există reglementări unitare la nivel internațional care să răspundă tuturor amenințărilor care pot afecta individul. Securitatea individuală este subordonată structurilor politice de la nivelurile superioare și este afectată atât pozitiv cât și negativ de către stat. După anii 1980, securitatea individuală a devenit o problemă internațională fiind, implicit, o parte a securității naționale.

2. Securitatea națională și natura statului

Statul ocupă un loc central în conceptul de securitate. În ultimele decenii, analiza conceptului de securitate a cunoscut o dezvoltare fără precedent, făcând obiectul studiilor strategice, politice, sociologice sau juridice. Statul reprezintă cel mai puternic tip de unitate din sistemul internațional. El este organul care asigură medierea între interesul național şi interesele comunităților din cadrul său. În consecință, interesul național reflectă percepția dominantă, relativ constantă şi instituționalizată cu privire la valorile naționale[2]. Funcționarea statului este dezideratul major al oricărei comunități locale constituite într-o

[1] Adoptată şi proclamată de Adunarea generală a O.N.U prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948.

[2] Dumitriu Petru, *op.cit.,* p. 69.

societate modernă conform cu standardele contemporane de organizare a entității statale pentru desfăşurarea unei vieți sociale în condiții de normalitate. Tot statelor le revine responsabilitatea de a monitoriza, proteja şi apăra în condiții de legalitate, obligațiile şi angajamentele internaționale în materia drepturilor omului, organizările democratice, aşa cum sunt ele stabilite în mod liber prin voința poporului. Ca formă de organizare el a depăşit restul unităților politice astfel încât a devenit „standardul universal al legitimității politice”[1]. Statul domină, în teorie, atât supunerea cât și autoritatea dar și viața politică, astfel încât el se poate defini ca fiind tipul dominant de unitate în sistemul internațional. O definiție a statului este cea a lui Joel S. Migdal conform căruia statul reprezintă o „organizație compusă din numeroase agenții, conduse și coordonate de conducerea de stat (autoritatea executivă), care deține capacitatea sau autoritatea de a face și a implementa reguli constructive pentru toți oamenii, cât și parametrii legiferării altor organizații sociale într-un teritoriu dat, folosind forța acolo unde este necesar pentru a-și îndeplini scopurile”[2]. Statul poate fi perceput și ca o conexiune centrală. Conform lui Barry Buzan „statele sunt parțial autoconstruite, prin propria lor dinamică internă, și parțial produse de mediul lor anarhic, competitiv și uneori extrem de dur”[3].

Securitatea națională față de cea individuală este mai variată și mai complexă deoarece statul oferă o diversitate de obiective mai numeroase decât structura individului. Din perspectiva teoriei organizaționale securitatea desemnează „starea de echilibru dinamic macrostructural, intră şi intersocioorganizări de acelaşi nivel şi cu sfere diferite de cuprindere realizate prin corelarea proceselor organizate şi dezorganizate şi managementul schimbării într-o asemenea modalitate încât să nu fie afectate valorile (obiectivele) lor fundamentale, general acceptate, existența lor ca entități şi posibilitatea lor de reproducere”[4].

---

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 15.

[2] Joel S. Migdal, *Strong Societies and Weak States*, Princeton, Princeton University Press, 1988, p. 19.

[3] Barry Buzan, *op.cit*., p. 71.

[4] Boncu, Simion, *Securitatea europeană în schimbare, Provocări și soluții*, Editura Amco-Press, București, 1995, p. 13.

Securitatea națională este acea parte a politicii guvernamentale care are drept obiectiv crearea condițiilor politice, naționale şi internaționale, favorabile pentru protejarea şi extinderea valorilor naționale vitale împotriva adversarilor existenți sau potențiali[1]. Obiectivele securității naționale sunt asigurate prin acțiunea concentrică a patru factori: promovarea şi protejarea drepturilor omului în interiorul comunității (securitatea individuală); menținerea păcii şi stabilității în interiorul granițelor comunității respective de state (securitatea colectivă); protejarea împotriva unei agresiuni externe (apărarea colectivă); promovarea activă a stabilității în zone de conflict sau potențial conflictogene (promovarea stabilității)[2]. Părțile componente al statului sunt: ideea de stat, baza fizică a statului şi exprimarea instituțională a statului. Aceste componente sunt legate în foarte multe feluri iar fiecare în parte poate fi discutată ca obiectiv al securității. Studierea amănunțită a legăturilor dintre ele reprezintă o sursă pentru cercetarea problematicii naționale, de asemenea, este şi un mod de a considera diversitatea statelor drept obiecte de referință ale securității. Conceptul de securitate națională nu prezintă un înțeles prea unitar în sens general; înțelesul specific al securității este la fel de diferit ca şi condițiile şi situațiile diferitelor state cărora li se aplică. Securitatea națională este diversă în aplicare şi nu poate fi comparată cu un concept mai uşor de definit. Națiunea reprezintă obiectul securității în conceptul de securitate națională. Relația dintre stat şi națiune este o relație complexă şi în sistemul internațional se cunosc patru modele de posibile legături de tip națiune-stat[3]. Primul model este acela de națiune-stat primară (statul protejează națiunea iar națiunea asigură statului o identitate puternică), al doilea model este modelul stat-națiune (statul creează națiunea), modelul națiunea-stat parțială (când națiunea este împărțită în două sau mai multe state) şi nu în ultimul

---

[1] Frank N. Trager, Frank L. Simonie, *Introducere în studiul securității naționale*, în Frank N. Trager şi P. S Kronenberg, *National Security and American Society,* University Press of Kansas, 1973, p. 36.

[2] Viorel Mihăilă, *Identitatea națională, identitate europeană. Simboluri şi confruntări,* Editura Militară, Bucureşti, 2009, p. 55.

[3] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 82.

rând, modelul statul multinațional (statele care conțin două sau mai multe națiuni aproape complete).

O componentă de bază a statului o reprezintă instituțiile acestuia deoarece prin intermediul lor, statul își îndeplinește rolul și funcțiile. Statul acționează în toate domeniile vieții sociale și economice. Ideile și instituțiile statului sunt inseparabile. Atât instituțiile cât și ideologiile organizatoare tind să se mențină sau să cadă împreună, în contextul oricărui stat particular; dar instituțiile pot fi desființate mai ușor decât ideile. Principalele amenințări la adresa instituțiilor statului vin din interiorul statului de cele mai multe ori și din acest motiv ele variază enorm din punct de vedere al stabilității lor interne. Cu toate acestea, guvernele, prin apelul la securitatea națională în mediul intern, își pot mări puterea împotriva oponenților din interior. De asemenea, se presupune că „guvernele au propriile lor interese, organizaționale și individuale, pe lângă interesele statelor pe care le reprezintă”[1]. Dacă securitatea națională poate fi considerată o întreagă problematică, problemele particulare ale securității instituțiilor guvernamentale constituie o mică parte din aceasta. Baza fizică a statului are în cuprinsul ei populația și teritoriul acestuia și include toate resursele și bunurile produse de om din interiorul granițelor sale[2]. Baza fizică a statului reprezintă cel mai concret element din cele trei componente ale statului deoarece amenințările la adresa acesteia sunt de un tip comun tuturor statelor și pot fi determinate cu o precizie considerabilă.

Conceptul de securitate a fost conceput pentru statele puternice și este mai ușor de aplicat pentru acestea decât pentru statele slabe. Statele puternice oferă un obiect de referință relativ clar pentru securitatea națională și „au o sursă unică de autoritate, care dispune de o largă legitimitate în rândul populației”[3]. În sistemul internațional existența acestora nu garantează securitatea dar absența lor poate să contribuie la realizarea insecurității. În relația dintre securitatea individuală și cea națională nu există în mod necesar o armonie

---

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 98.
[2] *Ibidem,* p. 100.
[3] *Ibidem*, p. 112.

deoarece statul chiar dacă asigură o oarecare securitate individului, impune amenințări directe sau indirecte, în acest fel se creează în mod inevitabil contradicții între cei doi actori. Dacă statul și cetățenii se află în opoziție accentuată, coerența statului poate fi amenințată. Între securitatea națională și cea individuală există o relație de reciprocitate în care nu sunt eliminate eventualele contradicții. Securitate națională nu poate fi redusă la cea individuală.

Preocuparea individului pentru securitatea sa poate avea implicații în mai multe moduri asupra securității naționale. Indivizii pot deveni la rândul lor o problemă națională, pot susține interesele statului mai ales dacă în acestea se regăsesc propriile lor interese, pot exercita prin opinie publică presiuni asupra statului și de asemenea indivizii cu rol de lideri ai statului pot armoniza interesele naționale cu cele individuale.

La nivelul sistemului, statul deține o poziție centrală pentru securitate, iar caracteristicile sale interne nu pot fi despărțite de caracterul problemei securității în sistemul internațional în ansamblu. Securitatea națională nu poate fi percepută separat de structura internă a statului[1]. Termenul de securitate națională sugerează un fenomen la nivelul statului, cuprinde conexiuni dintre nivelul național, individual, regional și sistemic și se concentrează asupra sectoarelor politic și militar fără a exclude celelalte sectoare (social, economic și de mediu). Securitatea națională reprezintă un ansamblu de măsuri politico-diplomatice, economice, militare, ecologice și de altă natură care asigură statului independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială, ordinea internă constituțională și propriul sistem de valori[2]. Securitatea națională este un concept conservator, în măsura în care se referă la statele existente și are ca scop menținerea funcțională a independenței identității și integritatea. Analiza securității naționale începe de la nivelul statelor existente indiferent dacă acestea sunt sau nu considerate dezirabile și dacă au condițiile necesare pentru a se menține sau a se dezvolta.

---

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 111.

[2] Troncotă, Cristian, *Evoluția Conceptelor de securitate,* în Analele Academiei Naționale de Informații, Editura A.N.I, București, 2007, p. 25.

Mediul de securitate contemporan suferă transformări importante în perioade scurte de timp. Provocările la adresa securității sunt generate în special de fenomenul de globalizare și fragmentare, la care se pot adăuga fenomene clasice de amenințări, riscuri și vulnerabilități. Securitatea este determinată de amenințările, care au fost prezente permanent de-a lungul timpului în relațiile dintre oameni și state. Amenințările stau la baza cauzelor nenumăratelor stări conflictuale și războaie.

3. Amenințări și vulnerabilități la adresa securității individuale și naționale

Amenințarea reprezintă o declarare a intenției de a răni sau de a pedepsi o persoană mai ales în cazul în care aceasta nu dorește o avertizare asupra unui pericol. Amenințările, în funcție de modul de producere, pot fi: intenționate (atacuri teroriste, război), accidentale (accidente nucleare, ecologice, crize financiare) sau naturale (cutremure, inundații, incendii, secete prelungite etc.). Amenințările pot fi definite în raport cu factorii de risc. Denumită ca atare sau nu „amenințare", fie că a fost exprimată prin cuvinte, fie prin gesturi, întotdeauna a reprezentat un pericol potențial[1]. Referitor la termenul de „vulnerabilitate", Strategia de securitate națională a României definește vulnerabilitatea ca „stare de lucru, proces sau fenomen din viața internă care diminuează capacitatea de reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția și dezvoltarea acestora"[2]. Însușirile care apropie conceptual amenințările de pericole, riscuri și vulnerabilități se evidențiază la: origine (internă și externă), natura (politică, militară, economică, ecologică etc.) și caracter (direct și indirect). La nivelul securității individuale principalele pericole care pot afecta securitatea și siguranța acestuia sunt: dezastrele naturale,

---

[1] Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Mic dicționar academic*, A-C, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001, p. 67.

[2] Președinția României, *Strategia de securitate națională a României,* Editura Monitorul Oficial, București, 2001.

bolile, sărăcia, degradarea mediului, pericolul fizic, foametea etc., dar şi ameninţările fizice, economice, culturale, sociale, instituţionale planează asupra omului. Se pot lua măsuri de securitate a individului pentru a-l proteja pe acesta de ameninţări precum: sărăcia, şomajul, bolile curabile, astfel încât el să nu fie nevoit să suporte toate efectele lor. În acelaşi timp există şi alte ameninţări care afectează direct şi fără a putea fi evitate (boli incurabile, dezastrele). Securitatea nu poate fi totală pentru niciun individ indiferent de statut social, cultură, religie etc. În grupurile în care individul îşi desfăşoară activitatea există vulnerabilităţi şi slăbiciuni care pot alcătui căi de atac împotriva siguranţei individuale.

Statul este singurul exponent care deţine monopolul legal asupra violenţei, putând manifesta atât rolul de protector al individului, dar şi de coerciţie, în funcţie de caz, situaţie în care devine principala sursă de pericol la adresa individului dar şi a mediului internaţional. Statul poate reprezenta o sursă de ameninţare pentru securitatea individului, cel din urmă se confruntă cu multe ameninţări care provin direct sau indirect de la stat. Aceste ameninţări se împart în patru categorii generale: cele care rezultă din obligaţiile şi legislaţia internă, cele care rezultă din acţiunea directă a statului împotriva indivizilor, cele derivate pentru controlul instituţiilor statului şi nu în ultimul rând ameninţările ce rezultă din politica externă de securitate a statului. Justiţia şi pedepsele aplicate ilegal sau abuziv pot avea o influenţă majoră asupra vieţii indivizilor vizaţi[1]. Administraţia birocratică modernă reprezintă o ameninţare mai directă deoarece pot exercita asupra cetăţenilor o varietate de puteri legale folosite pentru binele comun. Exemple ale acestui tip de ameninţare se constituie din: instituţionalizarea copiilor care provin din familii dezbinate, din cauza manipulării economice oamenii pot rămâne fără locuri de muncă, proprietarii pot fi expropriaţi pentru a face loc unor autostrăzi. Multe din acţiunile statului reprezintă ameninţări importante pentru mulţi indivizi. Modalităţile prin care indivizii nu suferă pagube din pricina altor indivizi, ci din cauza acţiunilor unei forţe structurale impersonale se constituie drept – violenţă structurală – iar o mare parte din ele se

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 55.

pot cataloga drept o violență pură[1]. Majoritatea statelor din sistemul internațional reprezintă surse majore de insecuritate a cetățenilor, în mod special acele state care frecvent se află în opoziție cu majoritatea societății conținute. Lupta pentru controlul exercitat asupra instituțiilor statului semnifică o altă amenințare la adresa securității individuale. Tulburările politice apărute din această luptă pentru putere pot genera conflicte violente și dezordine în viața politică internă, acestea devenind o sursă centrală de insecuritate personală pentru majoritatea oamenilor. Violența politică poate duce la lupte armate, asasinate și victime, inclusiv la războaie civile; de asemenea, ea poate lăsa loc și pentru noi amenințări externe. Tot în această categorie a amenințărilor exercitate de stat asupra individului ocupă un loc destul de important și terorismul politic, indiferent dacă teroriștii consideră sau nu, că luptă pentru puterea politică. Atacurile armate, asasinatele, plasarea de bombe, au scopul de a exercita presiuni și de a discredita un guvern în mod explicit. Folosirea terorii pentru a slăbi guvernul, aduce în mod implicit amenințări cetățenilor. Aceștia confruntându-se adesea cu riscurile victimizării create din cauza luptelor pentru controlarea politicii statului. Terorismul care are drept țintă directă aparatul de stat, amenință în mod simultan și indivizii și compromit securitatea individuală în mod direct. Posibil este și ca această formă de violență politică să înrăutățească în același timp și amenințările oferite de statul însuși la adresa securității individuale, astfel încât statul poate fi forțat de teroriști să își facă măsurile de securitate internă și mai constrângătoare. Cu toate că statul are obligația de a asigura măsuri de protecție cetățenilor săi împotriva atacurilor, invaziei sau a intervenției străine, nu poate realiza această apărare fără a impune acestora riscuri și costuri. Luarea deciziilor cu privire la ceea ce constituie o amenințare la adresa securității statului reprezintă un subiect de o remarcabilă preocupare publică. Securitatea indivizilor este prinsă într-un paradox fără ieșire deoarece ea depinde de stat dar, în același timp este și amenințată de el.

---

[1] Johan Galtung, *Violența, pacea și cercetările pentru pace*, Journal of Peace Research, vol. 2 (1969), pp. 166-191.

O ameninţare a securităţii naţionale este o acţiune sau o secvenţă de evenimente care ameninţă sever sau în timp relativ scurt să ducă la degradarea calităţii vieţii locuitorilor statului, sau ameninţă semnificativ să restrângă evantaiul opţiunilor politice disponibile guvernului unui stat sau ale unor entităţi private, neguvernamentale (persoane, grupuri, corporaţii) din interiorul statului[1]. Securitatea nu mai poate fi abordată dintr-un punct de vedere strict militar şi politic, ci trebuie integrate consideraţii de ordin economic, social sau cultural. În politica de securitate naţională statele pot încerca să-şi reducă insecuritatea fie prin diminuarea vulnerabilităţii lor, fie prin prevenirea ori micşorarea ameninţărilor. Insecuritatea statelor reflectă o combinaţie de ameninţări şi vulnerabilităţi, cele două neputând fi separate într-un mod raţional[2]. Vulnerabilitatea este în strânsă legătură cu statele şi puterile slabe. Puterile slabe se concentrează asupra unui singur sector cu o eficienţă acceptabilă dar, în termeni militari, nu pot avea mai mult decât un impact pe termen scurt. Ele pot prospera prin specializarea economiilor lor dar acest lucru poate produce un complex de vulnerabilităţi provenite din dependenţa comercială. Statele slabe sunt mai puţin capabile de a face faţă ameninţărilor iar în cazul în care un stat slab este şi o putere mică, vulnerabilitatea sa este aproape nelimitată. Dacă acest tip de stat deţine unele atribute, importante pentru celelalte state, presiunea externă exercitată asupra vulnerabilităţii lui este aproape constantă. Dimpotrivă, statele puternice sunt vulnerabile la provocări majore sau la ameninţările imposibil de oprit (folosirea bombei nucleare, modificări climaterice).

Ameninţările sunt greu de controlat deoarece este dificil de a deosebi ameninţările serioase care ar putea atenta la securitatea naţională, de cele care apar ca şi consecinţe ale vieţii de zi cu zi în mediul competitiv internaţional; nu toate ameninţările reprezintă „chestiuni de securitate naţională”[3]. Stabilirea unui nivel prea scăzut de securitate poate duce la distorsiuni ale vieţii politice interne, la risipă de resurse sau la politici agresive. Stabilirea unui nivel prea înalt

---

[1] Buzan, *op.cit.,* p. 29.
[2] *Ibidem,* p. 120.
[3] *Ibidem*, p. 123.

de securitate internă, se expune la nepregătirea împotriva unor atacuri majore. Statele îşi pot stabili nivelul de securitate prin comparaţia cu ameninţările şi vulnerabilităţile cu care se confruntă orice stat (invadarea, destabilizarea politică). În mod tradiţional, ameninţările, riscurile şi vulnerabilităţile la adresa securităţii sunt evaluate prin prisma unor concepte militare, dar în mediul actual de securitate, pe lângă elementele de natură securitară se regăsesc şi cele de natură economică, politică, socială şi ecologică.

Ameninţările militare implică folosirea forţei şi din acest motiv ocupă o categorie specială. Acţiunea armată ameninţă de obicei toate componentele statului şi poate distruge profund ecosistemul. De asemenea acţiunea armată poate duce la desfiinţarea ideii de stat şi la schimbarea instituţiilor. Într-o acţiune de tip militar funcţiile de protecţie de bază ale statului dar şi straturile de interese sociale şi individuale care stau la baza statului, pot fi distruse. Acţiunea armată poate distruge orice activitate umană, producând schimbări majore nedorite într-un timp foarte scurt. Din acest motiv ameninţărilor militare li se acordă prioritate printre preocupările de securitate naţională. Aproape toate statele menţin forţe armate pentru a contracara ameninţările militare al căror nivel poate varia. O altă categorie de ameninţări la adresa securităţii naţionale sunt ameninţările politice care sunt îndreptate împotriva stabilităţii organizaţionale a statului. Ameninţările politice provin din marea diversitate de idei şi tradiţii care este cheia de boltă a justificării anarhiei internaţionale. Competiţia dintre ideologii este foarte complexă, din acest motiv este greu de definit ce anume ar trebui considerat ca o ameninţare politică destul de serioasă pentru a justifica eticheta de securitate naţională[1]. Ţinta obişnuită a acestor ameninţări o reprezintă ideea de stat, identitatea lui naţională, ideologia organizatoare dar şi instituţiile acestuia. Scopul ameninţărilor politice poate varia de la presiuni asupra guvernului până la distrugerea structurii politice a statului, urmărindu-se slăbirea acestuia înaintea unui atac armat. Indiferent de puterea pe care o are un stat, acest tip de ameninţări reprezintă o preocupare continuă şi sunt de temut în egală măsură cu cele militare. Ameninţările politice

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 127.

pot fi structurale, pot apărea atunci când principiile organizatoare ale statelor se contrazic între ele într-un context în care nu-şi pot ignora existenţa reciprocă şi pot avea caracter ideologic sau naţional.

Un alt sector ce poate fi ameninţat este sectorul social. Ameninţările sociale au un impact semnificativ şi pot ajunge până la atacuri asupra identităţii naţionale, din acest motiv ele pot fi greu de deosebit de ameninţările politice. Problemele legate de religie, limbă, tradiţie culturală au un rol important în ideea de stat şi pot necesita apărare şi protecţie împotriva importurilor culturale. Majoritatea ameninţărilor sociale au loc în interiorul statelor şi constituie adesea o parte a pachetului mai larg de ameninţări armate şi politice.

Ameninţările sociale interne sunt simptomatice pentru statele slabe şi nu pot fi considerate adevărate chestiuni de securitate naţională, cu excepţia cazurilor în care precipită un conflict dintre state[1]. La niveluri de intensitate mai scăzute, chiar şi schimbul de idei şi de comunicare poate duce la ameninţări sociale şi culturale semnificative politic. Din cadrul securităţii naţionale fac parte şi ameninţările economice. Într-o economie de piaţă, condiţia normală a actorilor este una de risc, de nesiguranţă şi de competiţie agresivă. Competiţia şi comportamentul agresiv sunt normale în afacerile economice, iar riscurile de pierderi fac parte din preţul care trebuie plătit pentru a obţine din nou acces la oportunităţile de câştig. Piaţa a devenit modelul dominant pentru o practică economică solidă şi reprezintă cel mai eficient mecanism prin care se pot obţine niveluri acceptabile ale producţiei, distribuţiei, inovaţiei şi creşterii. Piaţa, pentru funcţionarea în mod eficient, impune continuu ameninţări cu falimentarea actorilor ineficienţi. Într-un anumit sens, economia naţională face parte din baza fizică a statului şi constituie o ţintă mult mai ambiguă pentru tot felul de ameninţări. Neplata datoriilor, manipulările legate de preţ, rata dobânzilor şi valuta dar şi competiţia în importurile din străinătate pot avea efecte grave asupra economiei naţionale. Doar ocazional unele ameninţări economice specifice merită să fie considerate probleme de securitate naţională. Încercările de a pune anumite chestiuni economice pe agenda securităţii naţionale trebuie tratate cu

[1] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 131.

suspiciune, ca o problemă de rutină[1]. O relație specifică și bine înțeleasă este aceea dintre capacitatea economică și cea militară deoarece capacitatea militară se bazează pe existența unei baze industriale care să susțină forțele armate. În același timp există o legătură și între economie și puterea statului, în cazul în care economia este în declin se întâmplă același lucru, în mod inevitabil, și cu puterea statului.

Amenințările ecologice pot aduce prejudicii bazei fizice a statului și îi pot afecta ideea de stat și instituțiile. Cu toate că, în mod tradițional, amenințările ecologice au fost percepute ca întâmplătoare, epidemiile, inundațiile, secetele, sunt văzute ca o parte a luptei oamenilor împotriva naturii. Intensificarea activității umane afectează în mod direct condițiile de viață de pe planetă. Amenințările ecologice pot avea consecințe grave care pot modifica total geografia habitatului uman și pot conduce la dispariția a mai multe structuri sociale și politice existente în sistemul internațional actual. Agenda securității ecologice devine tot mai dinamică și mai importantă în preocupările de zi cu zi iar aceste tipuri de amenințări menționate în acest capitol nu constituie o agendă statică a securității naționale. Pentru ca o amenințare să devină o chestiune de securitate națională, trebuie abordat felul în care ea este percepută de statul care o suportă dar și de intensificarea cu care aceasta acționează. Cu cât amenințarea este mai intensă, cu atât mai legitimă este invocarea securității naționale, ca reacție la ea. Principalii factori care determină intensitatea unei amenințări sunt specificitatea identității ei, gravitatea consecințelor, și dacă percepția amenințării este sau nu amplificată de circumstanțe istorice[2]. Unei amenințări clar identificate i se substituie o multipolarizare a riscurilor şi o difuzare a violenței. Traficul de droguri a devenit o cauză majoră de insecuritate, iar imigrația este din ce în ce mai mult percepută ca una dintre amenințările principale pentru țările industrializate. Noile tehnologii devin o miză, iar economia reprezintă terenul privilegiat al competiției între state. În sistemul internațional

---

[1] Klaus Knorr, Frank N. Trager, *Economic Issues and National Security*, Lawrence, Regents Press of Kansas, 1977.

[2] Barry Buzan, *op.cit.,* p. 142.

statele puternice atât ca state cât și ca puteri, au mai puține vulnerabilități datorită stabilității structurilor lor interne care pot opri și respinge multe amenințări.

BIBLIOGRAFIE

1. Boncu Simion, *Securitatea europeană în schimbare, Provocări și soluții*, Editura Amco-Press, Bucureşti, 1995.
2. Buzan Barry, *Popoarele, Statele și Frica*, Editura Cartier, Chişinău, 2014.
3. Knorr Klaus Frank N. Trager, *Economic Issues and National Security,* Lawrence, Regents Press of Kansas, 1977.
4. Galtung Johan, *Violența, pacea și cercetările pentru pace*, Journal of Peace Research, vol. 1969.
5. Troncotă Cristian, *Evoluția Conceptelor de securitate*, în Analele Academiei Naționale de Informații, Editura A.N.I, Bucureşti, 2007
6. Dumitriu Petru, *Reformarea sistemului Națiunilor Unite şi gestionarea consecințelor globalizării*, Academia de Studii Economice, Bucureşti, 2000.
7. Migdal Joel S., *Strong Societies and Weak States*, Princeton, Princeton University Press, 1988.
8. Mihăilă Viorel, *Identitatea națională, identitate europeană. Simboluri şi confruntări*, Editura Militară, Bucureşti, 2009.
9. Trager Frank N. Simonie, Frank L., *Introducere în studiul securității naționale*, în Frank N. Trager și P. S. Kronenberg, National Security and American Society, University Press of Kansas, 1973, p. 36.
10. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Mic dicționar academic*, A-C, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001
11. Preşedinția României, *Strategia de securitate națională a României*, Editura Monitorul Oficial, Bucureşti, 2001.